

ОДБРАНА

Година X ■ Број 213 ■ 1. август 2014. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

ДАН АВИЈАЦИЈЕ
- 2. АВГУСТ

НОВО! НОВО! НОВО! НОВО!

„Прва књига у Србији која научно и популарно полемиче са трендом ревизије о улози Србије 1914.“

КАКО се на питање узрока Великог рата гледало 1914, 1919, 1927, 1930, 1947, 1951, 1964, 1994. или данас?

КАКО се Србија нашла у ситуацији да најгласнији трендови ревизије данас буду исти као и гласови у медијима централних сила 1914. и 1941.

КАКО то да је за Европу био „најопаснији“ мали српски национализам и империјализам?

КАКВЕ су вредности у питању које дају за „морално право“ великима да окупирају, анектирају, „цивилизују“, а у исто време то право немају и мањи?

КАКО се то цео свет вратио политичким менталитетима од пре сто година?

ПОМЕНУТА СУ САМО НЕКА ОД ПИТАЊА КОЈА КЊИГА ПОКРЕЋЕ И НУДИ ОДГОВОРЕ

**САМО
495,00
ДИН.**

У продавници „Војна књига“, Васина 22, Београд
и продајној мрежи „Мој киоск“ широм Србије

Миливоје Пајковић

ВЛАДАРИ СРПСКИХ ЗЕМАЉА

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
Шифра 111302/„ВЛАДАРИ СРПСКИХ ЗЕМАЉА“, по цени
од 924,00 динара

Купац _____

ЈМБГ _____

Адреса становања, улица и број _____

Место _____

Телефон _____

Потпис наручиоца _____

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о улази целокујној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књије. Куйљена издања бије достављена йосшексйресом на шйереш куйца.

ПРЕЖИВЕТИ У ПРИРОДИ – КЊИГА 1 аутора Звонимира Пешића

Пред читаоцима је прва књига из едиције „ПРЕЖИВЕТИ У ПРИРОДИ“.

Војници, извиђачи, планинари, алпинисти, горани, чланови истраживачких друштава и људи који имају адреналин позитивног авантуризма, само су неке од категорија становништва којима су знања о природи и вештине за сналажење у тешким ситуацијама важни и потребни.

Прва књига пружа информације о опстанку, опреми и смештају – знањима неопходним за преживљавање у природи. Књига је штампана у практичном – џепном формату (11x20 цм), на квалитетном папиру и на 194 богато илустроване стране.

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд, Тел. 011/3201-995,
3241-009, телефакс: 011/3241-363, Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
1. Шифра 111289/„ПРЕЖИВЕТИ У ПРИРОДИ“ – књига 1
Цена: 440,00 динара

Купац _____

ЈМБГ _____

Адреса становања, улица и број: _____

Место _____

Телефон _____

Потпис наручиоца _____

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о улази целокујној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књије. Куйљена издања бије достављена као ирепорушена йошиљка.

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавцић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, потпуковник

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић

Владимир Вјештић

Миријана Крстовић, потпоручница

Биљана Миљић

Александар Петровић, капетан

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастијан Балаш,

др Славиша Влацић, Милосав Ц. Ђорђевић,

др Милан Мијалковски, др Зоран Миладиновић,

др Миљан Милкић, [Крсман Милошевић],

Никола Остојић, Никола Оташ, Александар

Радић, Влада Ристић, Будимир М. Попадић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),

Станислава Струњаш, Марија Марић,

Слободан Михаиловић

(технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),

Горан Станковић, Душка Стефановић,

Јово Мамула, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ

месечно 160 динара. За претплатнике преко

Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 213

„Сенке“ на Лађејцима

Снимио Јово МАМУЛА

САДРЖАЈ

■ ДОГАЂАЈИ

- 6 Састанак министра одбране са шефом Бироа Националне гарде САД

УНАПРЕЂЕЊЕ ПАРТНЕРСТВА

- 7 Завршено школовање 60. класе Командноштабног усавршавања

ЗНАЊЕ ЗА НОВЕ ИЗАЗОВЕ

■ ИНТЕРВЈУ

- 10 Генерал Френк Грас, шеф Бироа Националне гарде САД

ПАРТНЕРСТВА ГРАДЕ БУДУЋНОСТ

■ ТЕМА

- 16 Команде за развој територијалних бригада

МАЛА ЈЕЗГРА ВЕЛИКИХ ЈЕДИНИЦА

Основна функција ових састава Војске јесте спровођење мобилизације и довођење на одговарајући ниво оперативних способности. Иако њихова функција на први поглед подсећа на решења из времена ЈНА, реч је о другачијем концепту, који је много ближи духу времена и у складу с проценама безбедносних ризика који прете Србији.

■ ОДБРАНА

- 20 Понтонски мост у Бачком Моноштору

ПОМОЋ РЕЗЕРВАТУ ПРИРОДЕ

- 24 98. ваздухопловна бригада

НЕВИДЉИВИ ХЕРОЈИ

- 28 Прво такмичење одељења за посебну намену Команде за обуку

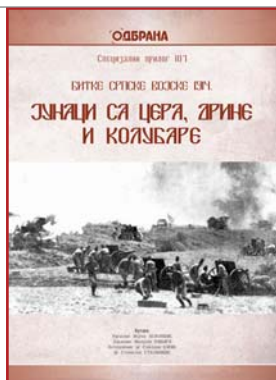
ДЕСЕТОБОЈ НА ОРЕШЦУ

Специјални прилог

Битке Војске Србије 1914.

ЈУНАЦИ СА ЦЕРА, ДРИНЕ И КОЛУБАРЕ

32 Пред почетак „Тенковског биатлона 2014“ у Русији

БОРБА ЗА ЧАСТ СРПСКОГ ОКЛОПА

36 Нови информациони систем за управљање људским ресурсима у повоју

ДОСТУПНОСТ И БРЗИНА

■ ДРУШТВО

38 Војним пензионерима признато право на ванредно повећање пензија

ДУГ ПУТ ДО ПРАВДЕ

■ СВЕТ

40 Управљање кризом у Малију

НОВИ ЖИВОТ ПОДЕЉЕНЕ ЗЕМЉЕ

Резултати управљања кризом у афричкој држави Мали огледају се у учвршћењу територијалног интегритета, постепеном оживљавању економије и одржавању председничких и парламентарних избора на демократски начин. Пресудан допринос том процесу дала је помоћ и војно ангажовање Француске и међународне заједнице, а очекује се да и Србија ускоро ангажује своје мировњаке у овој западноафричкој земљи.

■ КУЛТУРА

50 Камена палата и „Сутјеска“ – сукоб монархизма и социјализма

ИСТОРИЈА КЛЕСАНА У КАМЕНУ

■ ФЕЉТОН

60 Легендарни Ћачки батаљон

МЛАДОСТ У ОДБРАНИ ОТАЏБИНЕ

Реч уредника

Свечана седница Владе Србије поводом стогодишњице од почетка Првог светског рата, одржана је у Нишу, 28. јула, у згради Универзитета, где је пре 100 година заседала Пашићева влада.

Аустроугарска је 28. јула 1914. објавила рат Србији, а објава рата упућена је у преподневним сатима, обичном телеграфском поштом. Телеграм је садржао три реченице. Да Влада Србије није „на задовољавајући начин одговорила на ноту“ из Беча, достављену 23. јула, односно на ултиматум, да је зато Аустроугарска „принуђена да се ослони на силу оружја“ и „да се од овог тренутка налази у рату са Србијом“.

На ноту, односно ултиматум, који је барон Гизл предао Влади Србије 23. јула, она је 25. јула одговорила изузетно помиљивим тоном, али је аустроугарски посланик одмах одговорио да он „није задовољавајући“ и исто вече напустио Србију. То потврђује јасну намеру Аустроугарске, потпомогнуте Немачком, да се атентат у Сарајеву на престолонаследника надвојводу Франца Фердинанда и његову супругу, 28. јуна, искористи као повод за од раније планирани ратни сукоб.

Србија је указ о мобилизацији целокупне војске издала 25. јула у 22 часа, а за први дан мобилизације одређен је 26. јул, када је мобилизацију објавила и Аустроугарска.

Регент Александар Карађорђевић је 29. јула објавио проглас народу: „На нашу Србију насрнуло је велико зло. Аустроугарска нам је објавила рат (...) Ја сам принуђен позвати све моје драге и храбре Србе под српску тробојку...“.

Тако је пре једног века почео Први светски рат, који је од „малог рата“ против Србије, како га је замишљала Аустроугарска, прерастао у Велики рат у коме је живот изгубило више од 15 милиона људи, а 22 милиона је рањено.

Подсећајући на почетак Првог светског рата и победу српског народа и његове војске, премијер Александар Вучић је на свечаној седници у Нишу истакао „да смо много тога изгубили и волео бих да се великом историјом дичимо, али да не буде ратова у будућности и да кроз мир изграђујемо богато друштво, земљу, нацију“.

Као ни онда, тако и данас Србији није лако. Премијер Вучић је истакао да је Србија сачувала позицију земље на путу ка Европској унији, али и своју самосталност и независност. „Да ли ћемо успети да сачувамо државне и економске интересе, то је питање на које ће одговоре дати будућност“, рекао је премијер у Нишу.

Од Србије се данас тражи да на европском путу усклади своју спољну политику са спољном политиком Европске уније, а то подразумева преиспитивање избалансиране политике Владе Србије према сукобима у Украјини, која налази на отпор у земљама које желе бржи улазак Србије у ЕУ.

Заоштравање кризе на релацији САД, ЕУ и Русија одражава се и на Србију, на начин који тражи њено ново одређивање у вековној разапетости између Истока и Запада. ■

Раденко МУТАВИЋИЋ

САСТАНАК МИНИСТРА ОДБРАНЕ СА ШЕФОМ
БИРОА НАЦИОНАЛНЕ ГАРДЕ САД

Унапређење партнерства

Министар одбране Братислав Гашић разговарао је у Београду, 23. јула, са шефом Бироа Националне гарде САД генералом Френком Грасом. Састанку су присуствовали и начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, амбасадор САД Мајкл Кирби и командант Националне гарде Охаја генерал-мајор Дебора Ешенхурст.

Војна сарадња је и даље најразвијенији део укупних билатералних односа двеју држава, нагласио је министар Гашић и захвалио народу и Влади САД за пружену помоћ током поплава које су погодиле Србију.

Оцењено је да су пројекти попут „Хуманитарне асистенције“ изузетно значајни и предложено је евентуално покретање сличног пројекта у једној од општина погођених катастрофалним поплавама.

Наставак сарадње подразумева већи број практичних садржаја, у смислу заједничких вежби и обука јединица, усмерених ка подизању оперативних и функционалних способности Војске Србије. Изражена је и захвалност за стручну и финансијску подршку развоју базе „Југ“ која би од 2015. требало да почне да ради пуним капацитетом. ■

Састанак са амбасадором Алжира

Састанку министра одбране Братислава Гашића са амбасадором Алжира Абделкадером Месдуом, 17. јула, истакнуто је обострано задовољство темпом реализације активности из Плана алжирско-српске сарадње у области одбране. Тежишне области су војноекономска и војнообразовна сарадња (школовање алжирског кадра у Србији у областима војне медицине и војнотехничких наука, курсеви из области АБХО и мировних операција), а постоје могућности за успостављање сарадње у управљању у кризним ситуацијама. Алжирска страна цени одлуку о упућивању медицинског тима Војске Србије у Републику Мали. Министар Гашић захвалио је на донацији од 500 хиљада долара, упућеној Србији за становништво настрадало у поплавама. ■

Унапређење односа са Либијом

Један од закључака на састанку министра одбране Братислава Гашића са амбасадором Либије Тацуријем Шради Тацуријем, 17. јула, јесте да постоји обострани интерес за унапређење односа две земље, али је неопходан услов потписивање међудржавног Споразума о сарадњи у области одбране. Потребно је поново покренути војнообразовну, војноекономску и научнотехничку сарадњу, с обзиром на то да постоје и капацитети и могућности. Министар Гашић захвалио се на исказаној солидарности и помоћи коју су либијски студенти прикупили за настрадале у поплавама. ■

Сарадња са Израелом

Министар одбране Братислав Гашић разговарао је са амбасадором Израела у Београду Јосефом Левијем, 22. јула, о могућностима унапређења сарадње у областима војне медицине, образовања, науке и технике. У току је израда нацрта новог Меморандума о разумевању влада две земље у вези са војном, одбрамбеном и индустријском сарадњом. Истакнута је и важност наставка сарадње Војног архива Министарства одбране и Меморијалног центра „Јад Вашем“. ■

Знање за НОВЕ ИЗАЗОВЕ

Честитајући тројци официра из оружаних снага Босне и Херцеговине и петорици официра из оружаних снага Анголе, који су уз 39 официра Министарства одбране и Војске Србије усавршили своје знање, министар Гашић је истакао да присуство припадника страних армија на свим нивоима школовања представља још један показатељ да је поверење у Војску Србије и наш систем образовања у порасту и да је Војна академија спремна да школује војни кадар оспособљен да одговори свим безбедносним изазовима.

– Кроз систем војног образовања гради се идентитет професионалног војника који је частан, одан, оспособљен и спреман за све изазове официјерског позива. Не треба заборавити да систем одбране обједи-

Доделом диплома и парадних бодежа најбољим полазницима 60. класе Командноштабног усавршавања Школе националне одбране, 18. јула завршено је њихово једногодишње школовање. Свечаности су присуствовали министар одбране Братислав Гашић и начелник Генералштаба генерал Љубиша Ликовић са сарадницима, родбина и пријатељи полазника.

њава научноистраживачке, образовнотехничке, технолошке и привредне капацитете, због чега представља и битан чинилац развојног потенцијала целокупног друштва – рекао је министар Гашић на свечаности.

У име полазника 60. класе Командноштабног усавршавања присутнима се обратио први у рангу мајор Миодраг Младеновић.

Тројицу најбољих полазника из система одбране Србије и све полазнике 60. класе Командноштабног усавршавања из иностранства парадним бодежима наградио је председник Србије Томислав Николић.

По завршетку школовања официри ће бити распоређени на дужности команданата тактичких јединица свог рода-службе батаљонског нивоа, штабне дужности у командама бригадног нивоа и друге дужности у вишим командама Војске Србије и организационим јединицама Министарства одбране. ■

Д. ГЛИШИЋ
Снимио Ј. МАМУЛА

Донација Министарства одбране Кине

Потписивању Протокола о донацији Министарства одбране Кине, Министарству одбране и Војсци Србије, која обухвата опрему и медицинска средства у вредности од око 350.000 евра, присуствовали су и министар одбране Братислав Гашић и амбасадор Кине у Београду Ли Манчанг.

Протокол су потписали начелник Управе за војно здравство бригадни генерал Зоран Поповић и изасланик одбране Кине старији пуковник Ванг Хаибин.

Министар Гашић захвалио је на још једној у низу помоћи коју је Кина упутила Србији од како су нашу земљу погодиле катастрофалне поплаве у мају и подсетио да је Кина прошле године Војсци Србије донирала више од два милиона долара помоћи. Он је истакао да је са војним изаслаником Кине разговарао о могућностима за проширење војне сарадње у здравственој и образовној области.

Амбасадор Манчанг изразио је задовољство што управо на овај начин започиње свој мандат у Србији, подсећајући да кинески и српски народ везује дугогодишње пријатељство. ■

М. КРСТОВИЋ
Снимео Г. СТАНКОВИЋ

Помоћ за угрожене од поплава

На хуманитарној манифестацији „Be human“, која је 17. јула одржана у оквиру фестивала „Sea Dance“ у Будви, сакупљено је више од 140.000 евра за угрожене од поплава. Манифестацији је присуствовао и министар одбране Братислав Гашић и том приликом захвалио организаторима ЕХИТ фестивала, представницима Владе Црне Горе и Општине Будва на помоћи поплавленим подручјима у региону. Он је посебно изразио захвалност припадницима специјалних јединица Војске Црне Горе који су пружили помоћ у Обреновцу. ■

1. август 2014.

Санирање последица поплава у општини Крупањ

После обиласка засеока Кржава у општини Крупањ и угрожених делова те општине где припадници Треће бригаде изводе инжињеријске радове, министар одбране Братислав Гашић и начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић састали су се са председницима општина Крупањ, Бајина Башта, Мачвански Прњавор и Мали Зворник.

На састанку је било речи о томе на који начин Војска Србије још може да помогне у санацији последица поплава.

– Део наших јединица већ други месец заједно са локалним самоуправама покушавају да отклоне све ове проблеме да би становништво могло нормално да живи и да се врати својим редовним активностима – истакао је министар Гашић, додајући да је са председницима општина договорено да још један понтонски мост буде постављен у Крупању, а помоћ су добили и Бајина Башта и Мали Зворник.

У овим општинама ангажоване су 22 инжињеријске машине и 11 возила. ■

Б. МИЉИЋ

Гардисти на парадии у Паризу

Тројица припадника Гарде Војске Србије учествовали су 14. јула на војној парадии поводом обележавања француског националног празника – Дана пада Бастиље.

У години обележавања сто година од почетка Првог светског рата, Француска је на војну парадии позвала све земље које су учествовале у војним операцијама током Великог рата. ■

Нови облици сарадње

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић разговарао је 23. јула са шефом Бироа Националне гарде САД генералом Френком Грасом. У делегацији САД били су и амбасадор Мајкл Кирби и командант Националне гарде Охаја генерал-мајор Дебора Ашенхурст.

Генерали Диковић и Грас разговарали су о могућностима за унапређење војне сарадње, посебно у домену обуке, образовања и усавршавања, а предложено је да се сарадња интензивира заједничким вежбама, пројектом „хуманитарне асистенције“ и подршком цивилним структурама у случају природних и других несрећа. Било је речи и о даљем развоју базе „Југ“.

Генерали Диковић и Грас сагласни су да је међусобна сарадња значајна не само због размене знања и искустава, већ и изградње пријатељских односа припадника двеју војски.

Током посете генерал Диковић захвалио је амбасадору САД на несебичној помоћи његове земље и донацији више од два милиона долара за отклањање последица поплава које су погодиле Србију. ■

Генерал Диковић са кадетима

Начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић разговарао је са кадетима завршне године Војне академије и информисао их о стању у Војсци и обавезама које их очекују на првим официрским дужностима.

– Бити официр Војске Србије представља велику част. Заиста имате хиљаду и један разлог да се тако и осећате – истакао је генерал Диковић.

Кадетима се обратио и пуковник Милан Аксић из Управе за људске ресурсе Генералштаба, који је био међу најуспешнијим питомцима у својој класи, а о искуствима на првим официрским дужностима говорили су и поручник Милош Ранђеловић и потпоручници Иван Сибиновић, Виктор Вереш и Ненад Кањевац, најбољи кадети из ранијих генерација. ■

Сарадња са САД

Државни секретар Зоран Ђорђевић разговарао је са заменицом помоћника секретара одбране САД за Русију, Украјину и Евроазију Евелин Фаркаш о сарадњи у области одбране. На састанку је истакнуто да је вежба „Платинасти вук 2014“ испунила очекивања и да је потребно наставити рад на пројекту развоја базе „Југ“ у регионални центар за обуку јединица за мултинационалне операције.

Захваливши на помоћи коју су САД пружиле Србији током поплава, државни секретар Ђорђевић нагласио је да би од великог значаја у овом тренутку било покретање пројекта „Хуманитарна асистенција“ у једној од општина погођених том катастрофалном непогодом. ■

Нови кадети Медицинског факултета ВМА

Медицински факултет Војномедицинске академије Универзитета одбране у Београду уписао је 26 нових кадета који су испунили све услове конкурса за упис шесте класе. Новим кадетима успешне студије пожелео је декан бригадни генерал академик проф. др Миодраг Чолић.

Ове године на конкурс се пријавило 211 кандидата, а пријемни испит, који је организовала Заједница медицинских факултета Србије, био је исти за све медицинске факултете у земљи и обављен је истог дана у исто време. ■

ГЕНЕРАЛ ФРЕНК ГРАС, ШЕФ БИРОА НАЦИОНАЛНЕ ГАРДЕ САД

ПРОГРАМ ДРЖАВНОГ ПАРТНЕРСТВА СЈАЈАН ЈЕ ПРОГРАМ КОЈИМ ЗБЛИЖАВАМО ДРЖАВЕ И ЊИХОВЕ АРМИЈЕ, ДА СЕ ЗАЈЕДНО ОБУЧАВАЈУ И РАДЕ, АЛИ И ДА ГРАДЕ ДУГОТРАЈНЕ ОДНОСЕ. ДАНАС ИМАМО 68 ПАРТНЕРСТАВА ШИРОМ СВЕТА, СА 74 ДРЖАВЕ, А САРАДЊА СРБИЈЕ И ОХАЈА ЈЕ НАЈБОЉА И СМАТРАМ ДА У БУДУЋНОСТИ ПОСТОЈЕ ВЕЛИКЕ МОГУЋНОСТИ ЗА НАПРЕДАК НАШЕ САРАДЊЕ У МНОГИМ ОБЛАСТИМА, ИСТАКАО ЈЕ ГЕНЕРАЛ ГРАС У ИНТЕРВЈУ „ОДБРАНИ“

ПАРТНЕРСТВА ГРАДЕ

10

На церемонији у Пентагону, 7. септембра 2012. године, генерал Френк Грас постао је 127. шеф Бироа Националне гарде САД, у њеној до тада 375-годишњој историји. На свечаности је добио и четврту генералску зве-

здицу. „Веома сам узбуђен због будућности, јер тежак посао треба да се ради“, изјавио је генерал Грас, после похвалних речи за њега и Гарду које је изрекао секретар одбране Леон Панета.

Генерал Грас је на челу Националне гарде САД чијих 460.000 при-

падника имају одговорне задатке у ванредним ситуацијама у земљи, као што су поплаве, пожари, торнада, или друге катастрофе, а такође и у борбеним задацима и мултинационалним операцијама у свету, где је Гарда трансформисана из страте-

шких резерви у битан део оперативног састава војске.

Приликом његовог недавног боравка у Београду разговарали смо са генералом Грасом о Националној гарди и њеним задацима, посебно о успешној сарадњи са Војском Србије и перспективама те сарадње.

Q Господине генерале, на примојредгају дужности цитирали сте америчког председника Теодора Рузвелта: „Далеко најбоља награда коју животи може да понуди јесте шанса да се најорно ради на послу вредном рада.“ Шта за Вас значи нова дужност?

– Да, током церемоније преузимања дужности цитирао сам председника Рузвелта, истичући своју прилику да вредно радим посао вредан таквог рада. Управо то за мене значи посао шефа Бироа Националне гарде, који обухвата обезбеђивање борбених снага за нашу Копнену војску и Ваздухопловство и друштвени рад који обављамо за државу. То је изванредна прилика, да свакодневно помаже грађанима наше нације.

Истичем још један важан аспект нашег рада, а то су програми

мислимо пре 21 годину, када је све почело.

Q Од 2012. шеф Бироа Националне гарде је члан Здруженог Генералштаба. То је признање Националној гарди за успешно деловање у мисијама и у иностранству и у земљи. Колика је то снага и који су њени задаци у ангажовањима у свету и ванредним ситуацијама у земљи?

– Као што сам поменуо, спремност да одговоримо на потребе владе и председника јесте основна дужност Националне гарде. Имамо више од 460.000 војника и ваздухопловаца који живе и раде широм САД. Када земљу задеси нека несрећа, било да је проузрокована људским фактором или природном катастрофом, припадници Националне гарде сместа напуштају своје домове, своја цивилна радна места и иду да раде по захтеву гувернера. Сада посвећујемо много пажње настојању да можемо успешно да се суочимо и са најгорим сценариом у некој катастрофи, да изнађемо начине да одговоримо на то и побринемо се за своје грађане брзо и ефикасно, користећи Националну гарду као прву линију војног реаговања.

члан сам Здруженог Генералштаба. Наглашавам да је највећа част у овом послу што представљам сјајне мушкарце и жене Националне гарде. Могу провести дане и недеље у Пентагону, вредно извршавајући дужности које имамо у нашем Штабу, али највеће ми је задовољство када корачам са нашим војницима. Министар Гашић, причајући о посети вашим распоређеним јединицама, каже да их је назвао „наша деца“. Када посећујем наше мушкарце и жене који служе у униформи, онда највише уживам у свом послу.

Q Колика је интересовање људи, посебно младих, да служе у Националној гарди?

– Постоји неколико ралога због којих се мушкарци и жене одлучују за војску. Пре свега, то им даје више могућности. Било да долазе из малих места или из великих градова, сви они виде перспективу у приступању војсци и прилику да буду део нечега већег. Виђали су своје пријатеље у служби домовини како се боре против катастрофа, торнада, пожара, поплава, урагана, и они желе да буду део тога и да дају нешто заузврат својој заједници. Сем тога, САД воде тешку битку против тероризма још од 11. септембра 2001. године. Они то виде и желе да буду део тог реаговања, да би помогли својој нацији.

Q Програм државног партнерства са државама широм света показао је високе резултате партнерске политике?

– Програм државног партнерства, који траје 21 годину, сјајан је програм којим зближавамо државе и њихове армије, да се заједно обучавају и раде, али и да граде дуготрајне односе. Овај програм постао је модел

БУДУЋНОСТ

државних партнерстава, где је партнерство Охаја и Србије једно од најзначајнијих. Данас имамо 68 партнерстава широм света, са 74 државе. Неке државе сада имају два партнерства, која су се остварила на начин који не бисмо могли ни да за-

Q Ви сте други генерал са четири звезде на челу Националне гарде?

– Тачно, ја сам други генерал са четири звезде на овој дужности и

за безбедносну сарадњу широм света, а започет је овде, у Европи. Ми остварујемо нове способности у нашим армијама њиховим заједничким радом, али оно што је још важније јесте пријатељство које наши официри и подофицири граде кроз тај заједнички рад. На пример, можда потичете из неког малог места своје земље, где вероватно никада не бисте добили шансу да упознате другу културу и са њеним људима живите и радите. Управо државна партнерства то омогућавају, зближавају наше државе и људе.

Q *Како видите перспективу те сарадње?*

– Програм је потпуно стабилан и изгледи за будућност су јако добри. Чак и са тренутним фискалним потешкоћама са којима се суочавамо у САД, нарочито у оквиру нашег буџета одбране, овај програм ће без сумње наставити да се развија. Разговарао сам са нашим секретаром за одбрану и са начелником Здруженог Генералштаба, обојица веома чврсто подржавају овај програм. То је реципрочно партнерство, тако да, заправо, добијемо синергију средстава обе стране када их здружимо.

Q *Како оцењујете сарадњу Националне гарде Охаја са Србијом?*

– Од свих државних партнерстава сарадња Србије и Охаја је најбоља и временом ће бити још боља. То је моје мишљење и сигуран сам да би вам и генерал Дебора Ешенхурст, командант Националне гарде Охаја, рекла исто. Ова партнерства развијају наше снаге и свима ће у будућности донети добробит. Наша деца и унuci имаће много користи од овог искуства. Нарочито овде, у Србији, где су грађани недавно доживели заиста трауматичне и разорне поплаве широм ваше територије, а то ће још дуго узроковати много недаћа. Зато,

што се више удружимо, више ћемо научити како да реагујемо у таквим ситуацијама и како да се од тога опорављамо.

Q *Какве су могућности унапређења сарадње?*

– Сматрам да у будућности постоје велике могућности за напредак наше сарадње у многим областима. Управо смо разговарали са министром Гашићем и начелником Генералштаба генералом Диковићем, о заједничком хуманитарном раду, мировним операцијама и развоју базе „Југ“ за обуку за мировне операције. Постоје могућности, ако се владе наших држава сложе, за неки вид заједничког ангажовања у мировним операцијама. Имали смо већ прилике да то реализујемо са неким нацијама у Европи и то се показало као веома успешно и корисно.

Ту је и област војне медицине. Војска Србије већ дуги низ година има врсне стручњаке у области медицинског истраживања и развоја. Разговарали смо о удруживању у пружању хуманитарне помоћи, слањем људства на одређену територију како би помагали другима који се боре са неком здравственом катастрофом.

Q *Како видите савремене безбедносне претње и како се Национална гарда САД припрема за одговоре на изазове будућности?*

– Када данас сагледамо свет, не видимо велике нације које су противници другим великим нацијама као што је можда био случај у неком ранијем периоду у прошлом веку. Оно што видимо је мноштво малих сукоба. Изаберите било који континент, на сваком од њих је присутан неки мањи конфликт. У неким су државни актери, у неким недржавни. Један од тренутних проблема у САД је гранична безбедност и то је нарочито велики проблем на југозападној граници.

Транснационални организовани криминал један је од озбиљнијих проблема са којима се суочавамо. И даље имамо претње тероризма у САД.

Оно што Национална Гарда ради јесте континуирана припрема наших снага да, по позиву председника, буду борбена резерва Ваздухопловства и Копнене војске. Од 11. септембра 2001. године мобилисали смо 760.000 појединаца за ту мисију. Сваког дана имамо око три до четири хиљаде припадника Националне Гарде који служе заједници и одбрани домовине.

Q *Ваша војничка каријера траје више од четири деценије. Почели сте 1969. године у Националној гарди Мисурија?*

– Одмах по завршетку средње школе желео сам да приступим некој служби и нисам био сигуран којој. Али ми је Национална гарда пружила веома привлачну могућност, да у свом родном граду радим нешто другачије, вредније, и да тиме потпомогнем нашу заједницу. Стога, од када сам ступио у Националну гарду – мада никад не бих помислио да ћу остати овако дуго а приступио сам на период од шест година – имао сам сјајну каријеру која ми је обезбедила могућности које иначе никада не бих проживео.

Рекао бих, када се осврнем на своју каријеру, да постоје многи кључни догађаји који су помогли обликовање моје будућности. Као млади специјалиста, инжењер, радио сам на санирању поплава 1973. године на реци Мисисипи у свом родном граду надомак Сент Луиса, што је поставило основу за боље схватање посла и начина деловања Националне гарде. Негде крајем осамдесетих и почетком деведесетих били смо изузетно ангажовани око хуманитарне грађевинске испомоћи у Централној Америци и тада сам небројено пута имао прилику да учествујем и радим са другим нацијама и војскама. Помагао сам у изградњи школа, клиника, путева, мостова...

Генерал Френк Грас рођен је 1951. године у Арнолду, држава Мисури. После завршене средње школе придружио се Националној гарди 1969. године и током више од четири деценије изградио сјајну војничку каријеру. Обављао је различите командне и штабне дужности, а 2012. именован је за 27. шефа Бироа Националне гарде САД и члана Здруженог Генералштаба. Други је генерал са четири звездице у 375-годишњој историји Националне гарде.

Та искуства су ми заиста помогла да напредујем.

Још једна област, за коју верујем да је важна у каријери сваког официра, јесте сарадња са другим службама унутар земље, али и онима из других земаља. Имао сам такве задатке, на пример, у Европској команди, од 2006. до 2008. у Штутгарту у Немач-

кој, где сам сарађивао са немачком војском али и настојао да боље разумем сарадњу између агенција разних земаља, како су организоване, како делују и помажу својој нацији. Увек бих препоручио младим официрима и подофицирима да трагају за таквим приликама и да се одлуче за неке од тих тежих послова.

Q После богатог искуства штаб поручујете младим официрима на почетку каријере?

– Пре свега, рекао бих младим официрима да буду вечни ученици, да целог живота уче о будућности. Понекад ме чланови Штаба погледају и запитају се о чему размишљам, јер читам књигу о будућности и роботима. Знате, технологија је стварност и она ће мењати војску. То је само један пример, зато стално морате да гледате у будућност и будете вољни да се мењате. Још једна ствар коју бих им поручио је да не брину за своју каријеру. Останите усредсређени на своју мисију! Ваши надређени официри ће вас подржати и ако им покажете да имате потенцијала они ће се старати о вама.

Q Са сусругом Патрицијом имате петоро деце и осморо унучади. Колико Вам је свих ових година значила подршка породице?

– Био сам традиционални гардиста, напорно сам вежбао, укључујући викенде, одрађивао своју годишњу обуку уз много прековремених сати и дана. А када сам ступио на активну дужност у Националној гарди, путовали смо по свету, било је и преокеанских задатака и селили смо се 13 пута. Све то је понекад веома тешко падало деци. Наравно, они су сада сви одрасли, али тада је било тешко премештати их из школе у школу. Међутим, увек су ми пружали изванредну подршку, и сада, када су одрасли, они причају о тим искуствима, која су им помогла да се развију као личности, добивши прилику да живе у другачијим културама и државама. Понекад, чак и премештање из једне америчке државе у другу представља промену културе. Све је то за њих било веома позитивно, а мени је њихова подршка била драгоцену током читаве каријере. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Обновљена кућа војводе Степе Степановића

Министар одбране Братислав Гашић, са градоначелником Београда Синишом Малим и председником београдске општине Вождовац Александром Савићем, у Врчинској улици у Кумодражу, отворио је обновљену родну кућу војводе Степе Степановића.

Обраћајући се присутнима, међу којима су били патријарх српски Иринеј и заменик начелника Генералштаба генерал-потпуковник Јовица Драганић, министар Гашић је изразио наду да ће кућа бити место где ће најмањи моћи да науче шта је љубав према свом народу.

– Војвода Степа Степановић је у два наврата био министар војни, а изнад свега се доказао као храбар и истрајан старешина, одликован са двадесет највиших одликовања. Ово место треба да нас подсети како су се наши преци борили за очување српске државе, традиције и идентитета – истакао је Гашић.

Родна кућа војводе Степе Степановића у београдском насељу Кумодраж, која је 1974. године проглашена културним добром, састоји се из три просторије, од којих су у две изложбени паноји са фотографијама о његовом животу и раду, а у трећој је очувано оригинално кућно огњиште. ■

В. ВЈЕШТИЋ
Снимио Ј. МАМУЛА

Сећање на војводу Мишића

Поводом обележавања стогодишњице Великог рата и победе у Колубарској бици, делегација Министарства одбране и Војске Србије положила је венац на споменик војводи Живојину Мишићу у Мионици. Обележавању 18. „Мишићевих дана“ присуствовао је и помоћник министра одбране Милош Јанковић.

Златне плакете „Војвода Живојин Мишић“ додељене су генерал-потпуковнику Александру Живковићу, команданту Копнене војске и потпуковнику Саше Момчиловићу, најуспешнијем полазнику 57. класе Генералштабног усавршавања. ■

У Ужицу поново проблеми са водом

Министар одбране Братислав Гашић и начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић посетили су 23. јула Ужице где су са грађанима и представницима локалне самоуправе разговарали о проблему водоснабдевања у том граду. Министар Гашић и генерал Диковић обишли су места у централним градским улицама где су постављене цистерне са пијаћом водом и састали се са представницима ужичке болнице.

Министар Гашић је истакао да као представник Владе инсистира да надлежни органи до краја истраже да ли је људски фактор кривац за новонасталу ситуацију у Ужицу, као и да се инсистира на хитној оставци комплетног руководства тог града, јер неодговоран однос према грађанима Ужица више није допустив.

– Влада Републике Србије неће да дозволи да се било које локално руководство неодговорно односи према свом послу и према здрављу грађана Србије – нагласио је министар Гашић.

Говорећи о наредним корацима у дугорочном санирању проблема водоснабдевања у Ужицу, министар Гашић је истакао да је током састанка било речи и о томе како да се фабрика воде у том граду подигне на модернији ниво. Након што је проглашена ванредна ситуација у Ужицу због неисправности воде за пиће, Војска Србије упутила је десет цистерни с пијаћом водом. ■

Б. МИЉИЋ

Пример добре сарадње

Војна економија „Медошевац“ уступљена је на коришћење Казнено-поправном заводу у Нишу и на њој од недавно раде осуђеници из те установе. Приликом недавне посете, министра одбране Братислава Гашића на економији су дочекали градоначелник Ниша Зоран Перишић, директор Управе за извршење кривичних санкција Министарства правде Милан Стевовић и управник Казнено-поправног завода Александар Грбовић.

– Ово је пример добре сарадње два министарства, правде и одбране. Овај простор 2008. године је напуштен, покраден и скроз уништен. За само два месеца, уз помоћ вредних руку, ово место опет функционише – рекао је министар Гашић, уз напомену да Војска поседује још седам таквих економија и планира да их стави у функцију.

У плану је и да погон у Шапцу који користи Војнограђевинска дирекција почне више да производи. ■

М. КРСТОВИЋ

Министар Гашић посетио малишане на Тари

Министар одбране Братислав Гашић посетио је децу из Крупња и Мачванског Прњавора, који од 26. јула до 2. августа летују бесплатно у војном хотелу „Бели бор“ на Тари.

Том приликом, министар је рекао да је Србија у протекла три месеца, као последицу катастрофалних поплава, имала много тужних судбина.

– Једна од тих тужних прича јесте Крупњак у којем је много деце изгубило куће. Војска Србије је од првог дана у Крупњу, интензивно ради на санацији терена, а највероватније ћемо ускоро почети изградњу нових кућа. Мени и мојим сарадницима пуно је срце јер смо успели да омогућимо деци седам дана боравка у војном одмаралишту, о трошку Војске

Србије, и што смо им због тога видели радост на лицима – рекао је министар Гашић.

Приликом недавне посете министра Гашића општини Крупњак, грађани су указали на проблеме с којима се свакодневно сусрећу и да малишани ове године неће отићи на летовање. Тада је одлучено да 36 школараца из Крупња и петоро из Мачванског Прњавора оду на Тару, под покровитељством Министарства одбране. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ
Снимила Д. СТЕФАНОВИЋ

Нови станови у Врању

15

Кључеве седам станова у улици Милентија Поповића 53, у врањском насељу Огледна станица, министар одбране Братислав Гашић уручио је активним и пензионисаним припадницима Министарства одбране и Војске Србије.

Градска управа у Врању преузела је од Министарства одбране комплекс „Бунушевац 4“ и део комплекса „Бунушевац 5“ за шта се обавезала да уступи Војсци 22 стана, од којих је седам усељено, док ће преосталих 15 своје нове станаре примити у првој половини августа. Станови представљају само део накнаде, док ће преосталих 1.265.061,77 евра локална самоуправа надокнадити у новцу или кроз некретнине.

– Велики број припадника Војске одлучује да своје стамбено питање реши путем кредита из војног фонда и за други део ове године обезбеђено је 150 милиона динара за ту сврху – рекао је министар Гашић, најављујући поделе већег броја станова до краја године.

У наставку посете Врању, министар Гашић обишао је фабрику Памучни комбинат „YUMKO“, са којим је у последње три године Министарством одбране склопио четири уговора за набавку око 30.000 комплета нове униформе типа М-10. До сада је испоручено око 23.000 комплета, а испорука преосталих 7.000 очекује се до краја августа. У току је набавка 3.300 комплета војничке маскирне униформе за опремање Војске Србије и наших припадника који се упућују у мултинационалне операције. ■

М. КРСТОВИЋ

Пословање корпорације „Крушик“

Вршилац дужности извршног директора корпорације „Крушик“ у Ваљеву, Младен Петковић представио је министру одбране Братиславу Гашићу актуелне трендове у пословању. До краја ове године треба да почну улагања у нове инвестиционе пројекте који су од стратешког значаја за корпорацију, што ће је сврстати у ред респектабилних произвођача у области ракетних система.

– Дефинисали смо циљеве, договорили и добили подршку синдиката за спровођење мера које смо планирали, а донели смо и нове уговоре са СДПР-ом за ову годину – рекао је Гашић и најавио да од 1. септембра радници „Крушика“ више неће имати минимална лична примања. „Крушик“ неће правити дисконтинуитет у развојном и стандардном програму, упркос рекордном губитку од 950 милиона динара у претходној години – рекао је Гашић, додајући да су са „Крушиком“ склопљени уговори у вредности од 5.800.000 долара на више страна. ■

Б. МИЉИЋ

Команде за развој територијалних бригада

Мала језгра великих

Основна функција ових састава Војске јесте спровођење мобилизације и довођење на одговарајући ниво оперативних способности.

Иако њихова функција на први поглед подсећа на решења из времена ЈНА, реч је о другачијем концепту, који је много ближи духу времена и у складу с проценама безбедносних ризика који прете Србији.

О командама за развој територијалних бригада, а нарочито о томе како функционишу и чему у савременом систему одбране служе територијалне јединице, мало се зна. Тој непућености у доброј мери допринела је професионализација војске, с којом су у први план дошле јединице с бројнијим мирнодопским саставом. Оне су, самим тим, због свог ангажовања и величине у јавности постале видљивије и препознатљивије.

Међутим, команде за развој територијалних бригада преузеле су на себе један од кључних задатака које свака војска треба да спроведе уколико дође до рата или неке ванредне ситуације – да у одређеном, релативно кратком року мобилишу људство из резервног састава, пруже му

Јединица

одговарајућу обуку или дообуку, а потом се, тако попуњене, ангажују у складу с плановима и потребама.

Одговоре на све недоумице о месту и улози територијалних јединица у организацији Војске Србије потражили смо у Команди за обуку од команданта генерал-мајора Ђокице Петровића.

Логичан корак реформе

Још 2006. године Војска је ушла у корените организацијске промене, које су подразумевале драстично смањење бројног стања, са жељом да буде професионалнија, ефикаснија, са свим атрибутима оружане силе какве имају развијене земље света. Но свака армија која се одлучила за такву реформу и смањила величину мирнодопске војске, према речима генерал-мајора Ђокице Петровића, морала је да поведе рачуна о томе како ће изгледати њена ратна војска. Зато се, како тврди, приступило формирању територијалних снага, чији је задатак био да надоместе све обавезе које извршава мањи, оперативни део Војске.

– Поред тога, веома важан разлог који је водио оваквим одлукама била је чињеница да располажемо великим бројем војноспособних грађана, тако да се ниједна држава, па ни наша, не би одрекла таквог ресурса и допустила да они остану неорганизовани за најважнији задатак и мисију коју војска има – одбрану земље – каже генерал Петровић.

Територијалне јединице у свом пуном саставу, како каже наш саговорник, броје око 45.000 људи, док стални, професионални састав, чини тек око шест одсто од тог броја.

– Реч је озбиљном контингенту резервног састава. То су респективне снаге, будући да свака наша територијална бригада има око 5.000 људи – наводи он.

Намену, улогу и задатке тих састава не треба поистовећивати с територијалном одбраном каква је некада постојала у Србији. Премда наша земља има богато искуство у организовању територијалне одбране какву знамо из неких прошлих времена, територијалне снаге су, како објашњава први човек Команде за обуку, ипак нешто сасвим другачије.

– То су, дакле, снаге које су према нашим доктринарним документима намењене за одбрану рејона и праваца у зонама одговорности, али и за пружање подршке цивилном становништву у случају природних непогода, техничко-технолошких и сличних несрећа. С друге стране, оно што их разликује од Копнене војске или Ваздухопловства

Генерал-мајор Ђокица Петровић

и противваздухопловне одбране јесте време које је потребно да достигну оперативну способност – наводи генерал Петровић.

Основни корак ка њиховој употреби јесте спровођење мобилизације, док снагу за ту мобилизацију управо чине команде за развој. После тога следи процес оспособљавања за додељене мисије и тек онда постају спремне да се употребу и у зонама одговорности, и на целом простору наше земље.

Место у структури Војске

Нормативно гледано, улога и место територијалних јединица дефинисана је, према речима команданта, најзначајнијим стратегијско-доктринарним и системским документима. Команде за развој територијалних бригада, којих има укупно осам – Београдска, Банатска, Расинска, Тимочка, Бачка, Дринска, Јабланичка и Браничевска – потчињене су Команди за обуку. Такво решење донето је, између осталог, и зато што тренутно четири центра за обуку истовремено, уз своје основне намене, обављају и те послове. Реч је о Бачкој бригади у Сомбору, Дринској у Ваљево, Јабланичкој у Лесковцу и Браничевској у Пожаревцу, где се, како је познато, налазе центри за обуку.

– Наша команда је, сагледавајући стечена искуства, одлучила да у склопу организацијско-мобилизацијских промена одвоји центре чија је намена спровођење индивидуалне обуке, од команди територијалних снага. Ове су функције првобитно спојене како би се рационално упослили ресурси, али се временом испоставило да би било боље да се функције раздвоје да бисмо имали квалитетно командовање територијалним снагама, а да се центри по свете обуци – каже генерал Петровић.

С друге стране, територијалне бригаде у рату носе и део обавеза које Команда за обуку има у миру. Реч је, најпре, о индивидуалној обуци, која се спроводи с резервним саставом у рату. Свака од тих бригада има у свом саставу батаљон за обуку, који обавља поменуте послове.

Генерал Петровић наглашава да све команде за развој територијалних бригада имају једнаке формације и да ће се тежити да организацијско-мобилизацијске промене, које су за сада извршене само у Бачкој бригади у Сомбору, буду спроведене и у осталим командама.

Искуства из прошлости

Према речима генерала Петровића, Војска Србије се није приликом пројектовања и димензионарања територијалних снага ослањала на страна, него првенствено на домаћа искуства, будући да су, пре 2006. године, постојале такозване „НА“ бригаде, односно неактивне, које су такође имале мало бројно стање и чији је задатак био да обаве мобилизацију, а потом нарасту.

Проблем с тим јединицама, поред реално добрих резултата које су постизале, била је обученост резервног састава.

– Управо вођени тим искуствима, учинили смо одређене корекције у њиховом функционисању и задацима, јер не желимо да стварамо некаква „болесна тела“ или неупотребљиве саставе, него јединице које могу у реалним условима да испуне намену – истиче он.

Рок за мобилизацију је остао скоро исти као што је било и са „НА“ бригадама, али је време потребно за обуку, каже генерал Петровић, реално процењено, а те јединице заиста могу оспособити људство и, у року који им је дат, достићи жељени ниво оперативних способности.

Много посла и у миру

Поред тога што би команде за развој територијалних бригада требало да раде у рату, и њихов мирнодопски живот испуњен је бројним задацима. Првенствено је реч о логистичкој подршци и обављању гарнизоних послова.

У процесу планирања израђују се средњорочни и годишњи планови позивања и обуке резервног састава, којима се на оперативном нивоу прецизно дефинишу категорије лица која ће бити позвана. На тај начин постиже се да одређене приоритетне специјалности буду дообучаване у периодима који гарантују њихову употребљивост. Ту је, пре свега, реч о оспособљавању ратних команди које чине резервне старешине, затим послужилаца на сложе-

ним борбеним системима и, на крају, колективна обука, односно реализација војних вежби, на које се позивају чиставе јединице.

Иако су планови позивања и обуке резервног састава и раније постојали, због недостатка новца нису се у потпуности реализовали. Тек је у последње две године, како каже командант Команде за обуку, више пажње посвећено том проблему и сада се планови ажурније спроводе у дело.

– Команда за обуку има намеру наредне године да започне оспособљавање по једне пешадијске чете и масовније позивање резервног састава. Досадашњи утисци из тог процеса веома су добри. Нама је важно да, сем осталог, сагледамо и реално стање одзива, будући да то нисмо радили изван период и да на тај начин употпунимо слику на кога се и како можемо ослонити – наглашава генерал Петровић.

Према његовим речима, Команда за обуку је задовољна одзивом резервиста. Он наводи да је резервиста онакава каква је занимање команде за њега. Уколико се испољава интересовање, одржава контакт и ажурирају подаци, онда то иде у прилог добром одзиву и квалитетном резервном саставу.

Команде за развој територијалних бригада, које само у рату постају „праве“ бригаде, имају многобројне надлежности. У зависности од тога где су лоциране, од разуђености локација на којима су смештени магацини или средства, као и од особености гарнизонског места, пред њима су озбиљни задаци. Ти бројчано мали састави увек су, кад год је то било потребно, били уз цивилне власти и помагале у отклањању последица елементарних непогода, остављајући за своје потребе људство које је тек задовољавало минимум функционисања.

Недостатак новца у досадашњем периоду одразио се, осим на обуку резервиста, и на опремање територијалних јединица. Према речима генерал-мајора Ђокице Петровића, наоружања и муниције не мањка, а исправност и ресурси сложенијих система су као у Копненој војсци. Набавком обуће и одеће за потребе ратних резерви и улагањем у одређене инфраструктурне пројекте, ситуација би се знатно поправила. Генерал Петровић истиче да мора да постоји разумевање да су приоритети Војске опремање и улагање у оперативне јединице, али да очекује да уз помоћ и разумевање војног врха и државе територијалне снаге достигну ниво опремљености какав се од њих очекује, те да се омогући реализација планова обуке резервног састава, што јесте приоритет.

– Морам нагласити да су команде за развој територијалних бригада у различитим ситуацијама, а нарочито приликом скорашњих поплава, захваљујући личном залагању припадника, успеле да реализују заиста сложене задатке. Оне су се, без обзира на мањак људства и неодговарајућу организацију, ухватиле у коштац с проблемом када је требало помоћи грађанима, а неке од њих биле су и носиоци организације у кризним ситуацијама, што су грађани поздравили – закључује генерал Ђокица Петровић. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

Награда Крушевца ПОВОДОМ Видовдана

Команда за развој Расинске бригаде добила је поводом Видовдана, празника Града Крушевца, похвалу за изузетну сарадњу с градским властима, а нарочито за ангажовање у отклањању последица поплава које су погодиле Србију. Командант пуковник Сениша Кресовић каже да је његова јединица поносна што је добила то признање.

– Војска је увек била уз грађане, без обзира у каквим је тешкоћама и сама функционисала. Ми смо се држали тог принципа и када је требало помоћи у организацији неке свечаности, али и када су се догађале несреће, попут ове у мају, али и ранијих година, 2012. и 2013, када смо се борили са снегом, односно против пожара. Драго нам је да је то признато у нашој локалној самоуправи – каже пуковник Кресовић.

Иначе, Расинска бригада, откако је формирана 2010. године, у зони одговорности има све општине Расинског административног округа и општину Ражањ, која припада Нишавском округу. Седиште Команде је у касарни „Цар Лазар“, где ради и Центар за усавршавање кадрова АБХО, Центар за обуку логистике и 246. батаљон АБХО из састава Копнене војске. Јединица логистички обезбеђује све војне саставе у том рејону, као и интервидовски полигон „Пасуљанске ливаде“, а обавља и остале гарнизоне послове.

Пуковник Кресовић каже да је сарадња са субјектима одбране у зони одговорности његове јединице ви-

Пуковник Сениша Кресовић

ше него добра. Једини проблем с којим се приликом позивања резервног састава суочила Команда јесте неажурност података о војним обвезницима. Велики број позива који су упућени нису достављени због промена адреса пребивалишта, док се од позива који су уручени одазвало око 80 одсто резервиста.

Оно чиме се Команда за развој Расинске бригаде може похвалити јесте изузетно развијена сарадња с Удружењем резервних војних старешина, која се, кад год је то могуће, прикључује активностима које јединица спроводи, пре свега када се реализују гађања из пешадијског наоружања, приликом организације маршева или оријентације на терену. Расинска бригада помаже Удружењу у организацији и реализацији њихових активности, које, опет, све иду у прилог побољшању нивоа обучености резервног састава, кога у доброј мери чине и резервне војне старешине.

Крушевац представља пример складног суживота јединице и грађана. Командант каже да је цивилно-војна сарадња само нов термин за оно што је одувек постојало – међусобна помоћ и подршка народа и војске.

– Свечаност поводом Дана Војске Србије у Крушевцу допринела је популаризацији система одбране у овом крају. Премда је војска од вајкада присутна у Крушевцу, тек сада су грађани у свом месту могли да виде толики број војника и технике – подсећа пуковник Сениша Кресовић. ■

А. ПЕТРОВИЋ

Помоћ резервату природе

Припадници Другог понтонирског батальона Речне флотиле поставили су у резервату природе „Горње Подунавље“ у Бачком Моноштору понтонски мост за потребе Шумског газдинства „Сомбор“.

Мостом дужине 82,5 метара и носивости 60 тона премошћен је канал Дунав–Тиса–Дунав, чиме је омогућен безбедан прелазак тешким транспортним камионима натовареним дрвном масом.

Према речима најодговорнијих у Шумском газдинству, корисници два викенд-насеља оријентисани су на постављени понтонски мост, а за месец и по дана преко њега ће се из резервата превести више од 12 хиљада метара кубних трупаца и већа количина пратећег огревног дрвета. Осим тога, становницима тог краја биће увелико скраћен пут за одлазак на поља и обављање послова пољопривредном механизацијом.

Радну групу за опслуживање моста чини десет професионалних понтонираца, којима коман-

дује старији водник прве класе Небојша Павличевић, командир мосног места преласка, и за њих времена за предах готово да и неће бити. Дежурство на мосту траје непрекидно и подразумева обезбеђење моста, контролу и регулисање саобраћаја, навођење возила, контролу везова и спојница, отварање моста за потребе речног саобраћаја и његово поновно спајање.

Веома је важно да понтонирци стално прате водостај, јер пад или раст нивоа воде захтева скраћивање, односно продужење моста, као и да редовно прегледају има ли на њему неких оштећења услед коришћења. Они ће бринути и о отклањању дрвног отпада који плива водом с узводне стране, како би спречили нарушавање безбедности моста.

– Обављањем овог задатка војници и старешине Флотиле реализују и практичне садржаје колективне обуке у успостављању и одржавању мосног места преласка – истиче капетан Марко Радојчић, командир понтонирске чете. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

НАЧЕЛНИК Генералштаба генерал Љубиша Диковић присуствовао је церемонији примопредаје дужности команданта Здружених снага НАТО-а у Напуљу. На свечаности у бази Лаго Патрија адмирал Марк Фергусон преузео је дужност од досадашњег команданта адмирала Бруса Клингана. ■

ЗАМЕНИК начелника Генералштаба генерал-потпуковник Јовица Драганић обишао је припаднике Бригаде везе и 224. центра за електронска дејства у рејону Рашке и Прокупља и припаднике Треће бригаде у прокупачкој касарни „Ратко Павловић Ћићко“. ■

У САРАДЊИ са Министарством одбране и спорта Аустрије у Сектору за материјалне ресурсе одржани су стручни разговори о управљању вишковима залиха наоружања и војне опреме и процедурама за побољшање статуса вишкова. ■

У КОМАНДИ за обуку одржано је саветовање на коме је анализиран процес реализације обуке у првој половини ове године. ■

У КАСАРНИ „Стеван Синђелић“ у Нишу изведена је показана вежба „Рад на одржавању покретних средстава“ чији је циљ да се на практично прикаже планирање и организација техничког одржавања. ■

НА КОПАОНИКУ је одржан Дан трагања и спасавања у ваздухопловству у организацији Ваздухопловног савеза Србије. На демонстративној вежби спасавања учествовали су припадници 204. ваздухопловне бригаде са хеликоптером ХТ-40 и санитарским тимом. ■

ПРИПАДНИЦИ 2. речног одреда Речне флотиле на броду „Козара“ приредили су програм посвећен обележавању стогодишњице почетка Првог светског рата. Командант потпуковник Смиљан Ружић указао је на најважније догађаје који су претходили рату. На свечаности је наступио хор „Морнарица Ушћа“ који чине припадници 2. речног одреда. ■

У КАСАРНИ „Цар Лазар“ у Крушевцу одржана је свечаност на којој је потпуковник Јадранко Дивјак предао дужност команданта Центра за обуку логистике новопостављеном команданту потпуковнику Драгану Љубићу. ■

НА СВЕЧАНОСТИ у касарни „Кумодраж“ у Београду потпуковник Драган Тривић примио је дужност начелника Центра за примењену математику и електронику од потпуковника Срећка Радмановића. ■

У ЦЕНТРИМА за основну обуку Команде за обуку у Сомбору, Ваљево и Лесковцу завршена је евалуација основне индивидуалне обучености војника на добровољном служењу војног рока генерације „јун 2014“. ■

УМЕТНИЧКИ ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ отворио је Београдски летњи фестивал БЕЛЕФ концертом у Великој дворани Задужбине Илије М. Коларца. Ансамблом је дириговао Војкан Борисављевић, а наступили су италијански тенор Тино Фаваца и сопран Снежана Савичић Секулић. ■

ПОВОДОМ Дана Друге бригаде Копнене војске – 12. јула, Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ одржао је концерт у краљевачком Дому Војске под руководством диригента Павла Медаковића. ■

ЛОГОВОЊАЊЕ ЈЕДИНИЦА ТРЕЋЕ БРИГАДЕ

Јединице Треће бригаде Копнене војске завршиле су тринаестодневно стационарно логоровање на интервидовском полигону „Пасуљанске ливаде“. Након вишемесечног увежбавања у касарнама и на полигонима за обуку у Зајечару, Нишу и Куршумлији, око 600 припадника 31. пешадијског, 36. тенковског и 37. механизованог батаљона извели су тактичке вежбе одељења, чета и батаљона и гађања из личног и колективног наоружања.

Старешине и војници показали су умешност у гађању из тенка М-84, оклопног транспортера, минобацача 120 и 82 милиметара и пушака и митраљеза.

Командант логорског простора и руководилац батаљонских вежби потпуковник Лазар Кнежевић, помоћник команданта за операције у Трећој бригади, истакао је да је боравак на терену био добро организован и резултати нису изостали.

Реализацију вежби пратили су командант Треће бригаде бригадни генерал Желимир Глишовић и његов заменик пуковник Предраг Грбић. ■

ПОСТАВЉЕН МЕХАНИЗОВАНИ МОСТ У БАРИЧУ

Припадници 18. инжињеријског батаљона Прве бригаде из Новог Сада поставили су тешки механизовани мост у месној заједници Барич у општини Обреновац. Мост, носивости 60 тона, ширине 3,80 и дужине 10 метара, спаја локални пут Барич – Мала Моштаница, који је оштећен мајским поплавама.

– Невероватно је да речице које се готово могу прескочити кораком, могу толико штете да направе. Таква река коју смо премостили, Баричка река, током поплава оштетила је 12 мостова – рекао је заставник Мићо Келечевић, командир одељења у 18. инжињеријском батаљону. ■

ИНТЕРНАЦИОНАЛНИ СПОРТСКИ КАМП „КОПАОНИК 2014“

ПРИПРЕМЕ ЗА НОВА ТАКМИЧЕЊА

На простору 51. Скијашког полигона Копеонок одржан је традиционални Интернационални спортски војни тренинг камп „Копеонок 2014“ у чијем раду су учествовали војни спортисти припадници оружаних снага Србије, Румуније и Словеније.

Интернационални камп који, четврту годину за редом, организује Министарство одбране, намењено је спортистима који се такмиче у атлетици, оријентирингу, војном пентатлону и борењу и припремају за наредна такмичења. Светско војно првенство у оријентирингу биће одржано крајем августа у Аустрији, а почеле су припреме за Светске војне игре у Јужној Кореји следеће године.

Министарство одбране ће, од 6. до 9. августа, организовати CISM Регионално војно првенство у планинском трчању на којем је потврђено учешће репрезентација оружаних снага Бугарске, Румуније, Словеније, Македоније, Црне Горе и Србије.

Камп је посетила Кошаркашка репрезентација Србије, предвођена селектором Александром Ђорђевићем. Нашим кошаркашима представљен је рад Делегације Републике Србије при CISM и тренинг кампа, а шеф Делегације Републике Србије при CISM бригадни генерал Синоша Радовић уручио је селектору Ђорђевићу заставицу Делегације. ■

Г. ЧЕГАР

УЖИЧКИ РОКЕР У ШКОЛИ РЕЗЕРВНИХ ОФИЦИРА

Басиста у униформи

23

Двојицу двометраша млађих волника – једног од 2,11 а другог 2,05 – има 131. класа пешадије Курса слушалаца резервних официра. Виши је Павле Копривица из Врбаса, њему уз раме је Ужичанин Милан Јевтовић. Милана, долуше, боље препознају по музици и гитари него по висини – он је ужички рокер, члан бенда „Хаџи продане душе“, музичар коме, како каже, служење војног рока не представља тешкоћу

Милан је завршио Правни факултет у Београду, а иза себе има вишегодишњу рокерску каријеру. Свира бас гитару у ужичком бенду, чији је један од оснивача. Наступали су на многим фестивалима, концертима, у клубовима, свирају такозвани гаражни рок. Везе с бендом Милан не прекида ни током војске – сваки долазак у Ужице користи да спрема нове песме.

Војни рок од марта служи на смеру пешадије Курса слушалаца резервних официра, у згради Војне академије на Бањици, у саставу Кадетске бригаде. Положио је све испите, провео дане на „Пасуљанским ливадама“ и осталим теренима. Сада је млађи водник и напредоваће. Следи двомесечно стажирање, па крајем августа промоција нових потпоручника у резерви. Сматра да рок музика и војничка униформа нису у супротности.

– Не знам откуд чуђења мом гесту да служим војни рок. Било би, ваљда, логично да сви идемо у Војску. Одавно се држим става да су школа, војска, женидба, родитељство прави редослед за мушкарца и да га не треба мењати. Можда је то део традиције ужичког краја, породично васпитање, лични поглед на живот. У Војсци сам научио вредне ствари, упознао сјајне момке и девојке из Србије, стекао искуство и бољу физичку кондицију. Ово ми је једна лепа епизода у животу – каже Јевтовић.

Само речи хвале о 131. класи пешадије има Миланов старишина потпуковник Зоранчо Давитков, начелник Курса слушалаца резервних официра. Према његовој оцени, момци и девојке су мотивисани за служење војног рока. Истиче да је Јевтовић заинтересован за сваки задатак и укључен у низ ваннаставних активности – посебно да заинтересоване научи да свирају гитару. ■

Б. У. П.

98. ВАЗДУХОПЛОВНА БРИГАДА

Невидљиви хероји

Година је почела као и многе пре ње. Припадници 98. ваздухопловне бригаде балансирали су између жеља да што више сати проведу у лету и материјалних могућности својих ваздухоплова. Трудиле су се да одрже максималан ниво способности и операбилности, не слутећи да ће већ у мају природа да их стави на велики испит, професионални и људски. Оно што је уследило није се могло научити ни из једне књиге. О помоћи становништву у поплавама, обуци пилота, ремонту авиона и животу на аеродрому у Лађевцима, разговарали смо са припадницима бригаде поводом њиховог празника – 2. августа.

Помоћ са неба

Дани између два празника авијације остаће упамћени по огромној жртвованости припадника ваздухопловства да помогну свом народу у тренутку када се већи део земље борио са воденом стихијом у мају ове године. Први су јој на мегдан изашли војници, предвођени пилотима.

Првом „газелом“ која је полетела са Лађеваца 15. маја, у којој је био командант 98. ваздухопловне бригаде пуковник Александар Бјелић, управљао је мајор Иван Пољичак, пилот са дугогодишњим летачким стажом, обучен за сложене метеоролошке услове, управо онакве какви су били над Краљево и околином тог дана. Готово апокалиптични приказ сачекао их је у Прељини код Чачка.

– Испред нас је било море воде. Само су понегде вирили кровови кућа или трактори. Пут којим сваки дан долазимо на посао нестао је под бујицом. Призор је био језив – прича мајор Пољичак и објашњава да су се већ у тим тренуцима припремали први хеликоптери са припадницима 63. падобранске бригаде да полете пут Чачка.

Како киша није посустајала, почели су евакуацију најугроженијих. Специфични услови захтевали су специфичне методе. Пилоти су, по ветру и киши какву Балкан не памти, одржавали хеликоптере у месту док су специјалци из Ниша, висићи са ужаци ускакали кроз прозоре у куће, везивали људе за себе и са њима летели до првог безбедног места. Животи специјалаца и људи које су на тај начин спасавани висили су о концу, у правом смислу те речи, а само једно подрхтавање летелице могло је да буде фатално. Искуство и хладне главе пилота 98. ваздухопловне бригаде нису оставиле простор за грешке. Многима, међу којима је био и двомесечни Ђорђе, то је био први лет.

– Акција у Прељини била је најризицијнија до сада. Никада се није радило спасавање људи везивањем за специјалце – наставља причу мајор Пољичак. У сваком тренутку у ваздуху су била два хеликоптера. Пилоти су радили без предаха, не размишљајући о себи већ само о људима чији су погледи тих дана били упрти у небо и помоћ која им одакле стиже. Хеликоптери су летели као

никада до тада, за шта највеће заслуге иду припадницима ваздухопловно-техничке службе, који су преко ноћи радили ремонте за које је, у редовним усло-

Последњих година, наши пилоти проводе све више сати у ваздуху. Просечан налет по пилоту у 98. ваздухопловној бригади је око 30 сати, а то умногост зависи од дужности на којима се налазе.

– Последња здружена вежба на којој смо учествовали са три авиона, два Г-4 и један Н-62 и са пет хеликоп-

тера, три „газеле“ и два ХТ-40, била је „Ресава 2014“. Унутар вида имамо редовне заједничке тактичке вежбе, али су интервидовске вежбе најбољи начин да проверимо ниво обучености – каже на почетку разговора на аеродрому у Лађевцима заменик команданта 98. ваздухопловне бригаде пуковник Дејан Васиљевић.

Обука на „орлу“

Организацијско-формацијске промене и природан одлив кадра довели су пре неколико година 98. ваздухопловну бригаду у тешку ситуацију, недостатак пилота оспособљених за авион Ј-22 „орао“. Зато су на Лађевцима пре две

вима, неопходно бар три дана. Тих дана, људски фактор одговорио је пуним капацитетом, не дозвољавајући ни техници да закаже.

– Током једног спасавања, жена и падобранац везани за уже скачу са терасе и у секунди нестају под водом. Техничар, који је све надгледао са зад-

њих врата хеликоптера, каже пилоту да лагано полети на горе. У следећем тренутку, као на филму, они, потпуно мокри, израђају из воде – прича мајор Пољичак и додаје да су момци из Специјалне бригаде обавили сјајан посао.

Најкритичније је свакако било у Обреновцу, где су се пилоти са Лађеваца и Ниша упутили да помогну припадницима 204. ваздухопловне бригаде у евакуацији угрожених. Летело се и над Шапцем, Крупњем и Љигом. Тамо где су „дајчеви“ и „тамови“ заглављени у блату и води стали, пилоти су наставили, стижући до сваког места и засеока где су људима били потребни евакуација или храна и вода.

Тих дана пилоти нису били само на небу. Многи од њих засукали су рукаве и са лопатама у рукама ојачавали бедем на реци Скралеж како би Пожега остала непоплаћена.

О ангажовању ваздухопловаца бројке говоре више од речи. За свега седам дана, 98. ваздухопловна бригада евакуисала је 805 људи, превезла преко 15 тона терета и 11 тона пијаће воде. Посаде су извеле преко 150 летова и оствариле око 56 сати лета. Ови подаци, успех комплетног састава бригаде, рекорди су које, надају се они, никад више неће постићи, а камоли престићи.

Помоћ завејаним у Војводини

Када су ветрови олујне јачине завејали колону у Фекетићу полетела су четири хеликоптера, од чега су три била из 98. ваздухопловне бригаде. И тада су прво евакуисана деца, па тек онда одрасли. Три дана, колико су сметови правили проблеме на путевима, плавци су били у ваздуху спасавајући тамо где нико други није могао.

пловства генерал-мајор Ранко Живак.

– Ради се и обука пилота на авиону Г-4 и хеликоптерима према наставном плану и програму Војне академије, одржавајући континуитет њихове обуке. Акцент је на обуци у повољним и сложеним метеоролошким условима, као и ноћном летењу – објашњава пуковник Васиљевић и додаје да се обука готово у потпуности реализује на Лађеџцима.

Доласком на Лађеџце, млади пилоти који лете на хеликоптерима настављају обуку коју су започели на Војној академији. Зато се момци из 714. противоклопне хеликоптерске ескадриле „Сенке“ могу похвалити чињеницом да

године почели преобуку пилота са авиона Н-62 „супергалеб“ на „орла“.

– Преобука не може да траје месец-два. Она захтева време, одређен број летова и профил обуке, а сам темпо преобуке зависи од више фактора – каже заменик команданта 98. ваздухопловне бригаде пуковник Дејан Васиљевић и напомиње да се са преобуком паралелно одвија и тренажа осталог састава. Основну преобуку до сада су завршила четири пилота, од којих су двојица прошла и борбену преобуку. Највећи проблеми приликом преобуке су, како наводи, недостатак авиона двоседа и наставника летења, који се често ангажују из Команде В и ПВО, међу којима је и први човек српског ваздухо-

је више од половине налета посвећено обуци најмлађих пилота. Мајор Веселин Милановић, заменик команданта „Сенки“, каже да се од 29 пилота њих 15 налази на обуци, али напомиње да је у односу на период од пре две године, када је више од две трећине пилота било на обуци, тај број знатно смањен.

– У условима ограничених ресурса јединица успева да изађе на крај само захваљујући даноноћном ангажовању људи из чете за ваздухопловно одржавање – каже мајор Милановић и додаје да техничари чине готово невероватне подухвате како би се за сваки следећи летачки дан обезбедила исправност ваздухоплова.

– Заиста се трудимо да преко наших система одржавања овде у јединици и у сарадњи са ваздухопловним заводом „Мома Станојловић“ одржимо што већу исправност ваздухоплова и у овом тренутку то и успевамо – каже пуковник Васиљевић и истиче да често муку муче са резервним деловима које набављају из иностранства путем тендера.

Плавци са Лађеџца претходне две године засукали су рукаве и, скромним средствима, успели да уреде аеродром и доведу га на завидан ниво. Посебно су поносни на чињеницу да су све постигли сами, ангажујући комплетно људство, које је обављало своје редовне задатке.

До крајњих граница

Момци из ваздухопловно-техничког састава чине велике напоре како би што већи број летелица био у исправном стању. Годинама муку муче са недостатком резервних делова и мањком материјалних и финансијских средстава, али их последњих година притиска нови проблем, недостатак обученог кадра. Ипак, ништа од тога није могло да

Пуковник Дејан Васиљевић

их спречи у мају ове године, током поплава. Светло у њиховом хангару није се гасило, а звук алата одјекивао је константно данима. Техника није могла да откаже, јер јој они то нису дозволили.

Поплаве су ставиле на тест основне људске вредности, а ови момци, само пилотима видљиви, дали су огроман допринос у спасавању угрожених.

– Радионица врши ремонт другог степена, односно повремене прегледе, замене мотора и важнијих делова, подешавања опреме и сервисирање компоненти авиона и хеликоптера – објашњава улогу своје јединице мајор Србољуб Маринковић, заменик командира чете за одржавање ваздухоплова. Од свих проблема, са којима се ова јединица лавовски бори, мајор Маринковић издваја један.

– Просек старости у нашем саставу је 43 године, а у наредне две године један део врхунских техничара одлази у

пензију. Нама је већ сада кључни проблем то што немамо прилив стручног кадра – каже мајор Маринковић и додаје да је међу подофицирским кадрам најевидентнији тај недостатак. Он напомиње да постоје предложени модели како би се тај јаз на најефикаснији начин превазишао, а као најреалнији сценарио је обука у средњој школи „Петар Драпшин“.

– Да би техничар за авион био у потпуности оспособљен, он мора да има адекватно школовање и праксу. То не може да се деси преко ноћи, већ је потребно бар пет до шест година – каже Маринковић. У том периоду техничар би од старијих, искусних колега усвајао знања, да би тек након годину-две праксе био самосталан у раду.

Искуства са свих меридијана

Припадници 98. ваздухопловне бригаде могу да се похвале и чињеницом да свој кадар често упућују на школовање у иностранство. Осим официра који су основне студије завршили у Грчкој, део њих упућен је на више нивое усавршавања у Немачкој, Француској и Сједињеним Америчким Државама. Један од њих је и мајор Александар Гршић, заменик команданта 241.

ловачко-бомбардерске авијацијске ескадриле. Година проведена на Максвел ваздухопловном универзитету у Аризони проширила је његове видике.

– Њихова методологија је потпуно другачија, а акценат увек стављају на комуникативне вештине, те се највећи део наставе реализује дискусијама – прича мајор Гршић и напомиње да су њихове класе огромне, броје преко 500 студената, а да су у његовој била и 73 страна студента.

– Од 18 испита, 16 се полаже у форми есеја. Идеја је да се одбрани исказан став на основу прочитане литературе. Није битно да ли је неко у праву или не, већ се акценат ставља на начин размишљања и изграђен став – објашњава мајор Гршић. Литература која им је била доступна углавном је западног порекла и обојена америчким политичким ставовима, те су им размишљања странаца, нарочито оних који долазе из бившег комунистичког блока, била занимљива. Он наглашава да су дискусије увек остајале недоречене, без потребе да се један став наметне као нужно исправан.

Већ годинама наши пилоти су део мисија под окриљем Уједињених нација, а многи су и више пута представљали нашу земљу на различитим меридијанима. ■

Мирјана КРСТОВИЋ
Снимио Јово МАМУЛА

ПРВО ТАКМИЧЕЊЕ ОДЕЉЕЊА ЗА ПОСЕБНУ НАМЕНУ КОМАНДЕ ЗА ОБУКУ

Десетобој на

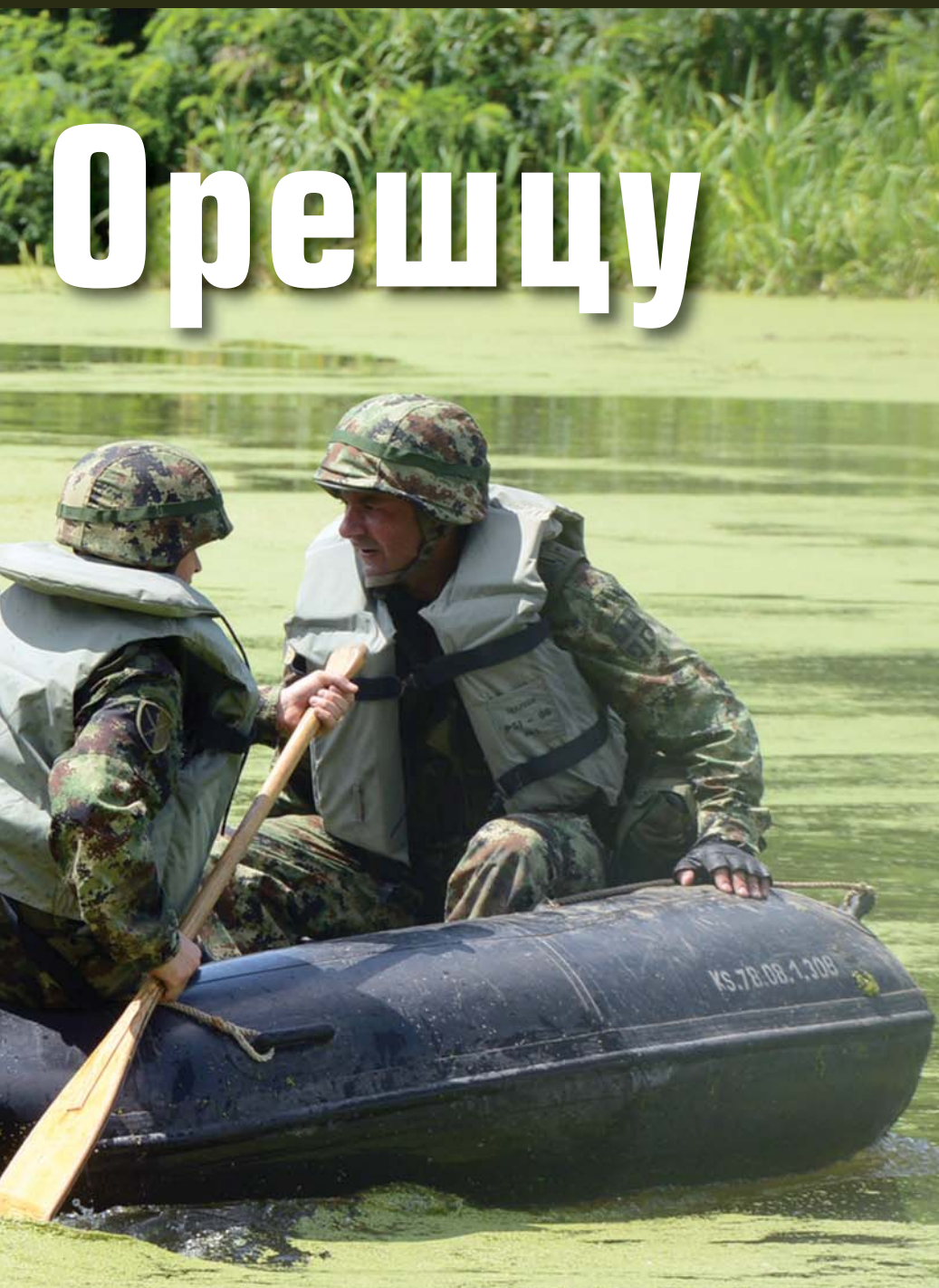

Добро организовано, исцрпљујуће и са много различитих општих и стручних војничких задатака, надметање десет одељења за посебну намену показало је да јединице Команде за обуку имају чиме да се подиче. Најбољи, припадници Центра за обуку Копнене војске у Пожаревцу, били су тек за нијансу, или 45 бодова, бољи од другопласираних припадника Команде београдске бригаде.

На Аутоматском стрелишту „Орешац“, 24. јула одржано је Прво такмичење одељења за посебну намену Команде за обуку, у којем је учествовало десет јединица. Такмичењу су, поред команданта Команде за обуку генерал-мајора Ђокице Петровића, присуствовали представници управа Генералштаба Војске Србије, начелници одељења за обуку Копнене војске и В и ПВО и главни подофицир Војске Србије.

Орешцу

Тражимо нијансу више

Честитајући постигнут успех и додељујући пехаре најбољима, командант Команде за обуку генерал-мајор Ђокица Петровић истакао је задовољство због приказаног нивоа вештина и знања у савлађивању војничких вештина и ватрене оспособљености.

– Ово је први пут да организујемо такмичење одељења за посебне намене у јединицама Команде за обуку. Такмичарски дух у савлађивању војничких задатака показао је да имамо и жеље и знања да оно што радимо и због чега постојимо, а то је одбрана отаџбине, радимо најбоље што умемо. Тежња да увек пружимо за нијансу више, представља обележје припадника Команде за обуку и зато на наредним такмичењима очекујем још бољи успех. Честитам најбољима, а од одељења с дна табеле тражим више рада и боље резултате.

гаде, према свим прописима и правилима боравка на терену, организовали у логорској просторији.

Тридесетак уређених шатора сведочило је о напорима које су организатори и учесници такмичења имали још пре самог надметања. Логорска просторија била је, упркос киши која им није давала мира, изузетно уређена, украшена цвећем и стазама оивиченим каменчићима, трава је била свеже покошена, а организација такмичења врхунска.

Саме припреме за такмичење биле су веома кратке, што је, према речима руководиоца надметања пуковника Жељка Чобића из Команде за обуку, био један од предуслова за објективно сагледавање достигнутог степена обучености одељења за посебне намене у извршавању специфичних задатака. С тим циљем изабране су и строго војничке дисциплине, за чије савлађивање су, поред брзине и издржљивости, били потребни сигурна рука и не мало војничко знање.

Циљ дводелног надметања јединица Команде за обуку, које се састојало од марша са решавањем бројних тактичких задатака и савлађивањем водене и жичане препреке, и тактичке вежбе с бојевим гађањем, био је провера физичке припремљености и војнострукне и ватрене оспособљености одељења и појединаца у извршавању посебних задатака, попут одбране угрожених објеката.

Знање и сигурна рука

Једнодневно такмичење одржано је последњег дана вишедневног логоровања, током којег су припадници десет такмичарских јединица, официри, подофицири и војници Првог, Другог и Трећег центра за обуку, центара за обуку Копнене војске, Логистике, Везе и информатике, ЦУК АБХО и команди Београдске, Тимочке и Расинске бри-

Такмичење је обухватило марш од 15 километара и десетак радних тачака на којима су десеточлане такмичарске јединице, или њихови изабрани припадници, показали стечени ниво вештина и знања из топографије, извлачења моторног возила, бацања бомбе у мету, савлађивања контаминираних земљишта, жичаних и водених препрека, извлачењу рањеника... Свака јединица имала је командира, возача, болничара и седам стрелца.

Исцрпљујући марш

Од самог старта, на коме је командир одељења, после оријентације на (непознатом) терену, издао кратку и прецизну заповест за марш, до последње, десете радне тачке, на испиту су били физичка припремљеност, војно-стручно знање, али и нерви припадника јединице.

Већ на почетку, требало је извучити (неисправно) моторно возило носивости до 1,5 тоне до места удаљеног око 400 метара. Потом је командир имао задатак да реши задатак из топографије, односно да се помоћу карте снађе на терену и јединицу доведе до сеоског фудбалског игралишта на коме је било предвиђено бацање бомбе у мету. Била је то једна од најатрактивнијих радних тачака, на којој је свака јединица, избором тројице највештијих и најпрецизнијих представника, покушала да освоји максималан број бодова. Одабрани војници су стојећи бацали школске бомбе у мету чији је центар био удаљен 30 метара.

Једна од атрактивнијих и напорнијих такмичарских дисциплина била је пролазак кроз видно обележено контаминирано подручје у дужини од 400 метара. Са заштитном маском на лицу војници су претрчавали терен на чијем крају је судија проверавао да ли су маске биле правилно постављене и ако то није био случај, враћао појединце на почетак. Тек кад би сви припадници одељења правилно извршили задатак,

маске су, по одобрењу судије, могли да скину и остали. По сунцу, које је баш тог јутра немилосрдно пекло, био је то, несумњиво, један од тежих задатака.

После савлађивања „жичане“ препреке дуге 20 метара пузањем, такмичаре је очекивао још један напоран задатак – прелазак преко канала Дунав–Тиса–Дунав веслањем у десантним чамцима. Сви чланови екипе у току извршења задатка на себи су имали појасеве за спасавање, тако да (реалне) опасности није било, али је мобилна санитарска екипа, с рониоцем, ипак била ту.

Сценаријом такмичења било је предвиђено да одељење у току преласка преко канала води оружану борбу с противничком заседом, у којој један од припадника бива рањен. Потребно га је извући на носилима до просторије удаљене више од 400 метара, што је изискивало додатне напоре већ уморних људи. Срећом, пропозицијама је било дозвољено да припадници јединице своје оружје оставе на носилима, поред „рањеника“.

Тактичка вежба с бојним гађањем

Завршни део такмичења захтевао је од учесника прецизну руку. Тактичка вежба с бојевим гађањем из аутоматске пушке и ручног ракетног бацача смишљено је остављена за крај. Двадесет различито удаљених мета, од ко-

Суђење без примедби

Да је све протекло у најбољем реду сведочи и старији водник прве класе Раде Лабовић, заменик руководиоца судијског тима, који нам је рекао да примедби на суђење и организацију такмичења није било.

– Најнапорније радне тачке биле су прелазак преко контаминираних земљишта и савлађивање жичане препреке пузањем, што с обзиром на високе температуре ваздуха није ни чудно. Готово све екипе доста бодова освојиле су у бацању бомбе на циљ, али то није пресудило победника. Најзначајније, можда и пресудне бодове донела је тактичка вежба с бојевим гађањем – рекао је старији водник Лабовић.

јих су две биле за гађање из ручног ракетног бацача, падале су попут снопља, као да су стрелци били тек на почетку, а не на крају исцрпљујућег надметања. Ватрени део такмичења изазвао је посебну пажњу судија и других посматрача такмичења, с обзиром на то да се радило о одељењима за посебне намене, која, по правилу, немају права на грешке.

– Ватрена оспособљеност веома је значајна за све јединице Војске Србије, а посебно за оне које су предвиђене за извршавање посебних задатака – рекао нам је пуковник Жељко Чобић, руководилац такмичења и начел-

ник Одељења за обуку. – Зато смо тактичку вежбу с бојевим гађањем планирали за крај овог исцрпљујућег такмичења у коме смо, поред нивоа војно-стручне оспособљености и физичке припремљености припадника одељења за извршење различитих задатака, развијањем такмичарског духа, проверавали и степен њихове ватрене оспособљености. Зато смо сасвим уверени да ће, иако уморни после дугог марша, сви дати и последњи атом снаге да буду што прецизнији. За сваки случај, с обзиром на велики умор такмичара, на стрелишту смо организовали и две мобилне санитарске екипе, спремне да притекну у помоћ – каже пуковник Чобић.

После вишесатне борбе за сваку секунду и сваки погодак у мету, на крају такмичарског дана, пред постројеним јединицама и гостима, на побед-

ничко постоље попели су се, заслужено, командири одељења Центра за обуку Копнене војске, Команде београдске бригаде и Центра везе и информатике, које су освојила прва три места. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

ПРЕД ПОЧЕТАК
„ТЕНКОВСКОГ
БИАТЛОНА 2014“
У РУСИЈИ

Борба за част српског оклопа

За неколико дана почиње до сада највеће такмичење тенковких посада на свету. Екипа Војске Србије спремна је да стане на црту најспремнијим посадама из још 11 држава света.

Пет тенковских посада, три такмичарске и две резервне, са још девет чланова стручног тима којим руководи пуковник Жељко Кузмановић, 19. јула стигли су у Руску Федерацију где ће се од 4. до 17. августа такмичити на до сада највећем међународном надметању тенковских посада.

Жреб је одлучио да се тим тенкиста Војске Србије 4. августа на старту „Тенковског биатлона 2014“ у Руској Федерацији такмичи на тенковима зелене боје. Иако је првобитно било речено да ће наши такмичари возити први, организатор је одлучио да промени редослед и да у првој стази возе екипе са жутим возилима, односно Ангола, Кувајт и Индија, а нашим је припала стаза број 4. Поред жуте и зелене, такмичарски тенкови биће у црвеној и плавој боји.

Србија ће, тако, први дан наспрам себе имати Анголу, Монголију и Казахстан. На незваничном првенству света које се ове године по други пут организује на полигону „Алабино“ недалеко од Москве учествује укупно 12 репрезентација: Русија, Кина, Индија, Мон-

Тенковско братство

Поред обиља обавеза са којима се сусрећу екипе, на Тенковском биатлону има времена и за дружење. Сваки тренутак користи се за разговор и размену искустава. Наши момци нарочито су се зближили са екипом Монголије, против које су одиграли и пријатељски фудбалски меч.

Сваке недеље домаћини организују и излете у Москву и околину, па су наши такмичари имали прилику да се упознају са неким од знаменитости престонице Руске Федерације коју с разлогом сврставају међу најлепше градове света.

голија, Ангола, Казахстан, Киргистан, Венецуела, Кувајт, Белорусија, Јерменија и Србија.

Скривање адута

Српски тенкисти су 25. јула из базе Кантамировске дивизије, где су тренирали седам дана, прешли у базу Таманске дивизије у Алабино, где су задужили тенкове на којима ће се такмичити. Три дана касније имали су прилику да се из аутобуса упознају са стазом на којој ће се такмичити, а сутрадан су исто то учинили на тенковима, али без употребе наоружања.

Пуковник Жељко Кузмановић каже да су резултати које су наши момци до сада постизали на тренинзима на нивоу очекиваног.

– Свако такмичење на коме учествују велесиле какве су Кина, Индија и Русија је веома озбиљно. Поред њих ту је низ других земаља које имају велику традицију оклопних јединица и свака од њих, колико сам успео да приметим, има веома спремне посаде. Част нам је да можемо да се одме-

римо са њима. Ако у обзир узмемо колико те државе имају становника, колику површину заузимају, колико броје њихове оружане снаге и са колико тенкова располажу, можемо слободно рећи да је ово првенства света – каже пуковник Кузмановић.

Као и на сваком такмичењу и у Алабину тимови не откривају своје адуте до самог такмичења. На пример, кинеска екипа, која је једина на ово такмичење довезла сопствене тенкове, муницију, гориво и мазиво, никоме није дозволила да их изблиза погледа. Реч је, по свему судећи, о некој од модификованих верзија совјетског тенка Т-72, али нико засигурно не може рећи који агрегати их покрећу.

Све екипе, сем руске и кинеске, возиће Т-72Б са мотором од 740 коњских снага, док ће се руски тим, највероватније такмичити на Т-72Б3 који представља најсавременију варијанту тог тенка са погонским агрегатом снаге 1.000 КС који поред познавања терена даје велику предност домаћим такмичарима. Ни руски, ни кинески тим још нико није видео на такмичарској стази, па њихове способ-

ности, за сада, остају непознаница. Остале екипе не желе да се припремају на техници уколико их посматра било ко од противника, јер не желе да откривају колико су заиста спремни.

На отварању се очекује присуство највишег државног и војног ру-

ководства Руске Федерације као и високе војне делегације земаља учесника. Рекламе за тенковски биатлон приказују се на руским националним ТВ каналима, а судећи по изгледу и величини полигона, трибина, прес-центра и других објеката у Алабину, Тенковски биатлон би се могао сврстати у ред највећих војних такмичења на свету.

Руси нас прогласили за фаворите

Првих неколико дана колико је екипа имала на располагању за тренинге у Новофомиску показали су да су се тромесечне припреме у Србији итекао исплатиле. Наше посаде врло добро су се прилагодиле руској борбеној техници и већ први дан врло успешно радиле на њој. Прелиминарни резултати које су руски тренери забележили на припремама у Нарофомиску, где је учествовало нешто више од половине екипа, говоре да су четири наше посаде појединачно заузеле четири прва места, што је довело до тога да се међу осталим репрезентацијама Србија сврстава у ред фаворита за висок пласман.

Капетан Нинислав Ђуђић, командир наше прве посаде одбацује улогу фаворита и каже да ће се прави поредак и снага екипа видети тек на стази.

– Такмичиће се 12 одличних репрезентација. Ни једна од њих није дошла само да би учествовала. Русија која је веома јака, затим земље са огромним и снажним војскама попут Кине и Индије. Не смемо заборавити да све бивше совјетске републике имају веома обучене тимове. Ми смо спремни и борићемо се мушки, свим срцем да осветламо образ наше војске и наше земље. Расположење у екипи је сјајно, морал је на високом нивоу – каже капетан Ђуђић.

Како до завршне трке

Тенковски биатлон имаће четири етапе. Полигон има четири стазе, тако да се четири екипе истовремено нала-

зе на стази, с тим што се старт сваке следеће одлаже за по 60 секунди.

Прва етапа подразумева индивидуалну трку по тактичкој стази укупне дужине од 21 километар. У њој се возе три круга од по седам километара и у сваком кругу, поред савлађивања врло захтевних препрека, посада има по једно гађање – из топа 125 mm, спрегнутог митраљеза 7,62 mm и противавионског митраљеза. У овој, као и у свим наредним етапама, уколико дође до кршења неког од правила, екипи се на укупно остварено време додаје по 30 или 60 секунди. У овој и у наредној етапи бодују се посаде и укупан скор репрезентације.

Друга етапа обухвата две трке – „спринт“ и „гоњење“. Трећа етапа је једна од најтежих и представља такмичење у физичкој припремљености, док у четвртој етапи, такозваној „трци штафета“ учествују само четири првопласиране екипе и ту се одлучује о победнику биатлона.

У сваком од такмичења веома је важно да посада ради синхронизовано. Свака грешка појединца, погађа цео тим и зато је, поред високог степена индивидуалне обучености сваког појединца, важна увежбаност целог тима.

Жеља коју су од самог почетка понављали наши такмичари је да добију прилику да се такмиче у последњој етапи. До тог циља пут је дуг и зависи од умећа, спремности, али и од среће. Ако је тачно да срећа прати храбре, онда су на добром путу. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

НОВИ ИНФОРМАЦИОНИ СИСТЕМ ЗА УПРАВЉАЊЕ
ЉУДСКИМ РЕСУРСИМА У ПОВОЈУ

Доступност и брзина

Кадровски информациони систем (КаИС) постоји већ 14 година. Иако је постојећи софтвер дорађиван више пута, време је да га замени савременије решење. Програмери који развијају нови модел растрзани су између потреба корисника и захтева претпостављених команди, што је пролонгирало „пуштање” пилот-верзије тог софтвера у употребу.

Први информациони систем у Војсци који је заменио папир и оловку био је програмски пакет Персоналне евиденције. Њега је пре деценију и по заменио тада савремени и напредни КаИС, који за једно лице препознаје 202 аргумента. Својства тог софтвера до недавно била су довољна за праћење тока службе. Ипак, захтеви командовања постају све комплекснији, и упућују на неопходност већег

број информација о персоналу, које би у сваком тренутку биле доступне. Подаци, који се на први поглед чине нетипичним, а у јединицама се показало да су потребни, треба уградити у нови систем, како би се смањило број бази података и докумената које воде персоналици.

Мане старог система

Највећи недостатак постојећег система јесте једнокорисничка апликација, која мора да се инсталира на свако радно место посебно. Таква поставка система не треба да чуди, јер у време развоја КаИС-а није постојала РАМКО мрежа, па није било могућности да се систем на њу ослони, а то данас за собом повлачи „путовање“ информације и до месец дана. Нови информациони систем за управљање људским ресурсима (ИС ЉР) развија се као централизована мрежна апликација. Она обезбеђује податке с тренутном ажурношћу, јер представља спрегу више независних информационих система. То значи да ће промене, које ће од сада уносити запослени на персоналним пословима у јединицама и командама – тамо где и настају, бити видљиве свима који имају приступ мрежи од тренутка када их оперативац унесе. Запослени на више од 340 локација у земљи, уносиће податке који ће услед централизације система бити тренутно доступни свим надлежним субјектима, јер ће ИС ЉР бити ослоњен на РАМКО мрежу.

Једна од кључних измена коју доноси нови софтвер јесте ширење категорија људи који ће обухватити. Наиме, у КаИС-у се сада налазе подаци о официрима, подофицирима, професионалним војницима, цивилним лицима, државним службеницима и намештени-

КРЕАТИВНИ ТИМ

Аутор идејног пројекта новог Информационог система за управљање људским ресурсима (ИС ЉР) јесте Управа за кадрове, док је аутор главног пројекта Центар за командно-информационе системе и информатичку подршку. Основна база података преузета је од КаИС-а.

СОФТВЕРСКА ПЛАТФОРМА

За управљање базом података биће коришћен MS SQL Server, а програмско решење биће WEB апликација. За безбедносну и сигурну аутентикацију корисника користиће се систем електронских идентификационих докумената, док ће информације из досијеа персоналних података, који су сада у папирном облику, бити електронски архивирани у ИС ЉР.

Нови систем прошириће ту базу евиденцијом кадета Војне академије, ученика Војне гимназије, активном и пасивном резервом, војницима на служењу војног рока, лицима ангажованим по уговору о делу и повременим и привременим пословима, те лицима које је поставила Влада Србије.

Аутоматизација процеса

У првој фази структура апликације новог информационог система обухватиће: досије лица – служи за претрагу и преглед свих података о запосленом на једном месту; организацију и формацију – обухватају радне карте, процесе у којима се израђују документа и наредбе; затим анализе – садрже извештаје. Сервис „мој мени“, који ће омогућити свим запосленима да виде информације о себи, сачекаће другу фазу развоја ИС ЉР.

Повезивање новог с другим информационим системима, који су такође битни персоналцима, даће им могућност да тренутно приступе подацима до којих сада долазе данима. Један од таквих је Стамбени информациони систем, из надлежности Управе за традицију, стандард и ветеране. Он неће бити део ИС ЉР, већ ће само те информације бити видљиве на истој „масци“. То је логика повезивања и с осталим информативним системима, а веза је обострана. Циљ је аутоматизовати процесе да би, примера ради, Управа за обавезе одбране одмах добила информацију да је неком лицу престала активна војна служба и да треба да му се одреди ратни распоред. Тај податак

доступан је сада Управи за обавезе одбране тек неколико дана после престанка службе. То такође значи да ће преко новог ИС ЉС бити видљив и ратни распоред.

Најбољи пример ажурности података јесте наредба о унапређењу кадета у чин потпоручника, која би се налазила у бази и оног тренутка када је председник потпише она се „пушта“, односно верификује у мрежи и постаје тренутно видљива. На исти начин, када Управа за кадрове уради наредбу о постављењу команданта неке бригаде у ИС ЉР, она ће постати видљива персоналцу у тој јединици и он ће знати да истог момента треба да покрене поступак пријема дужности.

Нови информациони систем предвиђа две групе корисника – регистроване и нерегистроване. Прву групу чине референти који се баве персоналним пословима на свим нивоима и имаће јасно дефинисане привилегије које ће им омогућавати да виде већину података. Нерегистровани корисници моћи ће да приступе делу „Мој мени“ преко кога ће имати увид у свој досије. Уколико неко примети неправилности у свом досијеу, имаће могућност да се обрати свом персоналцу ради измене или ажурирања података. Ако је реч о руководиоцу, он ће моћи да има приступ и досијеима својих потчињених.

СЛОЈЕВИТА ЗАШТИТА

Посебна пажња поклања се заштити података о личности. Свако даје сагласност да су подаци о њему унети у ИС ЉР тачни, потписивањем једног одштампаног примерка података. Тај документ прилаже се у досије лица и складишти на прописан начин.

Имајући у виду величину система и количину података које треба убацивати у нови софтвер, не може се говорити о тачном датуму преласка на нови ИС РЉ. Очекује се да крајем године пилот-верзија угледа светлост дана и доживи прве дораде на основу искустава потчињених јединица и установа. ■

Војним пензионерима признато право на ванредно повећање пензија

Дуг пут до правде

Пресудом Управног суда недавно је завршен спор дуг више од шест година у којем су војни пензионери упорно доказивали да и њима, као и свим другима пензионерима, припада право на ванредно повећање месечних припадности од 11,06 одсто, с важношћу од 1. јануара 2008. године.

Правосудни маратон

– Све време смо стрпљиво, применом легалних и легитимних средстава, упорно доказивали да и војним пензионерима припада право на ванредно усклађење пензије. При томе, нисмо учинили ниједан погрешан корак. Упозоравали смо надлежне државне органе да одлагање исплате

штети свима, јер ће се на име камата, судских, адвокатских и трошкова вештачења из државног буџета одлити знатно обимнија средства од основног дуга. Слично се догодило када је држава према корисницима војне пензије, за ускраћени део пензије од 2004. до 2007. године, на динар основног дуга судским пресудама била обавезана да издвоји два пута више новца. Практично, на динар дуга, држава је била принуђена да на име камата, судских, адвокатских и трошкова вештачења, плати два – каже председник Удружења војних пензионера Србије Љубомир Драгањац, генерал-потпуковник у пензији.

Министарство рада и социјалне политике дуго је истрајавало на ставу да корисницима војне пензије не припада право на ванредно повећање месечних припадности. Због тога се Удружење обратило Заштитнику грађана

Око 45.000 бивших припадника Војске којима је, неразумним поступањем надлежних државних органа, било ускраћено право на ванредно повећање пензија, изједначиће се с цивилним пензионерима

који се, поступајући по закону, а на основу чињеница, изјаснио да и корисници војне пензије имају право на ванредно повећање, препоручујући надлежним државним органима да преиспитају одлуку.

Истовремено с преписком која је вођена с државним органима, војни пензионери били су принуђени да туже државу, јер би у противном истекли законски рокови за одговарајуће реаговање. Да би помогли корисницима војне пензије да валидно правно искажу захтеве и тужбе, Удружење војних пензионера Србије припремило је у децембру 2012. године и одштампало ванредни број „Војног ветерана“ у 40.000 примерака и поделило их члановима. Већина општинских и градских организација Удружења месецима су израђивали захтеве, жалбе, тужбе и уставне жалбе члановима, али и другим корисницима војне пензије.

У првом циклусу Управни суд нашао је да корисници војне пензије нису били у систему пензијског и инвалидског осигурања цивилних осигураника, те да им то право не припада. После уставних жалби Уставни суд је донео одлуку да то право припада и војним пензионерима.

Тешко до својих права

Уследио је маневар Републичког фонда за ПИО који поново доноси негативна решења, правдајући то да су 1. јануара 2008. просечне војне пензије биле веће од 60 одсто у односу на просечну плату у Србији. И поново су војни пензионери морали да доказују да је у том правном статусу у исто време било више од 500.000 цивилних пензионера, али да је и њима повећана пензија за 11,06 одсто.

После негативне одлуке Управног суда, уследио је други круг уставних жалби, што је иначе реткост у судској пракси. Уставни суд је још јасније и детаљније образложио да је и војним пензионерима требало повећати пензије када је то учињено цивилним осигураницима и у одлуци навео да је реч о осетљивој популацији, којој је пензија најчешће једини приход.

Најзад, крајем марта ове године, Управни суд, поступајући по одлуци Уставног суда, поништио је решења Републичког фонда ПИО и вратио их том органу на поновно одлучивање. Тиме је трасиран пут корисницима војне пензије за остваривање права за која се правним средствима боре више од шест година.

Ових дана Фонд за ПИО доставио је Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања иницијативу за хитно системско решавање питања ванредног усклађивања војних пензија за 11,06 одсто.

Тим актом тражи се да надлежна министарства заузму став о будућем поступању Фонда да ли се усклађивање војних пензија од 11,06 одсто односи на основицу исплаћене пензије за децембар 2007. године и тада би практично пензије биле повећане за 6,58 одсто. Према ставу Фонда ПИО пензије су већ усклађене за 4,21 одсто. Такође, захтева се утврђивање дана од када би почела исплата усклађеног износа пензија (да ли од 1. јануара 2008. или од неког каснијег датума) с обзиром на чињеницу да је око 30.000 војних пензионера поднело тужбу за накнаду штете.

– По овој иницијативи до сада Влада није заузела став, али Удружење сматра да је апсолутно неприхватљива варијанта да се усклађивање врши у износу 6,58 одсто. Сматрамо да повећање пензија од 4,21 одсто уопште не треба узимати у разматрање јер је повећање требало да буде у септембру 2007. године како је урађено за професионална лица, а у октобру за цивилне пензионере – истиче Љубомир Драгањац, председник Удружења војних пензионера.

Чека се реч Владе

На разговору представника Удружења код државног секретара у Министарству финансија који је одржан 3. јуна, разматрана су питања ванредног усклађивања војних пензија за 11,06 одсто. Државни секретар је у целини прихватио аргументацију представника Удружења, не оспоравајући право војних пензионера на ванредно повећање пензија. Оквирно је пројектован редослед потеза за коначно решење проблема. Најпре ће се мериторно решити питање обима права, то јест да ли ће се повећање од 11,06 одсто рачунати на вредност бода 9,02 или 9,40 динара. Потом ће бити усклађене пензије са повећањем за 11,06 одсто и тако повећане исплаћивати убудуће. Исплата закинутог дела пензије у периоду од 1. јануара 2008. до почетка исплате пуне пензије, укључујући припадајућу камату и судске трошкове, биће решена на начин који утврди Влада.

– Наша очекивања су да ће после оваквих одлука највиших судских инстанци, велики проблем коначно бити решен и да ће надлежне институције у потпуности испоштовати судске одлуке. Показали смо разумевање, сачекали да се ситуација стабилизује после поплава, али још нема правих одговора. Упутили смо захтеве Фонду за ПИО, председнику Владе и надлежним министарствима – закључује Драгањац. ■

Звонко ПЕШИЋ

A person wearing a military helmet and goggles is seen from the side, looking out of a cockpit window. The scene is set against a dramatic sunset or sunrise, with the sun low on the horizon, casting a warm orange glow. The person's silhouette is dark against the bright light. The cockpit interior is partially visible, showing various instruments and controls.

СВЕТ

Управљање кризом у Малију

НОВИ ЖИВОТ П

40 ■

1. август 2014.

Одељене земље

Резултати управљања кризом у афричкој држави Мали огледају се у учвршћењу територијалног интегритета, постепеном оживљавању економије и одржавању председничких и парламентарних избора на демократски начин. Пресудан допринос том процесу дала је помоћ и војно ангажовање Француске и међународне заједнице, а очекује се да и Србија ускоро ангажује своје мировњаке у овој западноафричкој земљи.

Пише потпуковник Оливије Руане, изасланик одбране Француске

Три су главна разлога због којих је важно сагледати кризу у Малију, афричкој земљи у којој Србија планира учешће својих мировњака. Прво, интервенција међународне заједнице у Малију почетком јануара 2013. године, пре годину и по дана, омогућава да се направи биланс управљања овом кризом са неопходне дистанце, како би се анализирали постигнути резултати. Друго, комплементарност војног, политичког, дипломатског и економског аспекта решавања кризе омогућава да се сагледа овај случај као пример релативно успешног управљања кризом, и треће, да се скрене пажња на активности исламских фундаменталистичких група у области Сахела, које представљају претњу целој Европи.

Овај трећи разлог објашњава подршку коју су европске земље пружиле решавању кризе, нарочито у мисији обуке малијских снага EUTM Мали, у којој Србија планира учешће припадника своје војске.

Заоштравање кризе

Мали је земља у Западној Африци која има 12 милиона становника. Чине је два географска подручја. Југ земље организован је око престонице Бамако, који се назива и Зелени Мали због саване и влажне долине реке Нигер, где живи 90 процената становништва, већином припадника етнич-

ких група црне боје коже. На северу земље, који покривају делови области Сахела и Сахаре, живе већином Арапи и Туарези, чији је начин живота још увек углавном номадски. Област у којој живе Туарези прелази границе Малија.

Север Малија је традиционално област робне размене, још из времена караванских путева. Екстремистичке групе нашле су уточиште у овој пространој сушној области, коју држава тешко контролише, и то нарочито Ал Каида исламистичког Магреба – Акми (Аqmi) која је ту успоставила своје светилиште. Акми је од 2007. године одговоран за више од 80 отмица у тој регији. Пад либијског режима, 2011. године, поспешио је приспеће новог оружја у ову зону.

Независност Азаада и превласт исламиста

У овој нестабилној области која се назива Азаада, Национални покрет за ослобођење Азаада (MNLA), кога чине туарешки борци, напада малијску војску почетком 2012. са циљем добијања веће аутономије. После неколико неуспеха малијске војске и војног удара у Бамаку, 22. марта, MNLA је освојио цели север Малија и 6. априла 2012. проглашава независност Азаада.

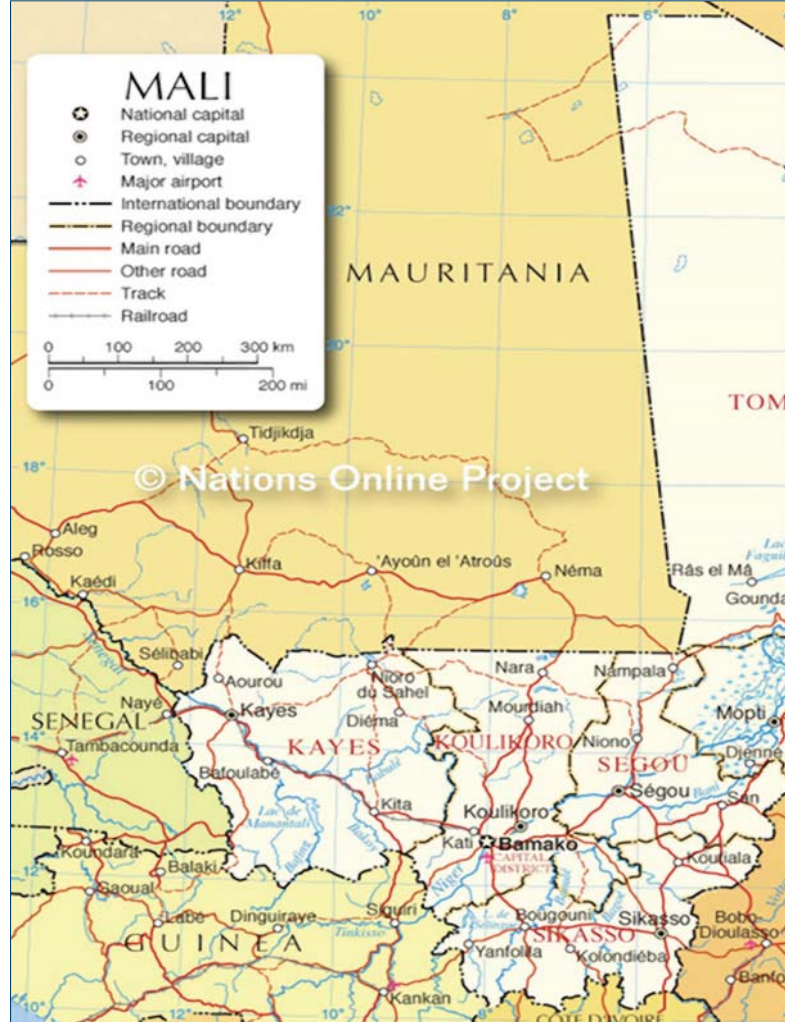
На терену ситуација је комплексна. Борцима сепаратистичке MNLA придружује се Ансар Дине, туарешка група која се залаже за радикални ислам. Ове две групе убрзо се сукобљавају у борби за контролу области Азаада. Ансар Дине приближава се Акмију и једном њеном крилу, Покрету за уједињење и џихад на Југу (MUJAO). Већ у априлу, MNLA су свргнули исламистички борци који намећу шеријат становништву.

Реаговање међународне заједнице

Преузимање контроле севера од стране исламиста уз пропадање власти у Бамаку, као и осетљивост сахелског региона, изазвали су забринутост неколико држава. Најпре суседних земаља, погођених доласком малијских избеглица, које се плаше и ширења побуне Туарега и претњи терориста. Економска заједница држава западне Африке већ од пролећа 2012. године покреће дијалог са MNLA и Ансар Дине и поставља темеље афричке војне интервенције, како би помогла малијској војсци да поново преузме контролу територије. Ову идеју подржавају и Уједињене нације.

Други актер је Француска, која је присутна у региону од доба колонијализма. Она и данас има своје војне и економске интересе, а неколико њених грађана отели су џихадисти.

У јануару 2013. године догађаји се убрзавају. Већ 10. јануара побуњеници прелазе виртуелну демаркациону линију између севера и југа и то је почетак рата у Малију.

Учесници сукоба

У сукобима, на страни побуњеника је неколико група. Ту је MNLA – Национални покрет за ослобођење Азаада, туарешки покрет за аутономију а након тога и за независност Азаада, односно севера Малија. Затим Ансар Дине, туарешки исламистички покрет, па Акми – Ал Каида исламског Магреба, односно део Ал Каиде у Африци који има своју „филијалу“ – MUJAO, Покрет за јединственост џихада на Југу.

Влада Малија на почетку кризе показује бројне слабости. Заправо, после државног удара, 22. марта 2012. године, на власт је дошао капетан Амаду Хаја Саного. Под притиском међународне заједнице капетан Саного је морао да се повуче, а 6. априла 2012. председник Националне скупштине Траоре постао је привремени председник Републике Мали. На почетку кризе малијске војне снаге слабо су обучене и опремљене, али се Француска трудила да и оне учествују у операцијама да би се на тај начин промовисале.

EUTM мисија за обуку малијских снага, под покровитељством Европске уније, била је планирана пре јануара 2013, а почела је са радом у фебруару те године, у оквиру Резолуције 2085 Савета безбедности Уједињених нација, са циљем да јача безбедносне снаге Малија.

Упоредо с тим активностима, снаге суседних земаља окупљене у оквиру међународне мисије у Малију (MISMA) постају, 1. јула 2013. године, усвајањем Резолуције 2100 Савета безбедности Уједињених нација, MINUSMA – мисија Уједињених нација за стабилизацију Малија. У њој је око 5.000 војника, који најпре делују уз подршку француских трупа, а након тога тој мисији поверена је одговорност за безбедност на територији Малија.

У сукоб се укључују и француска војска, која у Малију ангажује до 4.500 војника током најнапетијег периода.

Ангажовање француске војске

43

Побуњеници су кренули у напад 10. јануара 2013. са севера и напредовали ка југу. После тешких борби они су успели да заузму стратешку тачку, град Кона, шест стотина километара северно од главног града Бамака. Војска Малија није више била у могућности да им се супротстави. Тада је председник Малија Траоре замолио председника Француске као и Уједињене нације да делују како би се спречило погоршање безбедносне ситуације на југу земље.

Одмах по позиву, 11. јануара, председник Француске наредио је интервенцију војних снага како би се зауставило напредовање побуњеника. Паралелно са хитном и одлучном војном акцијом, Француска је водила дипломатску активност за добијање подршке других земаља.

Подршку је дала Економска заједница држава западне Африке (CEDEAO), како би се убрзало стварање MISMA снага суседних земаља: Нигерије, Нигера, Тогоа, Буркине Фасо, Сенегала, Бенина, Гвинеје, Гане, Чада и Обале Слоноваче.

Уследила је и дипломатска подршка Савета безбедности Уједињених нација, који је потврдио да је деловање Француске покривено последњим резолуцијама о Малију.

Дипломатску подршку дали су и европски партнери. Већ 17. јануара, Савет министара спољних послова Европске уније потврђује на ванредном састанку чврсту подршку Француској. Потврђује и потребу убрзања размештања EUTM мисије.

Војну подршку пружило је више европских партнера, нарочито Велика Британија, Данска, Немачка и Белгија, које су помогле стратешки ваздухопловни транспорт и снабдевање горивом авиона у лету, логистику и обезбедиле санитарску подршку.

САД и Канада своју помоћ конкретизовале су у стратешком ваздушном транспорту и снабдевању горивом авиона у лету.

Операција Сервал

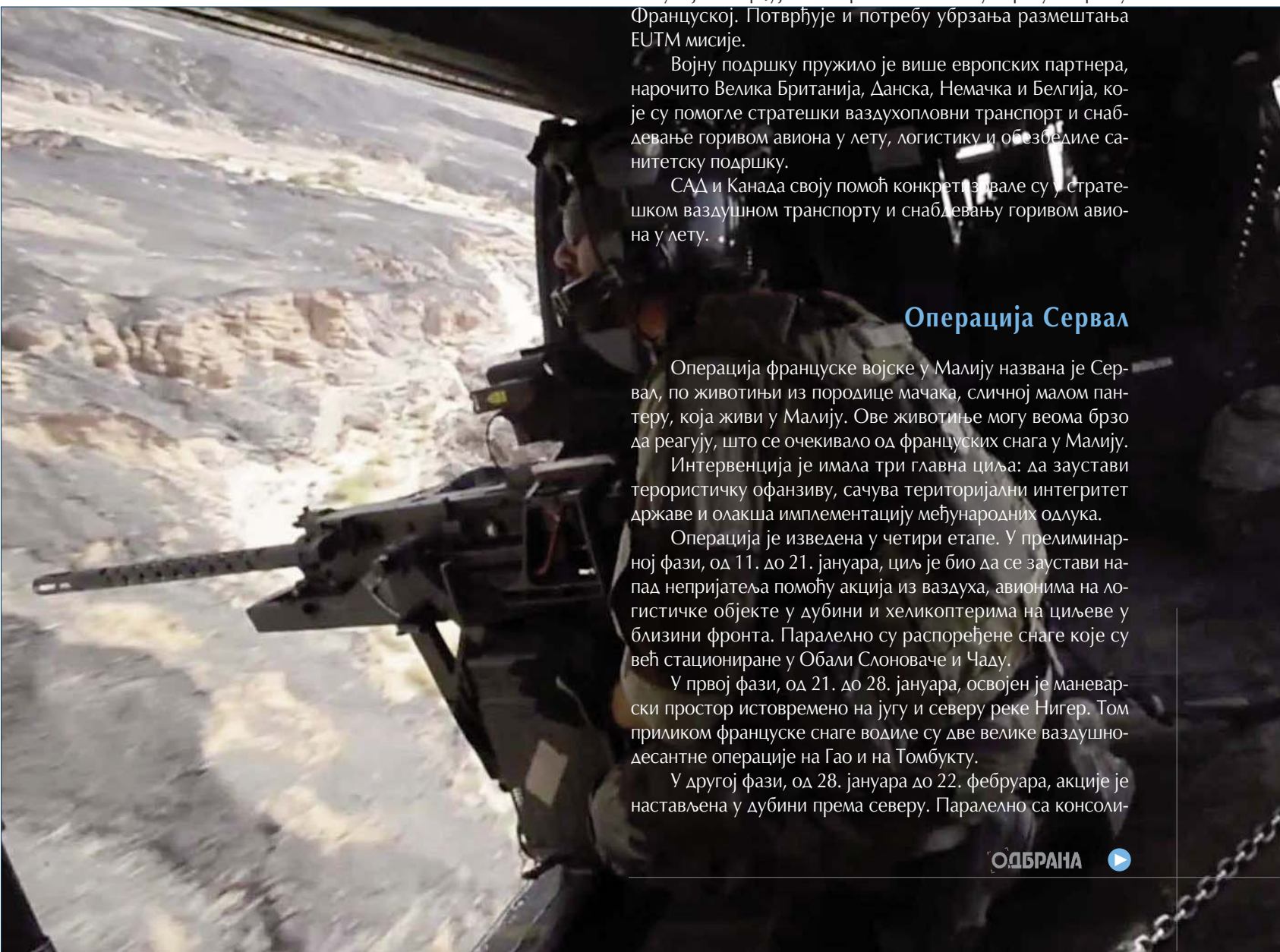
Операција француске војске у Малију названа је Сервал, по животињи из породице мачака, сличној малом пантеру, која живи у Малију. Ове животиње могу веома брзо да реагују, што се очекивало од француских снага у Малију.

Интервенција је имала три главна циља: да заустави терористичку офанзиву, сачува територијални интегритет државе и олакша имплементацију међународних одлука.

Операција је изведена у четири етапе. У прелиминарној фази, од 11. до 21. јануара, циљ је био да се заустави напад непријатеља помоћу акција из ваздуха, авионима на логистичке објекте у дубини и хеликоптерима на циљеве у близини фронта. Паралелно су распоређене снаге које су већ стационарне у Обали Слоноваче и Чаду.

У првој фази, од 21. до 28. јануара, освојен је маневарски простор истовремено на југу и северу реке Нигер. Том приликом француске снаге водиле су две велике ваздушно-десантне операције на Гао и на Томбукту.

У другој фази, од 28. јануара до 22. фебруара, акције је настављена у дубини према северу. Паралелно са консоли-

дацијом освојене територије, француске снаге су прибегле фактору изненађења и кретањем ка северу до града Кидал дезорганизована су седишта терориста.

Трећа фаза трајала је од 22. фебруара до 1. априла и у њој су француске јединице, уз помоћ снага Чада, фокусира- ле нападе на терористичка гнезда на северу у планинском масиву Адрар дес Ифогас. Главне операције завршене су 1. априла, када је дошло до трансфера одговорности за без- бедност територије Малија на афричке снаге MISMA.

Успех операције

Након три месеца трајања операције, Мали је углав- ном осигурао свој територијални интегритет, већина теро- ристичких гнезда је откривена и уништена, неутрализова- но је више стотина терориста а њихова логистика дезорга- низована. Откривено је неколико стотина тона муниције и лаког наоружања, а део наоружања искоришћен је за опре- мање нових малијских снага.

Терористи више нису били у могућности да воде вели- ке операције у Малију, али су повремено предизимали на- паде на северу земље. На пример, у Кидалу је било неколи- ко покушаја самоубилачких напада и коришћења импрови- зованих експлозивних направа.

Француска је наставила противтерористичке акције, нарочито на северу Малија, у којима учествују и малијске снаге обучене у мисији EUTM Мали.

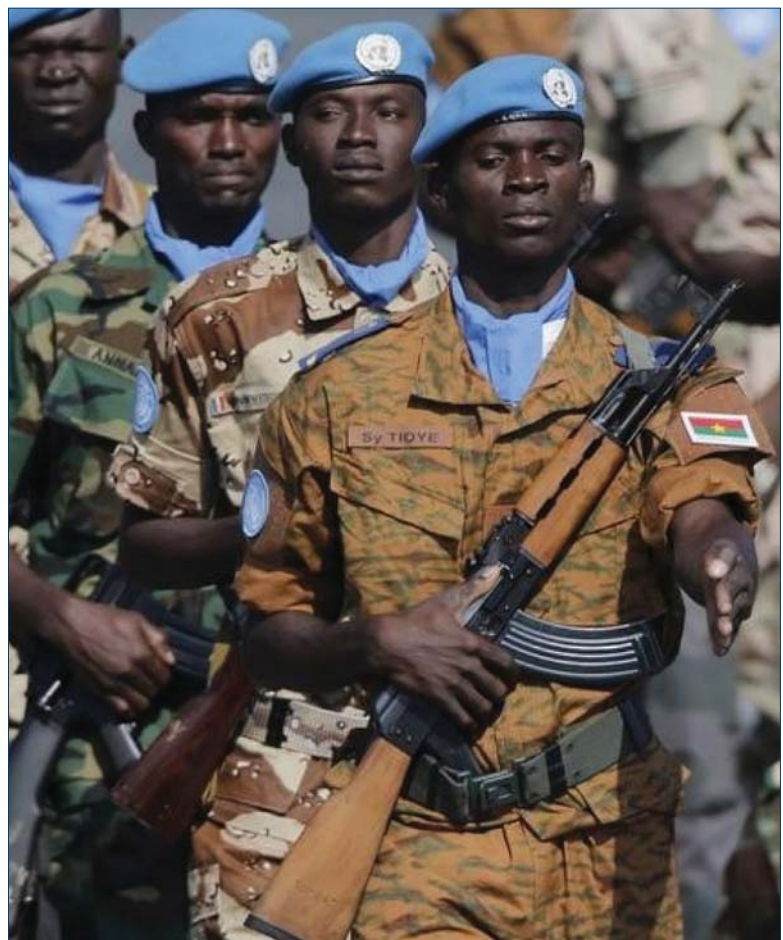
За успех операције првенствено је важно да је фран- цуска војска добила јасне наредбе од политичких власти, које су наставиле да подржавају операцију и када је дошло до губитака. Девет француских војника је погинуло, а неко- лико десетина рањено.

Значајно је и то да су у операцији ангажовани францу- ски војници и команда претходно навикнути на жестоке борбе у мисији у Авганистану. Обуку је усмерена на борбу, опрема је побољшана и боље прилагођена условима на те- рену. Војници су тако боље припремљени за сналажење у ратним условима.

Француска је умела да искористи и предност што је имала снаге које су већ биле стациониране у Африци, у Ча- ду, на Обали Слоноваче и у Сенегалу. А посебно што је ужи- вала кључну подршку од савезника.

Научене лекције

Из операције у Малију основне поуке су да је брзина била кључна да се побуњеници дезорганизују и да немају

способност реорганизовања. Истовремено, обавештајна функција је омогућила да се непријатељ локализује као и његове логистичке базе, тако да су ваздухопловне снаге могле да их бомбардују од самог почетка главних опера- ција.

Пустиња омогућава тактичку мобилност и предузима- ње акција које карактерише непредвидљивост. Тако су француске снаге извршиле смео маневар у долини Амета- тај, на планинама Адрар дес Ифогас. Пустиња је истовре- мено пакао за логистичаре, због великих удаљености. Тако, на пример, Бамако је удаљен од северне зоне око 1.700 ки- лометара. Због тога је логистичка подршка партнера Фран- цуске била толико драгоцену.

Треба међутим признати да логистичка подршка поне- кад не функционише као што је предвиђено тако да борац треба да очува неопходну издржљивост и да буде навикнут да се одупре и снађе уз повремену подршку снага.

Излазак из кризе

Процена Француске је да дугорочна стабилизација северне зоне Малија зависи од три фактора: преноса питања безбедности на малијске и афричке снаге, имплементације политичког поступка и решавања антагонизма северног и јужног дела земље.

Дугорочни циљ је да малијске снаге преузму одговорност за безбедност. За сада су потпуно обучена четири батаљона у оквиру мисије EUTM Мали и око 5.000 малијских војника већ је распоређено као подршка француским снагама на целој територији државе. Затим, афричке снаге MINUSMA треба да помогну властима Малија да се земља стабилизује и да буде безбедна, нарочито током изборног периода.

Распоређивање локалних снага омогућиће постепено повлачење око 1.600 француских војника колико је сада присутно на малијском тлу и концентрисано углавном на северу, на завоју реке Нигер. Њихов задатак је даље слабење терористичких група и подршка малијској војсци и снагама мисије MINUSMA.

У имплементацији политичког поступка дошло се до извесне политичке стабилности. После војне операције и под притиском француских власти организован је попис бирача, а председнички избори одржани су 28. јула 2013. године. На њима је учествовало 50 посто гласача, што је највиши ниво који је икада забележен на изборима у Малију. Гласање је организовано и на северу земље, упркос претњама MUJAO групе. За председника је изабран Ибрахим Бубакар Кеита, а церемонији инаугурације присуствовао је и француски председник. У новембру проишле године одржани су и парламентарни избори.

Општа је оцена да неће бити дугорочног мира у Малију док антагонизам северног и јужног дела земље не буде решен. Француска је подржала разговоре представника југа и севера, формирана је комисија за дијалог и помирење и већ у јуну прошле године, у Уагадугуу у Буркини Фасо, потписан је привремени споразум о миру између привремене

владе Малија и представника MNLA – Националног покрета за ослобођење Азауда.

У Малију и даље има немира и мањих сукоба. Још увек се разговара у оквиру округлих столова и радних група. Комисија за дијалог и помирење преименована је у Националну комисију за верност, правду и помирење, а дијалог се полако успоставља.

Овај поступак подржава Француска, која је одвојила терористе из Акмија и MUJAO-а од аутономистичког покрета MNLA, како би се обезбедила дугорочна стабилност земље. Али ова уравнотежена позиција Француске се међутим повремено суочава се неразумевањем малијске владе која би желела да има афирмисанију контролу над немирним подручјем, углавном око града Кидала на северу земље.

У закључку треба истаћи резултате управљања кризом који се пре свега огледају у учвршћењу територијалног интегритета Малија и одржавању председничких и парламентарних избора на демократски начин, без већих инцидената.

Оваквом успешном исходу допринела је подршка снагама Малија најпре од суседних афричких земаља, кроз мисије MISMA и касније MINUSMA, затим од атлантских савезника и нарочито европских земаља које су ангажовале своје снаге у мисији EUTM Мали.

Иако су током операције Сервал уништена терористичка гнезда и заустављен развој терористичких организација на северу, терористи се ипак крећу кроз регион и преко порозних граница. Због тога Француска наставља да подржава европску заинтересованост за безбедност сахелског појаса и у том циљу Европска унија је у Нигеру оформила цивилну мисију EU EUCAP Нигер ради побољшања способности безбедносних снага Нигера.

Држава се обнавља, а економски живот се постепено враћа. Може се рећи да је сигурност углавном обезбеђена, иако још увек постоје спорадичне и изоловане акције Акмија. Процес помирења између севера и југа земље је инициран, али је пут до стабилног и дугорочног решења у Малију још дуг. ■

Снимање филма „Србија у Великом рату“

ПУТЕВИМА СЛАВНЕ ВОЈСКЕ

Остварење ауторке Слађане Зарић реализује се у сарадњи са Радио-телевизијом Србије, Министарством одбране и Војнофилмским центром „Застава филм“. У играно-документарном филму и серији биће представљени најдраматичнији догађаји о бици на Кајмакчалану, Горничевској бици, животу на линији фронта и поласку у пробој.

Све сцене базиране су на истинитим догађајима и причама учесника рата, представљеним у књигама или описаним у ратним дневницима. Екипа РТС-а прва је новинарска екипа која је после 100 година прошла путем којим је ишла српска војска у периоду од 1915. до 1918. године.

Снимање филма траје већ годину дана, а на полигону „Пасуљанске ливаде“ сцене борбених дејстава српске војске снимане су од 21. до 24. јула – борба на Церу, Колубари, повлачење преко Албаније и живот војника на Солунском

ДОПРИНОС „ЗАСТАВЕ ФИЛМА“

Играно-документарни филм и серија, пет телевизијских епизода од по 55 минута, пројекат је којим РТС учествује у обележавању стогодишњице од почетка Великог рата.

Према речима заменика директора ВФЦ „Застава филм“ мајора Горана Иконића и Министарство одбране и Војска Србије учествују у неколико пројеката поводом обележавања тог јубилеја, а сарадња на снимању филма представља велико задовољство, с обзиром да је наша војска наследник традиције славне српске војске с Цера, Крфа и Кајмакчалана.

фронту. Игране сцене засноване су на сведочењима савременика која су остала забележена у историјским књигама или ратним дневницима. Кроз кратке приче инспирисане личним судбинама, гледаоцима ће бити приказан дух генерације чија је судбина била трагична и тешка. Посебна пажња у филму биће посвећена и политичким односима Краљевине Србије и Аустроугарске монархије који су и довели до избијања сукоба.

Хронологија Великог рата

Према речима ауторке Слађане Зарић, пројекат представља хронологију Великог рата, што је веома захтеван подухват, јер обухвата период од четири године. Једна од идеја била је и едуковање народа о Првом светском рату.

– То ће бити веома поучан филм и желела бих да тематiku приближим младима који мало о томе знају. То је генерација која слабо чита и навикла је на одређене варијанте „убрзане историје“, тако да је један од наших основних циљева, посебно јавног сервиса, да пружимо едукацију младима. Намера је и да атрактивним сценама и приказима тадашњих ратних предела покажемо публици како је то изгледало у доба њихових предака. Занимљиво је и то да смо снимили пут којим је српска војска ишла приликом повлачења

БОРБЕ НА МАЧКОВОМ КАМЕНУ

Професор Војне историје на Војној академији потпуковник Слободан Ђукић, војни консултант на филму, објаснио је ток битке снимане на „Пасуљанским ливадама“, у којој је српска војска у више наврата покушавала да заузме Мачков камен, али поред тешке борбе није успела у томе и имала је велике људске губитке.

– Дунавска дивизија која је покушавала да заузме Мачков камен имала је у тим бојевима 5.000 погинулих, рањених и несталих војника. То је једно од места на којима је српска војска највише страдала у Првом светском рату. Оно што је још важно поменути о Првом светском рату јесте однос снага између Србије и Аустроугарске која је имала 54 милиона становника, а Србија свега четири милиона. Дакле, постоји несразмер снага у корист аустроугарске која је имала боље опремљену војску, имала је своју војну индустрију, фабрику „Шкода“ која је производила топове и пушке, док се Србија сналазила увозом и куповином наоружања – рекао је потпуковник Ђукић.

током 1915. и 1916. године. Користили смо архивске фотографије и камера забележили како је све то изгледало пре читав век. То су заиста огромне планине и делује нереално да су војници туда пролазили пешке, у врло тешким временским околностима. Потом смо тражили мочваре, јер је мало познато да су војници пролазили и кроз такве пределе, а ми углавном страдање српске војске везујемо за албанске и црногорске планине. Међутим, масовније страдање војске наступа тек после Скадра када они долазе у мочваре које су биле катастрофалне, као живо блато. Тих мочвара данас нема у толикој мери, али смо успели да пронађемо неколико, и да дочарамо како је то изгледало – рекла је ауторка и додала да су до сада снимали кадрове на Крфу, Кајмакчалану и Добром пољу, месту где је пробијен Солунски фронт.

Велику подршку пружиле су Трећа бригада Копнене војске и Специјална бригада, чији су момци дали све од себе глумећи војнике у рату. Припадници Војске Србије, глумци, били су веома мотивисани за рад. Без икаквих проблема изводили су захтевне сцене и успешно дочарали како је то изгледало пре 100 година. Један део филма посвећен је логорима и Србима који су у њима страдали, око 90.000 Срба, војника или целих породица које су хапшене и одвођене у

логоре. Екипа је обишла све локације и забележила „оком камере“ места мучења и убијања. То су логор Нежидер у ком су били Милутин Миланковић, Геца Кон, и други српски интелектуалци. Затим, логор Маутхаузен, место где је страдало 8.000 Срба.

Осим тога, интервјуисали смо стране историчаре, јер је једна од замисли да се направи објективна прича и да се чује какво мишљење и став имају странци, историчари који долазе из земаља чији су интереси, на неки начин, били пресудни за Краљевину Србију од 1914. до 1918. године – француски, аустријски, грчки, руски историчари. Дакле, спрема се мултинационално-историјски пројекат.

Реконструкција борби

Редитељка Ивана Стивенс објаснила је да је било веома захтевно реконструисати борбе у Првом светском рату, посебно неке ко скоро ништа не зна о ратовању.

– Било је потребно много читања литературе, не само о рату, него и тадашњем животу, како бисмо што боље представили атмосферу Великог рата и стање духа народа. Највише су нам помогли војни консултанци, и без њих би ово било потпуно немогуће извести. Они познају ратну технику и начин ратовања из тог периода. Сцене битке на Мачковом

камену у којој је погинуло много српских војника, реконструисана је управо захваљујући војним историчарима који су са нама на снимању – рекла је редитељка.

Продуценти филма су Снежана Родић Синђелић и Добривоје Илић, директор фотографије Петар Вујанић, костимограф Биљана Михајловић, сценограф је Снежана Поповић, а војни консултанци Иван Мијатовић и Слободан Ђукић.

Премијера документарно-играног филма и серије „Србија у Великом рату“ планиране су за крај ове године. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимила Душка СТЕФАНОВИЋ

Горан Тодоровић Фаца, добитник специјалног признања „Босифеста“

Прича о истинском хероју

На Петом београдском интернационалном фестивалу особа са инвалидитетом „Босифест“, одржаном почетком јуна у Дому омладине, филм о чувеном Фаци, ауторке Ђурђије Радивојевић, освојио је специјалну награду. Невероватна борбеност и одлучност некадашњег припадника 63. падобранске бригаде из Ниша инспирисали су је да се још током студија на Факултету драмских уметности одлучи за причу о том необичном човеку.

После кобног пада крајем децембра 2003. године, када му се на висини од 1.200 метара није отворио падобран, Горан је остао „везан за колица“. Упркос тешким повредама, после лечења и дугогодишњег опоравка на ВМА, ништа га није спречило да настави падобранством и роњењем, чак и да уђе у Гинисову књигу рекорда.

– Он је истински суперхерој, а његова енергија и прича инспирација су за све нас. Најтеже ми је било да од толико његових подвига изаберем оне који ће ући у филм, јер су сви заиста велики – истакла је ауторка, после премијере у Дому омладине, напоменувши да се значај филма за Фестивал огледа у томе што на одговарајући начин промовише његове основне вредности и циљеве, пре свега, укључивање особа са инвалидитетом у креативну стварност нашег друштва,

због уметничких и других потенцијала које поседују.

Из другачијег угла

У разговору са Гораном Тодоровићем сазнали смо да је идеја да се његова животна прича забележи на филмској траци, у форми шеснаестоминутног документарног филма, настала још 2011. године. Ауторки и њеном тиму, већи део материјала – текстови, видео-снимци, фотографије, били су доступни интернетом. Ипак, сматрали су да Фацину причу треба испричати из другачијег угла. Наменски, за Филмски фестивал особа са инвалидитетом.

По завршетку снимања, која су реализована на ВМА и на цивилном аеродрому „Лисичји јарак“, филм о Фаци доживео је ове године и своју

светску премијеру – представљао је Србију на међународној смотри „раме уз раме“ с радовима из Шведске, САД, Канаде, Француске, Немачке, Аустралије, Израела, Индије, Италије, Холандије, Шпаније, Венецуеле, Данске, Енглеске, Финске и Ирана. А почетком јуна, публика га је видела и на „Босифест“-у.

Директор Фестивала Дарко Ивич, у договору с жиријем, одлучио да се филм „Фаца“ понови и на затварању манифестације, а многобројна публика пожелела је и да упозна суперхероја.

– Сви су желели да се фотографисемо и упознамо. Израелски режисер, на пример, рекао ми је да и у његовој земљи има много војника који су, нажалост, доживели сличну судбину, те да је овај филм својеврсна подршка њиховим настојањима да се „и даље боре“. Почаствован сам признањем, које није само резултат сјајног документарног рада, већ и мог живота – каже Горан.

Ђурђија Радивојевић успела је да креира дело које комуницира са публиком, а које не подилази њиховом укусу, већ га ангажује и приморава да активно прати причу од почетка до краја.

Рекордан број филмова

У оквиру такмичарског и ревијалног дела „Босифеста“, публика је видела филмове који се баве животом особа са инвалидитетом или филмове чију су аутори особе са инвалидитетом. Ове године на конкурс је пристигао рекордан број филмова, више од 100 из свих крајева света. Награда за најбољи сценарио припала је филму „По сећању“, чији је аутор Ендру Моир из Канаде, а признање за најбољу режију равноправно су поделили филмови „Сонор“, аутора Левина Петера из Немачке, и „Срећа... обећана земља“ Лаурента Хасеа. Уз Милоша Параментића, чланови овогодишњег жирија Фестивала били су и филмски критичар и новинар РТС-а Сандра Перовић и глумица Лена Богдановић, а селекторка режисерке Јелена Гавриловић. ■

Н. ДРАЖОВИЋ

ПОГЛЕД КРОЗ КЉУЧАОНИЦУ

Милан Мијалковски и Душко Томић: „Гаврило Принцип – енигма српско-аустријских шпијунских битака”

Књига приказује покрет отпора и структуру тајних ослободилачких револуционарних организација на простору БиХ, описују везе које постоје између њих и обавештајних компоненти Краљевине Србије и Аустроугарске монархије, те догађаје везане за шпијунске акције усмерене против Србије и територија које су имале намеру да јој се припоје. Посебно обрађује анексиону кризу и излаже дилеме и сумње у званичну аустроугарску верзију атентата у Сарајеву.

Аустроугарска окупација БиХ дала је потпуни легитимитет борцима за слободу од двојне монархије. Аустроугарска шпијунска мрежа, која је постојала на простору читавог Балканског полуострва, стављена је у погон како би, после губљења позиција на српском двору и преваге руског и француског утицаја на Краљевину Србију, спречила њено јачање и утицај на остале народе у региону, што је представљало директну опасност по аустроугарске интересе. Аустроугарска је сматрала логичним да преузме турске територије над којима је Porta губила контролу. Реализација те тежње је код припадника Младе Босне, и не само код њих, изазвала незадовољство које се манифестовало у настајању мреже револуционарних ћелија.

Садржај књиге Милана Мијалковског и Душка Томића: „Гаврило Принцип – енигма српско-аустријских шпијунских битака” обилује грађом која илуструје друштвено-историјски контекст национално-ослободилачког отпора припадника јужнословенских народа на простору Балканског полуострва уочи и током Првог светског рата. Идеја која је окупљала младобосанце била је протеривање окупатора и стварање заједничке државе Јужних Словена. Међутим, њихова младост и неискуство омогућили су инфилтрацију припадника разних обавештајних служби у њихове редове. Природни савезник младобосанаца била је организација „Уједињење или смрт” чији су чланови били и официри српске обавештајне службе, што је касније искоришћено да се Србија оптужи као директни организатор атентата.

Међу младобосанцима било је и убачених аустроугарских агената. Читав ток догађаја, како га описују аутори књиге, показује да је Краљевина Србија неосновано оптужена за одговорност у вези с реализацијом и организацијом атентата. Пре се може говорити о заслугама Аустроугарске у реализацији подухвата идеалиста како би се добио повод за напад на Србију, ослабљену након исцрпљујућих балканских ратова.

У уводу књиге предочен је контекст ситуације и догађаја који су претходили атентату. У неколико наредних целина аутори приказују покрет отпора и структуру тајних ослободилачких револуционарних организација на простору БиХ, описују везе које постоје између њих и обавештајних компоненти Краљевине Србије и Аустроугарске монархије, те догађаје везане за шпијунске акције усмерене против Србије и територија које су имале намеру да се припоје постојећој српској држави. У том делу посебно је обрађена анексиона криза и спречавање изласка Србије на море, односно разбијање савеза балканских држава. Затим, изложене су све дилеме и сумње у званичну аустроугарску верзију атентата, постављена су многа питања, на нека су дати и задовољавајући одговори, док су нека остала без њих.

Посебно је значајан део књиге који садржи критички осврт на злонамерне аналогije између покрета младобосанаца и Ал Каиде, као и, с тим у вези, поређење Гаврила Принципа и Осаме Бин Ладена. Такође, аутори упозоравају на неодрживост логике упоређивања Краљевине Србије уочи Првог светског рата и данашњег Ирана.

У књигу је уврштен и значајан број докумената, попут извода Берлинског уговора из 1878. године, тајног Аустроугарско-руског споразума о Балкану, писма гувернера БиХ Оскара Поћорекa упућеног министру финансија Аустроугарске, као и ноте Аустроугарске о објави рата Србији од 28. јула 1914, те прокламације Фрање Јосифа о рату против Србије. Наведени прилози омогућавају објективно сагледавање чињеница о сарајевском атентату и представљају потврду ставова изнетих у књизи. Такође, обиље шема и слика, уз стотину наведених извора, довољно говоре о чињеничној утемељености овог дела.

Аутори су консултовали бројне архивске и монографске изворе, што доприноси квалитету анализе. Материјал је изложен на 333 стране, с прилозима и респектабилним списком литературе. Професори Београдског универзитета – Драган Симеуновић, Зоран Драгишић и Радомир Милашиновић рецензенти су ове књиге која ће, несумњиво, изазвати велику пажњу стручњака и шире јавности. ■

Др Ивица ЂОРЂЕВИЋ

Камена палата и „Сутјеска” – сукоб монархизма и социјализма

Историја клесана

Међусобно различите по архитектонском стилу, времену настанка и изворној замисли, две, данас бивше, зграде Генералштаба годинама стоје једна поред друге. Обе су у годинама градње представљале врхунац домаће архитектуре и понос земље и главног града. Не мали број људи уверен је да су зграде филозофски супротстављене и нимало наивно стављене једна крај друге. Док Камену палату велича краљевска раскош, „Кањон Сутјеске” својом величином и површином слави народ и социјалистичку државу. Као центри војне моћи, обе су биле циљеви за време агресије НАТО-а, а једна од њих, Добровићева „Сутјеска”, после једне мајске ноћи 1999. године осванула је као рушевина.

После Великог рата створена је Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, а њено „рађање” пратило је и подизање велелепних грађевина намењених државној управи. Тако је жила куваница Београда, улица Кнеза Милоша, добила више монументалних здања, а најлепша међу њима свакако је зграда Генералштаба – понос војске, државе и краља. Три деценије касније, после Другог светског рата, створена је нова држава, овога пута социјалистичка, Титова Југославија. И то време обележила је изградња ратним вихором порушене државе, а случајно или не, на само неколико метара од краљевог, никао је нови Генералштаб, симболишући моћ новог времена.

Баумгартенова палата

Период између два светска рата обележила је изградња Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, а посебно престонице.

Идеја краља Александра I Карађорђевића била је да стварање нове монархије буде пропраћено и изградњом нових објеката у које ће се сместити државне институције и да се на тај начин обележи „рађање” Краљевине.

Изградњом монументалних грађевина, какве заслужује политички и административни центар, Београд добија ново лице, којим може да парира осталим европским престоницама. Познате архитекте пратиле су модерне токове, те су слободније интерпретирали историјске стилове, стварајући нови – академизам. Објекти настали у том стилу препознатљиви су по симетричној основи, уз примену високих стубова, пиластера и осталих елемената који асоцирају на историјске стилове. Управо такав вид градње био је погодан за зидање јавних институција, јер је на прави начин демонстрирао величину и моћ државе.

Тада је први пут пројектован Генералштаб, не само да буде функционалан, што је раније био ако не једини, онда најважнији услов, већ да буде и репрезентативни војни и

у камену

државни објекат. Тако је 1924. године почела градња зграде намењене војном врху, која ће бити симбол моћи и војске и краља. Пуне четири године зидана је велелепна грађевина од 9.543 квадратна метра, која је брзо добила епитет најлепшег седишта војне команде у Европи.

Једну од најимпозантнијих грађевина 20. века пројектовао је Василије (Вилхелм) Фјодорович Баумгартен, један од многобројних руских емиграната, који је после Октобарске револуције нашао уточиште у Краљевини СХС. Деоневца који је добијен од Аустроугарске на име одштете у Првом светском рату био је намењен изградњи Генералштаба, који је коштао 35 милиона тадашњих динара. Признање архитекти, али и краљу, стигло је већ 1937. године, када је Камена палата проглашена за најлепшу зграду у Београду.

Употребљени материјали, луксузна обрада, велелепни стубови и фигуре ратника, који недвосмислено говоре о намени зграде, симболизују моћ државе и војске.

Спољашњост зграде украшена је декоративним скулптурама војника које представљају сцене из војничког живота. Понављају се у двочланим групама, свака по три пута. „Борба два војника“, „Војник који придржава рањеника“, „Војник који убија жену и себе“ и „Стрелац и ратник с мачем“ дела су архитекте Ивана Рика, а у вештачком камену излио их је Рус Амосов.

Ентеријер царске Русије

Готово да нема Београђанина који барем једном у животу није за трен застао пред Каменом палатом дивећи се њеној лепоти, која и данас одолева зубу времена. Међутим, само мали број њих имао је прилику да види праву лепоту – унутрашњост. Богата декорација, високе таванице, масивни лустери и раскошне просторије као да призивају бат угланданих војничких чизама и дамских потпетица спремних за бал. Наравно, те просторије су превасходно служиле за командовање и управљање војском, али масивна врата раскошне четвороспратнице у улици Кнеза Милоша 33 отвара се и за најлепше и највеће балове тадашње краљевине.

Богато декорисана унутрашњост одише ренесансним стилем, нарочито када је реч о улазу, таваницама и свечаној сали. Из централног степеништа уздижу се по два удвојена стуба која носе касетну таваницу испуњену цветним розетама. Улазна врата свечане сале ограђена су двоструким стубовима у чланковито састављеном, грубо тесаном камену, изнад ког се уздиже композиција „Самсон и лав“, дело Владимира Загородњука, савршено се уклапајући у амбијент, као симбол снаге и моћи.

Свечана сала с правом носи епитет најлепше. Уређена у руском амбир стилу, с велелепним пиластирима и стубовима изнад којих се уздиже галерија с лучним отворима, где се у специјалним приликама налазио хор. Између лучних отвора постављена су ратничка попрсја у панциру, те је по њима та велелепна дворана позната и као Сала ратника. Богато декорисана и луксузно опремљена сала коришћена је за седнице владе, а њен ентеријер подсећа на препознатљив руски стил, па многи верују да је Баумгартен стари Генералштаб пројектовао по угледу на палате у својој домовини.

У зграду Генералшаба од њеног отварања могли су да уђу само војници и лица с посебним дозволама, а тако је и данас јер зграду користе Војнобезбедносна и Војнообавештајна агенција.

Камена зграда једна је од ретких које нису погођене у бомбардовању Београда 1941. године, али је фасада оштећена од бомбе која је пала неколико десетина метара даље. За време окупације користила ју је немачка војска, а савезничко бомбардовање 16. и 17. априла 1944. додатно је оштетило фасаду. Бомбардовање НАТО-а донело је згради старог Генералштаба нова оштећења, на срећу само на спољашњости. Реставраторским радовима Завода за заштиту споменика Баумгарденовој палати враћен је пређашњи сјај, тако да и данас с правом носи епитет једне од најлепших зграда у Београду.

Бисер послератне архитектуре

Завршетком Другог светског рата завршила се и владавина монарха, а на простору Краљевине Југославије формирана је Федеративна Народна Република Југославија, социјалистичког уређења. Нова власт почела је да гради зграде које ће симболизовати ново уређење, без асоцијација на краља и његове институције. На руку им је ишла и чињеница да је добар део државе био уништен у вишегодишњем рату, те је све поново требало изградити. Једна од првих зграда у том подухвату јесте Генералштаб, с тежњом да, иако на свега неколико метара раздаљине, у архитектонском смислу буде што удаљенији од Камене зграде и краљевског уметничког печата.

Професор Архитектонског факултета Никола Добровић, један од најистакнутијих архитеката послератне Југославије, с правом је очекивао ангажовање на изградњи ратом уништене земље. Од многобројних замишљених пројеката, Добровић је урадио само један. Ипак, тај један, некадашњи Генералштаб, прославио га је и сврстао у врх српске архитектуре.

Име које је годинама градио омогућило му је да буде један од десет реномираних архитеката с ових простора, који су средином новембра давне 1953. године добили позив да

МАЛА РАТНА САЛА

Једна је од ретких просторија чији помен не асоцира на раскош и елеганцију већ на војни пуч, чији је план скован управо у тој сали. За богато декорисаним столом од ораховине, на столицама украшеним лављим главама и шапама седели су највиши официри и генерали Душан Симовић и Бора Мирковић и одлучили да, уз помоћ војске, збаце с власти владу Цветковић-Мачек и Намесништво кнеза Павла, које је три дана раније приступило Тројном пакту. Пуч је изведен у ноћи између 26. и 27. марта 1941, а комплетна акција вођена је управо из зграде старог Генералштаба.

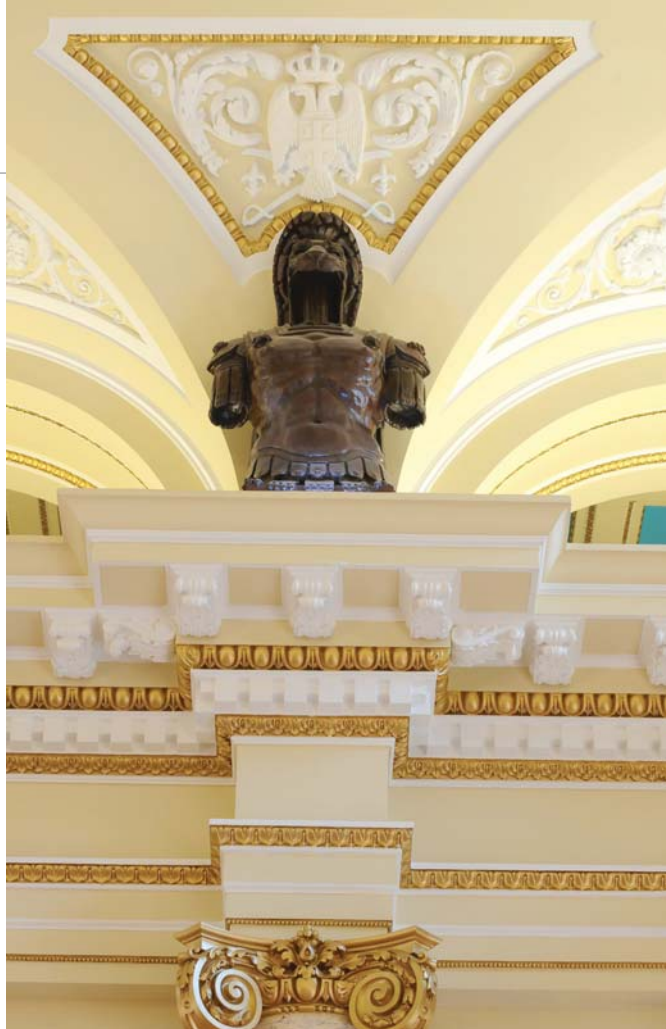
учествују на конкурс за изградњу Државног секретаријата за послове Народне одбране и новог Генералштаба.

Конкурсом је дефинисано да се тражи идејно решење за део данас познат као зграда „А“, а тек накнадно и за зграду „Б“. Жири је наредне године објавио да ниједан од пристиглих радова није у потпуности одговорио постављеним захтевима, те да су одлучили да дају прилику за израду

Велика рајџна сала старог Генералштаба

оба објекта имају по седам спратова, с тим да онај који гледа на Бирчанинову улицу има један део с 14 спратова. Посматрано из Немањине улице, обе зграде су нешто повученије од грађевинске линије, док су им горњи делови истурени пет метара изнад пешачке стазе. На тај начин је, иако је дели улица, створена сагледива хомогена целина.

Површина Добрићевог Генералштаба је огромна, зграда „А“ има 12.654, а „Б“ 36.581 квадрата. Каскадном формом доминирају три материјала, мркоцрвени камен „корал“ из каменолома у околини Косјерића, на који налажу беле мермерне плоче с Брача, а који смењују велике стаклене површине, за које је први пут у Београду коришћена алуминијумска брава-рија специјално прављена у панчевачкој „Утви“.

Ипак, непогрешива асоцијација на некадашњи Генералштаб је мркоцрвени „корал“, који је бирао сам Добровић, објашњавајући да „даје изванредну нијансу при летњим заласцима Сунца“. Многи верују да је аутор пролазећи кроз кањон Сутјеске добио инспирацију за пројекат, имајући у виду да се управо ту одиграла једна од најзначајнијих битака у Другом светском рату.

За разлику од спољашности, којом се Добровић превасходно бавио у естетском смислу, унутрашњост је најпре функционална. Наиме, свесно или не, аутор је створио објекте који у потпуности одговарају војној употреби – провера идентите-

идејног пројекта такмичарима пријављеним под шифрама „Х“ и „33374“. Како је Рикард Марсовић, чија је шифра била „33374“, одустао од даљег такмичења, Добровић је остао најближи решењу, те је проглашен за победника.

Тек 23. маја 1956. представио је и успешно одбранио пројекат пред Иваном Гошњаком, тадашњим државним секретаром за Народну одбрану, а исте године почела је и градња. Девет година касније монументални комплекс био је готов, чиме се заувек променио лик најпрометније престоничке улице. Када се идеологија и време настанка комплекса оставе по страни, он носи епитет најзначајније достигнуће послератне архитектуре и типичан пример модерне.

Мркоцрвени „корал“ кањона

Простор на коме је требало да никне најмонументалнија зграда ЈНА „пресекала“ је Немањина улица, те је једино могуће решење подразумевало две зграде које чине урбанистичку целину. Добровић је предвидео да

та и кретања посетилаца била је у потпуности праћена, с минималном могућношћу за пропусте.

Функционално гледано, зграда „А“ представља административну зграду, чије су ниже етажне репрезентативно уређене и намењене војном врху, док на вишим спратовима доминира класичан канцеларијски простор. Када је реч о згради „Б“, аутор каже да „кроз средину зграде, од постојеће зграде у Немањиној до високо уздигнутог дела зграде, дуж њених седам до девет спратова, провлачи се унутрашња покривена улица с дизајцима и степеништем уграђеним у тај простор“. Наиме, познаваоци његовог дела кажу да му је функционалност била на првом месту, а максималну лакоћу у кретању пружа управо таква организација унутрашњости зграде.

„Сутјеска“ поново под бомбама

Зграде смештене у улици Кнеза Милоша број 35 и 37 представљају једно од највећих достигнућа српске архитектуре.

ПАРТИЗАНСКА УНИФОРМА

Студирање у Будимпешти и Прагу омогућило је Добровићу да упозна необични свет међународног авангардног покрета. Тридесетих година 20. века постао је познат југословенској јавности побеђујући на архитектонским такмичењима, а куриозитет је што ниједан од тих пројеката није реализован. Прве дане рата дочекао је у Дубровнику, где је изградио име пројектујући модерне виле и хотел „Гранд“. Тек после пада Мусолинија придружио се партизанској војсци, с којом је у јесен 1944. године стигао у Београд. Борба на победничкој страни донела му је позицију директора Градског института за урбанистичко планирање, одакле је неколико година касније стигао на место професора београдског Универзитета.

ре, простирући се на око 50.000 квадратних метара. Изградња једног од највећих грађевинских пројеката тог времена текла је споро. Прво је мања зграда завршена 1961, и за њу је аутор добио Октобарску награду. Друга зграда била је готова тек 1964. године, а обе су званично усељене 23. марта 1965, када је тадашња Контраобавештајна служба преименована је у Органе безбедности и измештена у Државни секретаријат за народну одбрану.

Ипак, била је довољна једна мајска ноћ па да ништа не буде исто. За време бомбардовања НАТО-а, зграде „Сутјеска I и II“ гађане су у два наврата, у ноћи између 29. и 30. априла и ноћи између 7. и 8. маја. За време првог напада камени делови фасаде летели су и до болнице „Свети Сава“, удаљене стотинак метара, а од силине детонације оштећене су оближње зграде Владе и Министарства спољних послова. Од тада су зграде ван функције, осим дела који гледа на Бирчанинову улицу, и то део који има 14 спратова.

Током вишемесечног бомбардовања уништене су многе зграде, а једна од оних које и данас сведоче о стравичном разарању јесте и зграда старог Генералштаба. Цела композиција „Сутјеска“ добила је статус споменика културе 2005. године, чиме је једино дело архитектке Добровића у нашој земљи стављено под заштиту државе.

Тешко је данас поредити лепоту зграда које су у своје време биле симболи моћи државног уређења у ком су стваране. Поређење посебно тешким чини данашњи изглед Добрићевог Генералштаба, који стоји као опомена да се не забораве 78 дана 1999. године. Његова некадашња лепота и монументалност једва се назире испод руине у најфреквентнијој престоничкој улици. Наспрам ње, величанствена Камена зграда делује као да су мајстори јуче завршили градњу. Имала је срећу да у бомбардовању претрпи мања оштећења, за разлику од „кањона Сутјеске“, чији је само четрнаестоспратни део после бомбардовања у мајској ноћи остао пркосно да стоји. ■

Мирјана КРСТОВИЋ

Концерти српског и грчког војног оркестра Препознавање музичке традиције

У оквиру обележавања стоте годишњице Првог светског рата и неговања традиционалног пријатељства српског и грчког народа, Дувачки оркестар Копнене војске Грчке и Уметнички ансамбл Министарства одбране „Станислав Бинички“ одржали су заједничке концерте у Београду, Новом Саду и Нишу.

Концерт у Београду одржан је у Дому Војске у оквиру програма Београдског летњег фестивала БЕЛЕФ, а у бројној публици били су министар одбране Братислав Гашић, државни секретар Зоран Ђорђевић, начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић и представници Амбасаде Грчке.

На репертоару су биле популарне џез, евергрин и етно нумере. Дириговали су маестро Павле Медаковић и капетан Михаел Хасурис.

Према речима представника Дувачког оркестра Копнене војске Грчке мајора Ксенофона Спиropулоса музика је „језик

који спаја народе, посебно оне са сличном традицијом“, а Павле Медаковић је нагласио да је за одличне концерте потребно да се „добри музичари препознају, као што се то догодило овога пута на нашим изузетно добро посећеним концертима у сва три града“.

Дувачки оркестар Копнене војске Грчке наставља традицију првог војног оркестра оформљеног 1824. године у Нафплиону, када је основана и Грчка тактичка војска. Оркестар је имао значајну улогу у очувању националног идентитета и подизању морала трупа које су се у Нафплиону, лучком граду на Пелопонезу, бориле у рату за независност од отоманске империје. Када је грчка престоница премештена из Нафплиона у Атину, оркестар је добио назив Војни оркестар атинског гарнизона. Од тада наступа на свечаностима и концертима у Атини и широм Грчке, а запажена су и бројни гостовања у иностранству. ■

С. АНЂЕЛКОВИЋ

Цртежи обреновачких основаца у Генералштабу

Хол у згради Генералштаба Војске Србије, уз портрете знаменитих српских војсковођа и начелника генералштабова, онедавно краси пано са цртежима које су ученици одељења I/7 обреновачке Основне школе „Јован Јовановић Змај“ нацртали у знак захвалности за помоћ припадницима Војске Србије који су били ангажовани током поглава које су погодиле тај град.

Овим гестом, илуструјући најпечатљивије тренутке спасавања, најмађи обреновачки основци желели су да се у име својих вршњака још једном захвале за храброст и пожртвованост које су војници показали.

Уз цртеже послали су и писмо у коме истичу да сада знају „чему служи војска и кад није рат и када нема непријатеља на нашим границама. Вода је загосподарила нашим градом и уништила наше куће и школе, али ви се нисте уплашили и пожурили сте до нас, јер људски живот је најважнији“, пишу обреновачки основци припадницима Војске Србије и обећа-

вају да ће, кад порасту, многи од њих постати војници захваљујући примеру који су научили за цео живот! ■

Брод који је започео Први светски рат

Последња дунавска „пловна тврђава“, речни монитор „Бодрог“, односно „Сава“, имао је буран „живот“. Под заставом Аустроугарске „испалио“ је први плотун у нападу на Београд, да би, после учешћа у Априлском рату под југословенском заставом, расходио пола века касније под другим именом.

1. август 2014.

Почетком Првог светског рата на Дунаву и Сави само су Аустроугарска и Румунија располагале речном ратном флотилом. Аустроугарска је створила моћну Дунавску флотилу која је одговарала њеним војно-политичким циљевима, а језгро су јој чинили монитори, оклопљени и наоружани бродови, способни да дејствују по свим циљевима на копну и да издрже противдејства земаљске артиљерије. На почетку рата располагала је са шест монитора и осам ведета.

Монитор „Бодрог“ изграђен је 1904. године, заједно са монитором „Темеш“, у бродоградилушту у Будимпешти. Имао је депласман 440 тона, дужину 56,2 метра, ширину 9,5 метара и газ 1,2 метра. Био је наоружан са два топа 120 mm, топом 66 mm, топом 40 mm и са пет митраљеза 7,9 mm. Погонско га је мотор снаге 1.400 КС, брзином 13 чворова. Оклоп је на боку био дебљине 40 mm, а на палуби 25 mm. Акциони радијус износио је 500 километара, а посаду је чинило пет официра, 30 подофицира и 56 морнара.

Дејства око Београда

Два дана пре објаве рата аустроугарска флотила концентрисала је своје снаге. У саставу главнине њених снага на Дунаву, у оперативној бази у Земуну, поред монитора

„Темеш“, „Самош“, „Кереш“ и три патролна чамца, нашао се и монитор „Бодрог“. Бомбардовањем Београда са тог монитора, 28. јула 1914. године, у 23 часа, Аустроугарска је започела Први светски рат.

Током 1914. године монитори су без већих губитака и оштећења уздужном и бочном ватром подржавали операције аустроугарских снага, рушили места дуж обала и успешно продирали из Дунава у Саву, дефилијући поред Одбране Београда, која није имала средстава којима би им се супротставила. Српска војска није имала своју флотилу. Пољска артиљерија није се могла са успехом супротставити мониторима, а није било брзометне артиљерије већег калибра, великих почетних брзина и положене путање.

Крајем септембра аустроугарска команда је одлучила да пребаци део флотиле из Дунава у Саву, где су вођене борбе, пошто део флотиле стациониран у Брчком није могао да ступи у дејство услед ниског водостаја.

Монитори су постигли велике успехе и после пораза аустроугарских офанзива садејством и потпомагањем трупа које су се повлачиле, као код Винче и Вишњице, код понтонског моста код Београда и других места. Да није било монитора, гоњени непријатељ претрпео би теже губитке.

У новембарској офанзиви флотила је потпомагала прелазак своје војске код Гроцке. Офанзива се завршила неуспешно за аустроугарску војску и приликом повлачења преко Саве и Дунава након пораза на Колубари. Том приликом значајну помоћ указала је флотила копненој војсци, подржавајући повлачење левог крила, које се ослањало на ток Дунава код Гроцке. Монитори су интензивно и непрекидно по групама нападали српске трупе, које су напредовале правцем Гроцка–Београд и тиме штитиле повлачење сопствених снага преко Винче и Вишњице, где је 15. децембра извршено њихово извлачење преко Дунава. Том приликом, због недовољног броја парних понтонских скела, превожње трупа вршено је мониторима, наоружаним бродовима и патролним чамцима. Српска војска покушала је ометати дејства монитора поновним минирањем Дунава, што су онемогућили патролни чамци.

Група монитора, која је упућена у Саву, подржавала је повлачење сопствених снага код Новог Села, а нарочито код Шапца, где је уједно пружила помоћ у евакуацији града. Код Београда су јединице флотиле штитиле трупе које су се извлачиле из борбе преко Савског моста и то врло ефикасно, све до последњег момента.

Монитори су дуж читавог тока Саве, од Новог Села до Београда, уништавали сва превозна средства, како би спречили прелаз српске војске из покрета и онемогућили даље гоњење потучених јединица. Уништен је и сав прелазни и други материјал, који су трупе оставиле због брзог повлачења. По извршеном повлачењу монитори су уништили и понтонски мост на Сави.

Аустроугарска Дунавска флотила извела је своје најважније операције за време преласка снага фон Макензена код Београда. Дунавска флотила, од осам монитора и две ведете, имала је задатак да потпомаже преласке 3. аустроугарске армије код Београда, и то на Сави, код Аде Циганлије и на Дунаву код Калемегдана и низводно.

У току ноћи 6/7. октобра, после артиљеријске припреме, укрцан је у Земуну први ешелон једне дивизије и преба-

РЕЧНИ БОЈНИ БРОДОВИ

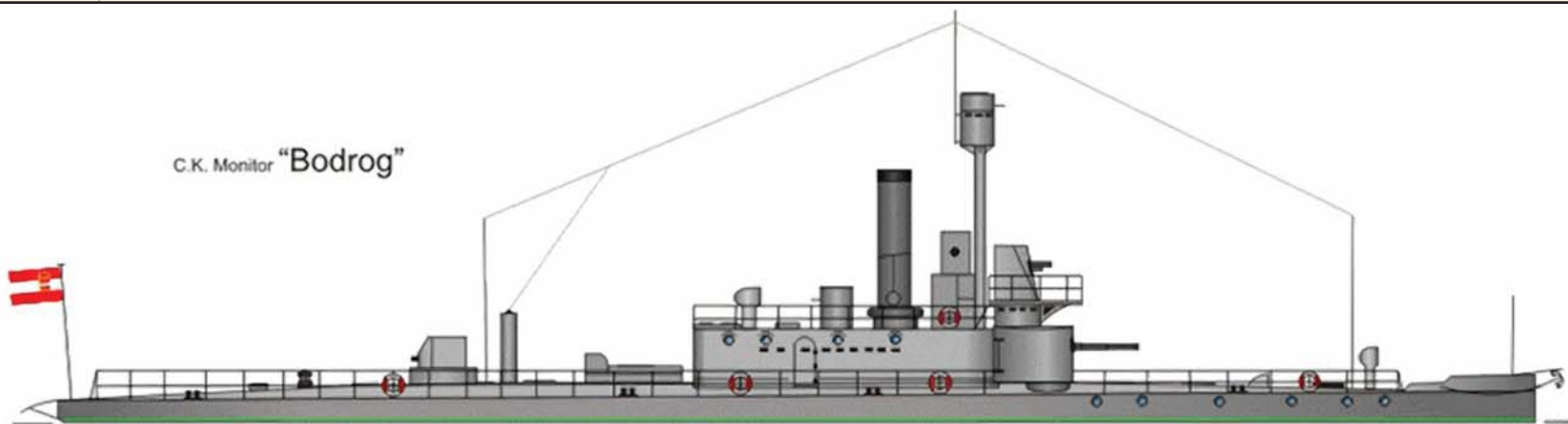
Монитори, бојни бродови на рекама, били су дуги 50–60 метара, имали су оклоп дебљине 20–70 милиметара, који је штитио најважније делове од зрна земаљске артиљерије. Пројектили с копна су, додуше, могли да оштете димњак, ветроловке, јарбол, топовске штитове и просторије изнад оклопљене палубе, али тиме убојна моћ монитора није била битно умањена. Пушчана и митраљеска ватра имале су врло слабо дејство. Наоружање монитора било је снажно. Они са две куле имали су једну до три хаубице 120 mm и два топа истог калибра, два до три противавионска топа 70 mm и два до седам митраљеза. Тако тешко наоружани и оклопљени монитори били су релативно спори, па им је брзина била од 12 до 25 километара на час.

чен десним и левим рукавцем Великог ратног острва испод самог Калемегдана. Ти аустроугарски делови, уз велике губитке, искрцали су се и укопали код железничког насипа, испод самих зидина Калемегдана, а снажан противнапад и ватра српских трупа са тврђаве довели су их у врло тешку ситуацију. Пребачене јединице нису могле да успоставе мостобран. Њихов положај био је отежан због кише и слабе прегледности, тако да су остајале без артиљеријске подршке и везе са позадином и трпеле велике губитке. Даље прелажње трупа потпуно је обустављено 7. октобра. Четири моторна чамца флотиле, који су стављени на располагање команди прелаза, српска артиљерија је уништила. У таквој ситуацији сав терет борбе преузели су монитори, па Аустријанци могу само њима да захвале што су искрцани делови издржали до 8. октобра, када су помоћу чамца нове снаге успеле да се пребаце под Калемегдан.

У тешкој ситуацији непријатељска команда упутила је у помоћ својим искрцаним трупама мониторе „Бодрог“ и „Марош“, али су они упали у јаку ватру са Врачара. За подршку „Бодрога“ и „Мароша“ упућена су још три монитора: „Сава“, „Кереш“ и „Лајта“, а тешка артиљерија напала је српску артиљерију. Успешно дејство аустријске тешке артиљерије омогућило је мониторима „Лајта“ и „Кереш“ да се дунавским рукавцима привуку до погодних места испод Калемегдана и да, заклоњени од дејстава српске артиљерије, отворе бочну ватру из непосредне близине на српске положаје, које су им искрцане трупе и гласом и сигнаlima показивале. Благодарни материјалној подршци и сигурности због присуства монитора, искрцана аустријска војска одржала се до ноћи 7/8. октобра, када су јој стигла нова појачања. За то време монитори „Бодрог“, „Марош“ и „Сава“, у смени са „Темешом“, „Ином“ и „Енсом“, са простора око горњег рта Великог ратног острва гађали су српску артиљерију на Врачару и Калемегдану.

Седмог септембра монитори су постигли значајне успехе, али су следећег дана доживели тешке тренутке.

Трупе фелдмаршала Макензена успеле су да пређу Саву и Дунав и да 9. октобра заузму Београд. Од тог момента престале су ратне операције те флотиле на том сектору.

На румунском фронту

После дејстава код Београда, монитори аустроугарске Дунавске флотиле дејствовали су на румунском фронту. Међу њима је био и монитор „Бодрог”. Приликом подржавања преласка остатака аустроугарске војске из Србије на леву обалу Дунава код Панчева, у току ноћи 31. октобра 1918, због изненадне магле, „Бодрог” се насукао, па су му у помоћ притекли други монитори, а после њих брод за спасавање „Самсон” и најјачи дунавски реморкери „Вулкан” и „Донау”, које је потопила српска артиљерија. Тако је монитор постао плен српске војске.

После закључивања примирја 1918. године за централним силама, сходно условима капитулације аустроугарске војске, адмирал Трубриц послао је у Будимпешту свог помоћника са одељењем бродараца из српске Бродарске команде и неколико енглеских морнара. Двадесет четвртог де-

цембра 1918. године у Београд је дотегљено пет монитора („Сава”, „Енс”, „Босна”, „Темеш” и „Кереш”) и патролни чамци „Барч” и „Велс”. Према ускоро закљученом мировном уговору, Југославија је добила мониторе „Босна”, „Енс”, „Кереш” и „Бодрог”, који су добили нова имена – „Вардар”, „Драва”, „Морава” и „Сава”.

Тако је аустроугараки монитор „Бодрог” постао југословенски брод „Сава”.

У Априлском рату

У Априлском рату 1941. године монитори „Вардар” и „Сава” нашли су се у Дубовцу. Командант монитора „Сава” био је поручник бојног брода Миливој Коцкар. Наиме, чим је Божидар Аранђеловић, командант монитора „Морава”, добио телеграм од поручника бојног брода Божидара Николића да се Команда Базе Речне флотиле извлачи из Новог Сада и да ће мост на Тиси код Титела бити срушен, запловио је низводно и 11. априла, око 23 часа, пристао је бродом на шлеп на десној обали Саве у Београду. Одмах су се састала сва три команданта монитора јер су „Сава” и „Вардар” ушло-

вили истог дана по подне. С њима је упловио и реморкер „Танаско Рајић”, који је 6. априла положио мине на ушћу Неве у Дунав.

Одлучено је да се сва три монитора потопе, да се посаде укрцају на реморкер „Танаско Рајић” и путнички брод „Корана”, а затим пребаце у Забрeжје (око 40 километара удаљено) код Обреновца. Од Обреновца до Боке требало је да се морнари пребаце возом. Посада „Вардара” прва је потопила свој брод и укрцала се на брод „Танаско Рајић”, затим је потопљена „Сава”, чија је посада укрцана на „Корану” и најзад „Морава” чија је посада подељена и укрцана на та два брода.

Морнари су се тешко растали од својих бродова. Многи од њих су плакали или стајали немо док су бродови лагано одлазили на дно. Много суза потекло је у хладној априлској ноћи. Растајало се од нечега чему се припадало свим бићем. Тежак је растанак морнара и брода, нешто се стегне у души, а коментара нема.

Монитори су потопљени 12. априла, око 1 час, а реморкери су одмах запливили. Када су пловили испод моста преко Саве, одмах изнад ушћа Саве у Дунав, зачула се страшна експлозија. На бродове се срушио мост.

Шта се, заправо, десило? Због надирања немачких оклопних јединица и моторизованих трупа кроз Срем, одлучено је да се мост између Земунa и Београда сруши у ноћи између 11. и 12. априла. Био је то део плана одбране Београда и уобичајена борбена радња у спречавању непријатеља у савлађивању водене препреке каква је Сава. Та дужност поверена је инжењеријском потпоручнику Оскару Кланчеку, који је после рата био потпуковник Југословенске народне армије. Он није био обавештен о проласку бродова, јер организованог садејства није ни било.

Од 110 укрцаних чланова погинуло је 95, а остале је спасао реморкер „Рашка”. Међу погинулима је био и коман-

дант монитора „Вардар”, поручник бојног брода Миливој Коцкар.

Касније је у Обреновцу формиран Мешовити одред од преосталих чланова посаде монитора и осталих бродова који су били потопљени у близини Забрeжја. Ових 450 људи, наоружаних личним наоружањем и поскиданим митраљезима са бродова, кренули су према Јадрану. Једна група је стигла и у Боку, а друга само до Пала код Сарајева, где су се јавили Врховној команди, од које су добили наређење: „Положите оружје, јер је донесена одлука о капитулацији”. Тако су се ови јунаци борили на Дунаву и Сави, потопили своје бродове да непријатељу не падну у руке, а капитулирали на босанским планинама изнад Сарајева.

Монитор „Сава” узет је од речне флотиле Независне Државе Хрватске 1943. године. Задржао је име „Сава”, а партизани су га потопили ноћу 8/9. септембра 1944. године код Славонског Брода.

Потопљени монитор код Славонског Брода извађен је и реконструисан 1952. године и уведен у састав Речне ратне флотиле под именом „Сава”. Пловио је до 1962. године, а 1963. је расходован. Његовим изласком из флотне листе наше Речне ратне флотиле нестали су са дунавске сцене монитори, класични артиљеријски бродови, који су дали свој пун допринос историји ратовања на Дунаву.

У плану је била градња још једног монитора до краја 1963. године, али то није остварено. Речни монитор имао је карактеристике класичних артиљеријских бродова са јаким артиљеријским наоружањем и добро оклопљеним боковима и палубом. Због ограничених маневарских могућности и развоја савремене авијације постао је уносан циљ за њена дејства. Био је намењен за дејства по циљевима на копну и на води ради подршке јединицама Копнене војске у дејствима дуж река. ■

Пише Крсман МИЛОШЕВИЋ

Легендарни Ћачки батаљон

Младост у одбрани отаџбине

После убрзане двомесечне војне обуке у Скопљу и другим местима, у којима су се, током кратког и недовољног увежбавања, оспособили само за основне борбене радње и поступке, тек мобилисани гимназијалци и студенти морали су да крену на бојиште. Врховна команда их је 15. новембра телеграфски све произвела у чин каплара и упутила у оперативне јединице, с тим да обављају „искључиво борачке дужности“.

Скопски Ћачки батаљон, познат и као 1.300 каплара, назив је за велику групу младића из Србије и тадашње Аустроугарске, гимназијских ђака и студената, које је српска Врховна команда, на почетку Првог светског рата, упутила у Скопље, како би се убрзаном обуком оспособиле за старешинске дужности. Када је, у јесен 1914. године, српска војска доживела тешке поразе на Дрини, Јадру, Церу, Мачковом камену и другим бојиштима, а аустроугарске снаге окупирале и Београд, одлучено је да се Ћачки батаљон уведе у борбу, иако није у потпуности завршио обуку. Сви су, по хитном поступку, произведени у чин каплара, по чему је Батаљон и добио име – 1.300 каплара. Већина њих учествовала је у противофанзивни српске Прве армије, којом је командовао војвода Мишић, током славне Колубарске битке, једној од највећих победа у српској војној историји. Од 1.300 каплара, који су преживели страхоте Великог рата, многи су током каснијих деценија стекли углед као познати интелектуалци, били оличење патриотизма и јунаштва.

Током Првог и Другог балканског рата (1912–1913), а онда и почетком Великог рата (1914), после тешких борби

на Церу, Мачви и Срему, српска војска изгубила је велики део свог старешинског кадра. Само у Церској бици, из строја је избачено 259 официра и око 16.000 подофицира и војника. Већ после Церске битке, прве савезничке победе у Великом рату, српска Врховна команда проценила је, сем осталог, да ће „рат дуго трајати“, па је потребно хитно решавати „проблем попуне старешинама на нижим командним дужностима“. Тако се појавила потреба да се тај недостатак старешинског кадра разреши попуном новим и свежим снагама. Оне су се тада једино могле наћи у редовима ондашње школоване српске омладине. Дакако, за малу Србију, то није био само војнички, већ истовремено и државни проблем.

Из школске клупе на борбену обуку

Тадашња српска влада прилично дуго је оклевала да и последњу „залиху интелигенције“, стави на жртвеник Отаџбине. Када су Аустроугари са својим савезницима извршили дубоке продоре и довели у питање слободу и независност Србије, влада је престала да се колеба. Заједно с Врховном командом донела је одлуку да се ђаци свих школа у Србији, рођени 1892. и 1893, који су „доспели за војску“, као и старији студенти који су одложили служење војног рока до завршетка студија, позову и припреме за „ниже старешинске дужности у рату“. Да би се што већи број младића оспособио за те дужности, позвани су и они ђаци и студенти који су се већ налазили у војсци или као добровољци у неколико четничких одреда. За седиште и убрзану обуку ђачких чета одређено је Скопље, а за команданта је постављен потпуковник Душан Глишић, ветеран из балканских ратова, који је тада руководио Скопском подофицирском школом. Иначе, Душан је био млађи брат потпуковника Александра Глишића, команданта чувеног Седмог пука Дунавске дивизије првог позива, који је погинуо на Сртевици, за време Кумановске битке 1912. године.

Крајем августа и почетком септембра 1914. године, према Скопљу су кренули ђаци-регрути из више генерација, закључно с најмлађом из 1893. године. У тај град стизали су возови пуни веселих и раздраганих младића, од чије се песме „орила Железничка станица у Скопљу“. Стигли су Шапчани, Ужичани, Чачани, Београђани, Пожаревљани, Крагујевчани, Крушевљани, Нишлије, Пироћанци... Међу првима стигли су они из јужне Србије (Лесковца, Прокупља, Врања) и с простора Битоља и Прилепа. После постројавања на станици, пролазили су кроз Скопље у правцу касарни, срдечно поздрављени од бројних Скопљанаца и избеглица са севера, којима је био пре-

плављен тај град. „Пратио сам их од Београда до Скопља. Певали су. Тешили мајке и сестре ови голобради Срби, који ни прву љубав још нису упознали. Веровали су да ће се са очевима вратити у слободну земљу. Јесу ли били свесни да се многи неће вратити? Не знам... Можда нису...“, записао је француски генерал и историчар Жорж Ревел.

Ђачки батаљон, у коме се, у почетку, налазило око 1.600 ђака, отпочео је с радом 13. септембра 1914. године. У „плавим касарнама“, које потичу из турских времена, врло је као у кошницама. Приликом лекарског прегледа, већина је стрепела да их лекарска комисија не огласи неспособним за војску. Пошто је ратна психоза захватила српски народ, за једног младог интелектуалца било је велико понижење да га огласе „шкартом“. Многи нису хтели да прихвате ни „привремену неспособност“, доживљавајући такву оцену лекарске комисије као увреду. Команданту, потпуковнику Глишићу, најчешће су се обраћали речима: „Господине потпуковниче, хоћу да служим војску“. О томе Предраг Каралић, пише: „Једна група од двадесетину младића, који су тврдили да су рођени 1893. године, што је био минимум да би се ступило у школу, били су знатно млађи, исувише ћосави... Одсечни командант школе пресекао је ово натезање око година, па је наредио да им се дају пушке. Судбина је хтела да ови дечаки остану до краја у херојској улози. Ниједан од њих није се вратио родитељима“.

Батаљон од шест чета

После лекарских прегледа уследило је формирање ђачких чета. До тада, мала Србија је увек имала једну ђачку чету, а сада, први пут, због великог броја ђака – војника, формиран је Ђачки батаљон. Била је то јединица већа од пешадијског батаљона. Прво је образовано пет чета, свака с више од 200 војника, а неколико дана касније и шеста чета, ве-

ћином од студената пристиглих из Француске, Белгије, Енглеске, Немачке и Русије, који су до Скопља морали да превале тежак пут. Чета студената, претежно с Београдског универзитета, због „младости и нежности младића“, носила је надимак „рузмарини“. После полагања заклетве, отпочела је обука. Војни логори „киптели“ су од снаге младића спремних за бој.

Командири чета били су старији потпоручници, мирнодопски подофицири, који су чинове добили у току балканских ратова. За воднике и десетаре одређени су млади подофицири и примерни питомци из Скопске пешадијске подофицирске школе. Мада се, на више места, помињу различити по-

КАД НАРЕЂУЈЕ СРБИЈА

Нису само синови сељака и занатлија мобилисани у Ђачки батаљон. У њему су била и деца министара, професора, лекара, свештеника, виших официра – Љубе Давидовића, Јаше Продановића, Андре Николића, Петра Перуниччића, Бранислава Нушића. Упамћена је порука Андре Николића, министра и председника Народне скупштине: „Кад наређује Србија, наредба важи за све.“ Андра је у Батаљон послао оба сина, Душана и Радивоја, студенте права. Ниједан се није вратио. Син јединац Љубе Давидовића, Миодраг, страдао је у пробоју Солунског фронта...

Многи с правом сматрају да је Ђачки батаљон био „цвет ондашње српске младе интелигенције“. Енглески лист „Обсервер“, о путу српске младости на фронт, овако је обавестио читаоце: „То је једини пример у историји света да једна држава, малена Србија, шаље у рат, искључиво у борбене јединице, свој цвет, своју будућност. Це-локупну интелектуалну омладину, као последњу наду за спас земље“.

даци, укупан број у свих шест чета, најчешће се заокружује на 1.300 ђака – војника. По старости, то су били младићи између 20. и 24. године, изузимајући студенте који су имали и више од 25 година. Иза студената, по броју су предњачили млади учитељи (око 300), који су, после школовања добили прва радна места, свршени ђаци трговачких академија, пољопривредних и других стручних школа. Треба поменути да се у Ђачком батаљону налазио изванредан број професора, инжењера, правника, књижевника, глумца, новинара...

После двомесечне обуке у Скопљу и другим местима, у којима су се оспособили само за основне борбене радње и поступке, морали су да крену на бојиште. Врховна команда их је 15. новембра телеграфски произвела у чин каплара и упутила у оперативне јединице, с тим да обављају „искључиво борачке дужности“. Већ наредног дана потпуковник Глишић, командант Батаљона, укрцао их је у воз у пуној ратној опреми и упутио Врховној команди на распоред. Ти ђаци (студенти) тада су добили легендарни назив „Ђачки батаљон 1.300 каплара“.

Одоше на фронт – одоше у смрт

У писму Милана Ристића, упућеног родитељима 15. новембра, сем осталог, пише: „Вечерас ћемо кренути из Скопља, јер смо сви под ратном опремом... Наша је чета потпуно спремна и учиниће све што до ње стоји да припомогне потпуном поразу нашег вечитог непријатеља Швабе... О мени се немојте бринути. Ако ми буде суђено да изгубим живот, таква је судбина, од које се избећи не може. До виђења из Крагујевца“. Милан је умро месец дана касније, 18. децембра у болници у Чачку, од рана задобијених у борби.

Онако како их је одушевљено и срдечно дочекало, Скопље их је и испратило. Док су ђаци – каплари певали и марширали кроз град, а „нове капларске звездице и бајонети на пушкама преливали се на сунцу“, од мноштва грађана, међу којима је тада било и много избеглица са севера Србије, уз пригушен плач и јецај, чуле су се речи: „Одоше ђаци на фронт, одоше ђаци у смрт“. ■

(Насиљавак у следећем броју)

IN MEMORIAM

КРСМАН МИЛОШЕВИЋ

(1938–2014)

У свом родном Ариљу у 76. години умро је наш дугогодишњи пријатељ и сарадник „Народне армије“, „Фронта“, „Војске“ и „Одбране“, генерал ЈНА у пензији и историчар Крсман Милошевић.

Више од хиљаду текстова, стручних чланака, репортажа, фелтона... објављених у разним војним листовима, часописима, зборницима, прегледима... сведочи о ерудицији човека коме је војни позив био професија, а историја непролазна љубав.

Крсман Милошевић је писаној речи и историји био посвећен до последњег даха, о чему сведочи и фелтон у овом броју „Одбране“ о 1300 каплара, наручен поводом 100 година од почетка Првог светског рата. То је тек један од више десетина објављених фелтона, у којима је Крсман на свој начин показивао љубав према историјској науци и српској прошлости, али и ништа мању бригу о будућим генерацијама. Често је говорио да му одговорност и љубав коју осећа према српском народу, посебно према његовим младим нараштајима, дају снагу да истраје на трновитом путу трагача за с(а)кривеном српском прошлошћу. Тим путем кренуо је још као млади официр, пошто је, одмах након Војне академије, завршио и Филозофски факултет. Обављао је значајне војне и политичке дужности, од нивоа бригаде до Министарства одбране, али је, увек, налазио времена да пише о српском народу.

Расветљавајући у својих десет књига српску прошлост, Крсман Милошевић нам је, на начин својствен ерудитима, објашњавао садашњост и покушавао да приближи будућност. Писао је о српским сеобама и ратовима, одбранама Београда у вековима иза нас, о великанима који су Србију васкрсли из пепела османлијског мрака, о српским кнезовима и краљевима, о њеним златним и царским годинама, о националној борби за слободан и спокојан живот. Писао је и о неизбежним поразима, карактерним слабостима и кобним недоумицама, које је, без изузетка, стављао на тас изузет(н)их појединаца, а не народа у целини. Још 2008. године објавио је књигу „Србија у Великом рату 1914–1918“ у којој је одговорио на многа питања која недовољно обавештени, или злонамерни и данас постављају...

Напустио нас је човек који ће многим недостигајати. Они који су имали срећу да га лично познају, знају да ће га се, најпре због његовог изузетног карактера и хуманости, дуго сећати. Они који су Крсмана Милошевића знали као писца и аутора бројних текстова посвећених расветљавању српске прошлости, знају да је историјска наука, његовим одласком, изгубила искреног и посвећеног трагача за истином. ■

Душан ГЛИШИЋ

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. август

✝ Православни

- 2. август – Свети пророк Илија – Илиндан
- 4. август – Света Марија Магдалена – Блага Марија
- 8. август – Преподобна мученица Параскева, Свети Сава Трећи Српски
- 9. август – Свети великомученик Пантелејмон, Свети Климент Охридски

✝ Римокатолички

- 6. август – Преображење Господиново
- 15. август – Узнесење Блажене Дјевице Марије – Велика Госпа

✡ Јеврејски

- 5. август – Тиша беав

СВЕТИ ПРОРОК ИЛИЈА – ИЛИНДАН

Свети пророк Илија, боговидац и чудотворац, родом је из племена Аронова, из града Тесвита, због чега се зове и Тесвићанин. Када се родио, његов отац Саваха видео је око њега анђеле који га повијаше огњем и хранише пламеном, што је било знамење његовог пламеног карактера и силе огњене. Младост је провео у дубоком размишљању и молитви, често потпуно сам у пустињи.

У подељеном јеврејском царству Свети Илија сукобио се са израиљским царем Ахавом, који је одвраћао народ од праве вере. Великим чудесима Илија је доказао силу и власт Божију. Затворио је небо и киша није падала три и по године, а огњем с неба запалио је жртву своје Богу. Потом је молитвом послао кишу на земљу, чудесно умножио брашно и уље у кући удовице у Сарепти и васкрсао јој умрлог сина. На Хориву је разговарао са Богом и чуо му глас.

Пред смрт је за наследника у пророчком звању Свети Илија узео Јелисија и отишао у небо у огњеним колима и с огњеним коњима. ■

Дан српске авијације

У корак са светом

У време формирања Ваздухопловне команде српске војске, 24. децембра 1912, Србија је имала 12 авиона, два ваздухопловна балона и седам школованих авијатичара

Почеци стварања српске војне авијације и формирања првих ваздухопловних јединица у српској војсци везују се за наређење краља Александра Обреновића од 2. августа 1893, којим је предвиђено да се у свакој дивизији образују ваздухопловна одељења. Чињеница да су ваздухопловни балони коришћени у војне сврхе већ више од једног века, утицала је на то да и у Србији отпочне школовање будућих ваздухопловаца, па је инжењеријски капетан Коста Милетић, јануара 1901. године, упућен на двогодишње школовање у Техничко-аеронаутичкој школи на Волковом пољу, код Петрограда. С летачком дипломом вратио се у Србију у новембру 1902. године и током наредне деценије, као једини српски ваздухопловац, био је ангажован на свим пословима везаним за авијацију.

Развој летелица и ваздухопловне опреме у Србији такође се везује за име Косте Милетића, који је после повратка из Русије предложио формирање балонског одељења. Његов предлог није разматран све до почетка 1904. године, када је премештен на дужност ордонанса краља Петра, што му је омогућило да поново представи идеју о војном ваздухопловству. Резултат тог предлога била је набавка два балона с колима за водоничне боце, које су пуковник Милан Туцаковић и капетан Коста Милетић допремили из Аугзбурга у Ниш. Због кашњења у изградњи станице за производњу водоника код села Медошевца, балони су употребљени тек 1913. године за извиђања према Цариграду.

Пошто су све балканске државе, укључујући и Отоманску империју, летачки кадар почеле да школују у Француској, на тај корак у фебруару 1912. године одлучила се и Србија. Након конкурса на који се пријавио 171 кандидат, изабрана су тројица официра и тројица подофицира, који су крајем маја почели усавршава-

вање у ваздухопловним школама Луја Блериоа и Мориса Фармана у Етампу. До септембра исте године сви су стекли летачке дозволе, али су морали да прекину усавршавање и врате се у Србију због почетка Првог балканског рата.

Даљем развоју авијације у Србији допринео је закључак генералштабне комисије о потреби формирања Ваздухопловне команде. Када је 24. децембра 1912, наређењем начелника Главног ђенералштаба војводе Радомира Путника, формирана Ваздухопловна команда српске војске, Србија је имала 12 авиона, два балона и седам школованих авијатичара. Српска авијација извршила је 21 мисију извиђања и једну од првих мисија бомбардовања код Скадра у марту 1913. године. Код Скадра је 20. марта погинуо наредник Михајло Петровић из Приморског аеропланског одреда, који је, тако, постао прва жртва у српском војном ваздухопловству. У току Првог светског рата авијација је добила још два балона, који су коришћени за извиђања према реци Сави.

Током повлачења из Србије Балонско одељење престало је да постоји, а остаци српске ескадриле евакуисани су савезничком флотом на Крф. Српска авијација поново је организована 30. маја 1916. формирањем пет ескадрила одвојених од Источне армије и стављена под одговорност француског капетана Витраа. На тај начин формиране су француско-српске ескадриле, а свака јединица је била под командом француског официра чији је помоћник био српски официр. Ове ескадриле имале су значајну улогу у завршним офанзивама на Солунском фронту 1918. године, да би у децембру званично биле расформиране. Српски официри били су на главним позицијама у ратном ваздухопловству Краљевине Југославије.

До 1941. године 2. август обележавао се као Дан ваздухопловства, а у Војсци Србије тај дан се слави као Дан авијације. ■

Др Миљан МИЛИКИЋ

Десетарка Јасмина Зафировић Стијеља

Најбоља У СВОМ ПОСЛУ

Фудбалским суђењем бави се од 2001, а већ 2009. године стекла је статус интернационалне судинице. До сада је „спортску правду“ делила на више од педесет међународних утакмица женског фудбала.

На великом фудбалском терену базе „Југ“ код Бујановца недавно је одиграна фудбалска утакмица између тимова Војске Србије и КФОР-а. Гледаоци, међу којима су били и начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић и командант међународних снага генерал-мајор Салваторе Фарина, аплаузом су награђивали сваки успешан поглед фудбалера обе екипе, док је регуларно одвијање утакмице и фер-плеј понашање на терену обезбедила ауторитативна фудбалска тројка, који је предводила десетарка Јасмина Зафировић Стијеља.

Јасминово врхунско суђење било је изненађење за припаднике КФОР-а,

али су њене колеге из Четврте бригаде Копнене војске добро знале да је она у овом тренутку несумњиво најбоља у Војсци Србије. Фудбалским суђењем почела је да се бави 2001, а већ 2009. године стекла је статус интернационалне судинице и од тада је судила на више од педесет међународних утакмица женског фудбала.

Најзначајнија фудбалска утакмица коју је професионална војникиња Зафировић Стијеља судила јесте полуфинале европског првенства Француска–Немачка 2012. године. Због трудноће је одбила позив да суди на последњем светском првенству, али нема сумње да је чека одлична међуна-

родним каријера, што је потврдила и одличним суђењем прошлогодишње утакмице Бугарска–Казахстан, у оквиру квалификација за светско првенство у женском фудбалу.

Још као мала играла је фудбал са дечацима у улици, увек побеђивала и давала голове. Касније је почела да тренира атлетiku у Врању, трчала полумаратон и маратон и освајала победничке трофеје у категорији кадеткиња. Старој љубави – фудбалу, вратила се када се расформирао атлетски клуб. Играла је за Женски фудбалски клуб „Јумко“ из Врања, с којим је освојила Куп Србије, а за репрезентацију наше земље одиграла је двадесет утакмица. На фудбалским утакмицама упознала је прве жене судије у Србији и дошла на идеју да се активно бави суђењем. Уследила су предавања у судијској организацији Врања, полагање теоретског и практичног испита и убрзо стицање звања републичког фудбалског судије.

Десетарка Зафировић Стијеља суди у супер лиги жена и једина је која фудбалску правду дели и у мушкој српској лиги „Исток“. Нажалост, Јасмина у Србији више не може напредовати, јер је став Фудбалског савеза Србије да жене у нашој земљи не могу да суде мушкарцима у рангу изнад српске лиге.

„Фудбалске утакмице знају да буду драматичне, поготово када се на једном мечу одлучује титула или испадање из лиге. Немам, међутим, страха од инцидената. Судим по правилима фудбалске игре и мој успех јесте кад су обе екипе задовољне“, каже Јасмина.

Љубав према спорту утицала је на њене многе животне одлуке, па и на опредељење да постане професионална војникиња. Својој јединици посветила је и победу у трци на осамсто метара на Спортском првенству Војске Србије.

„У Војсци сам од 2008. године и врло сам задовољна. Обављам дужност стрелкиње у 42. пешадијском батаљону, а у наставку каријере желела бих да возим војна возила, јер сам и у цивилству једно време била инструкторка вожње“, наводи Јасмина. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

Управа за кадрове
РАСПИСУЈЕ

ЈАВНИ КОНКУРС

за попуњу радних места у Управи за кадрове
Сектора за људске ресурсе Министарства одбране Републике Србије,
пријемом лица из грађанства, у својству војних службеника у радни однос на неодређено време

Место службовања Београд

1. наставник енглеског језика, С2С – 1 извршилац,
2. референт за обраду и размену података, ССС – 1 извршилац.

УСЛОВИ КОНКУРСА:

На конкурс могу учествовати сви држављани Републике Србије који имају одговарајуће образовање.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да су кандидати држављани Републике Србије,
- да су здравствено способни за службу у Министарству одбране и Војсци Србије,
- да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да нису кривично осуђивани казном затвора у трајању дужем од шест месеци.
- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности,
- да су безбедносно проверени и да немају безбедносних сметњи за рад у Војсци Србије, ван Војске Србије и Министарству одбране,

ПОСЕБНИ УСЛОВИ

За радно место под редним бројем 1:

- завршен филолошки факултет, група за енглески језик и књижевност;
- познавање рада на рачунару по ECDL стандарду (модули 3, 4, 6 и 7);
- предност имају лица која су радила на међународним тестовима за енглески језик.

За радно место под редним бројем 2:

- завршена средња економска, правно-биротехничка или школа информатичког смера у трајању од четири године;
- познавање рада на рачунару по ECDL стандарду (модули 3, 4, 6 и 7).

Пре пријема у радни однос, за кандидате који испуњавају услове конкурса и уђу у најужи избор, уз њихову писану сагласност биће извршена безбедносна провера.

Сва примљена лица која се први пут примају у службу на неодређено време у државном органу подлежу пробном раду у трајању од 6 (шест) месеци. Пробни рад прати њихов претпостављени, који ће по окончању истог надлежном руководиоцу дати писано мишљење о томе да ли је примљени војни службеник задовољио на пробном раду. Лицу које не задовољи на пробном раду отказује се радни однос без права на новчану накнаду због отказа.

За кандидате који испуњавају опште и посебне услове конкурса биће организовано психолошко тестирање. Кандидати који не задовоље процену психолошких капацитета, не учествују у поступку избора кандидата.

УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

КАНДИДАТИ ОБАВЕЗНО ПРИЛАЖУ:

- извод из матичне књиге рођених (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини – не старији од шест месеци уколико није нов образац);
- уверење о држављанству (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини – не старији од шест месеци);
- доказ о стеченом образовању (оригинал диплома – уверење о завршеном образовању или фотокопија оверена у суду или општини);
- фотокопија радне књижице;

- уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од шест месеци);
- уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван казном затвора у трајању дужем од шест месеци (не старије од шест месеци);
- оверену фотокопију сертификата или другог доказа (потврда од лиценцираних установа за издавање одговарајућих уверења) о познавању рада на рачунару који обухвата ниво знања од 4 модула и то: MS Word, MS Excel, MS PowerPoint и интернет и комуникације (за радно место под редним бројем 2).

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема у радни однос доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

ИЗБОРНИ ПОСТУПАК:

Изборни поступак ће се спровести само међу кандидатима који испуњавају све услове конкурса за пријем на радно место на које су конкурисали.

Са свим кандидатима, међу којима се спроводи изборни поступак, конкурсна комисија ће обавити разговор и проверити стручна знања за радна места према посебним условима конкурса. Рангирање кандидата извршиће се према одобреним критеријумима. Позив за разговор и остале преписке упућују се кандидату на адресу коју наведе у пријави за јавни конкурс.

Сагласно одредбама члана 125. Закона о Војсци Србије између кандидата који испуњавају опште и посебне услове конкурса, првенство под једнаким условима има супружник, односно члан породице погинулог професионалног припадника Војске Србије, погинулог или умрлог од последица повреда задобијених на вршењу службе у Војсци Србије и супружник професионалног припадника Војске Србије премештеног из једног у друго место службовања.

Одлуку о избору кандидата донеће надлежни старешина и са садржајем исте биће упознати сви кандидати који учествују у изборном поступку.

НАЧИН ПОДНОШЕЊА ПРИЈАВЕ НА КОНКУРС:

Кандидати који испуњавају опште и посебне услове конкурса подносе молбу са наведеном документацијом по конкурс, достављањем поштом препоручено на адресу:

Министарство одбране Републике Србије

Сектор за људске ресурсе

Управа за кадрове

Немањина 15, Београд,

са назнаком „За конкурс за пријем у службу“

У пријави за конкурс обавезно се наводи име и презиме кандидата, име једног родитеља, ЈМБГ, адреса пребивалишта, адреса на коју се кандидату достављају обавештења, број телефона, радно место на које се кандидат пријављује, досадашње радно и стручно искуство кандидата.

Рок за подношење пријава за пријем на службу је 15 дана од дана објављивања конкурса.

Неблаговремене, недопуштене, некомплетне и непотпуне пријаве и пријаве уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин неће се узимати у разматрање и биће одбачене закључком против кога се може изјавити жалба. ■

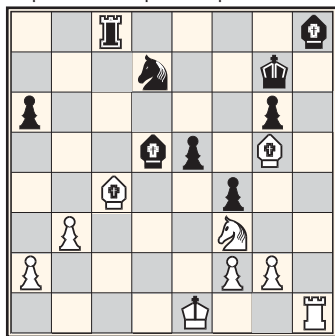
ИЗАБРАНА ПАРТИЈА

ЈОВАНА ВОЈИНОВИЋ НОВА ПРВАКИЊА СРБИЈЕ

Почетком априла у Бањи Јунаковић код Апатина Јована Војиновић победила је на Женском првенству Србије захваљујући и победи над директном ривалком Анђелијом Стојановић. Поред Наташе Бојковић и Марије Ракић у олимпијском тиму су шампионка Јована Војиновић и вицешампионка Анђелија Стојановић. Доносимо партију између ове две наше репрезентативке, која је протекла у узбудљивој борби

Јована ВОЈИНОВИЋ – Анђелија СТОЈАНОВИЋ 1:0
Женско Првенство Србије 2014. године – Бања Јунаковић
Краљева индијска одбрана

(1) c4 g6 (2) Sc3 Lg7 (3) d4 d6 (4) e4 e5 (5) d5 Sh6 (6) h4 De7 (бела се одрекла мале рокаде ради напада

Позиција:

Бели: Ke1, Th1, Lc4, Lg5, Sf3, пешаци: a2, b3, f2, g2 (9 фигура)
Црни: Kg7, Tc8, Ld5, Lh8, Sd7, пешаци: a6, e5, f4, g6 (9 фигура)

на краљевом крилу) (7) Le2 f5 (8) Lg5 Df7 (9) h5 f4 (10) hxg6 hxg6 (11) c5 dxc5 (бела преноси иницијативу на дамино крило пошто има боље развијене фигуре) (12) Sb5 a6 (13) Da4! Kf8 (14) d6! cxd6 (15) Sxd6 Dd7 (црна покушава да изменом дама олакша позицију али бела наставља са нападом) (16) Dc4 Dxd6 (црна узима жртвованог белог скакача ризикујући да потпадне под снажан напад белих тешких и лакших фигура) (17) Td1 b5 (18) Txd6 bxc4 (19) Td8+ Kf7 (20) Txb8 Lxb8 (21) Txb6 Kg7 (бели је вратио фигуру и има много бољу позицију) (22) Lxc4 Lb7 (23) Sf3 Sd7 (24) Ld3 c4 (25) Lxc4 Lxe4 (26) Th1 Tc8 (27) b3 Ld5

(види дијаграм)

(28) Txb8! Txb8 (29) Lxd5 Th1+ (30) Ke2 Ta1 (31) b4! Tb1 (32) Lb3 Tb2+ (33) Sd2 Sb8 (34) Kd3! e4+ (црна покушава да ремизира али бела има довољно материјала и добијену позицију) (35) Kxe4 и црна предаје, јер после (35) Txd2 следи (36) Lxf4 и бела преводи игру у добијену завршницу.

КОЊИЋЕВИ СКОКОВИ

Крените од обележених поља, као скакач у шаху, по путањи у облику слова Г, тако да добијете две народне пословице.

	-ња,	-во	
-е-	-во	чо-	-сла-
а	Др-	чо-	се
др-	-ка.	на-	-ек
	на	на	

	не-	би	
-ци	-бо	па-	-ли.
-ма	-жи-	Да	не-
пре-	-у-		-тра,
	вје-	-мре-	

Решење судоку – водоравно: 9-2, 5-7, 3-1-8, 7-1, 3-9, 5-6-4, 4, 1-8, 9-2, 9-3, 6-5, 4-7-1, 4, 2-7-3, 8, 6-7-8, 9-1, 2-5, 8-2, 7-4, 9, 3-1-9, 2-6, 8-7, 4-5-7, 8-3, 1-6.

РЕШЕЊЕ ШАХОВСКИХ ПРОБЛЕМА ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА:

Проблем број 1: 1. Lg8! Kxg8 2. Sc3 Kf8 3. Sd5 Ke8 4. Kb2 Kd7 5. Sf6+! Ke6 6. Sh7! Kf5 7. Sf8 Kf6 8. Kc3 Ke7 9. Sh7 Ke6 10. Kd4 Kf5 11. Sf8 kf6 12. Kd5 Ke7 13. Sh7 Kd7 14. Sf5 Ke8 15. Sxg7+Ke7 16. Ke5 и добија
Проблем број 2: 1. Kc2! F4 2. Kb2! Kd2 3. Lf1!! e1D (e1T, e1L, e1S, exf1D) 4. Td3 мат (Td3 мат, Td3 мат, Lc мат, Tf2+, Thf1)

Припремио Владимир ШАРИЋ

GRAND // TOURS GRČKA Ostrvo EVIA - EDIPSOS
Tel.: 011/361 60 48, 021/422 324 www.grandtours.co.rs

СПЕЦИЈАЛНА ПОНУДА ЗА ЗАПОСЛЕНЕ У ВОЈСЦИ
Hoteli: HERMES Spa i KAPOLOS Spa - Polupansion, цена 16€ - 18€
PLAĆANJE DO KRAJA GODINE!

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио: Жарко ЂОКИЋ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17								18							19	
20		20							21							22
23			24							25						
26					27						28					
29							30						31			
32								33							34	
35		36							37							
38				39						40						
41					42						43					
44						45							46			
47		47						48								
49			50							51						

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО:
шминкери, полиамид, тим, т, споменар, угнути се, и, апт, побаци, ефемеран, брати, аривизам, ревери, неметал, демисија, Енис, иссавати, отијатар, ст, ДТ, тринитет, мариниста, оаза, осмелити, аванкор, кретон, птијамин, Барнс, тиковина, тематика, АИТ, о, араканга, итацизам, в, рен, Национал, надарено.

ВОДОРАВНО:

17. Недовољно одлучна мера, 18. Уређај за еманацију, 19. Сведок на венчању, 20. Америчка глумица, Ерика, 21. Торокљивац, 23. Академско гимнастичко друштво (скр.), 24. Славна тенисерка, Габријела, 25. Подруглив, заједљив, 26. Део Сплита (дворане!), 27. Главни град Мериленда (САД), 28. Већа музичка композиција, 29. Службеник који обавља венчања, 30. Област у Ирану, 31. Бошњачко мушко име, 32. Род Војске Србије који прославља свој празник 2. августа, 33. Направе за намотавање пређе, 34. Старији (скр.), 35. Лична заменица, 36. Борци у арени (лат.), 37. Подстицати, покретати (лат.), 38. Име глумца Хока, 39. Лик из Додеовог дела, Тарасконац, 40. Становник тавана, 41. Италијански вајар, Бенвенуто, 42. Композиција у опери, 43. Папини годишњи приходи, 44. Атанас одмила, 45. Амид сирћетне киселине, 46. Наш њижевник, Данило, 47. Америчка глумица, Скарлет, 48. Танки листови метала, 49. Ходати, корачати, 50. Алатка, 51. Женско име, Андрина.

УСПРАВНО:

1. Прагматични људи, 2. Смрзавати, 3. Улица (скр.), 4. Онај који хода у сну, 5. Женско име одмила, 6. Такса за продају рибе, 7. Бошњачко мушко име, 8. Спортски тим, 9. Име италијанског фудбалера Ломбарда, 10. Надзорни одбор (скр.), 11. Аутоматски музички инструмент, 12. Обор за стоку, 13. Главни део чега (фиг.), 14. Превремено, 15. Стабљика у купуса, кочањ, 16. Места где су некада били манастири, 18. Италијански фудбалски клуб, 19. Који је у облику линије (мат.), 20. Достојанственост (лат.), 21. Одређивач норме, 22. Писмене потврде, атести, 24. Мањи клавир, 25. Која одговара истини, 27. Лек аналогантипиретик, 28. Један витамин, 30. Јасност боја, 31. Чувар ливаде, 33. Тавански простори, 34. Филмски режисер, Кен, 36. Веће војне јединице (тур.), 37. Женско име, Етел, 39. Главни град острва Окинаве, 40. Народни магацин (скр.), 42. Боја за косу, кана, 43. Велика река у Азији, 45. Осамнаесто и 14. слово азбуке, 46. Лична заменица.

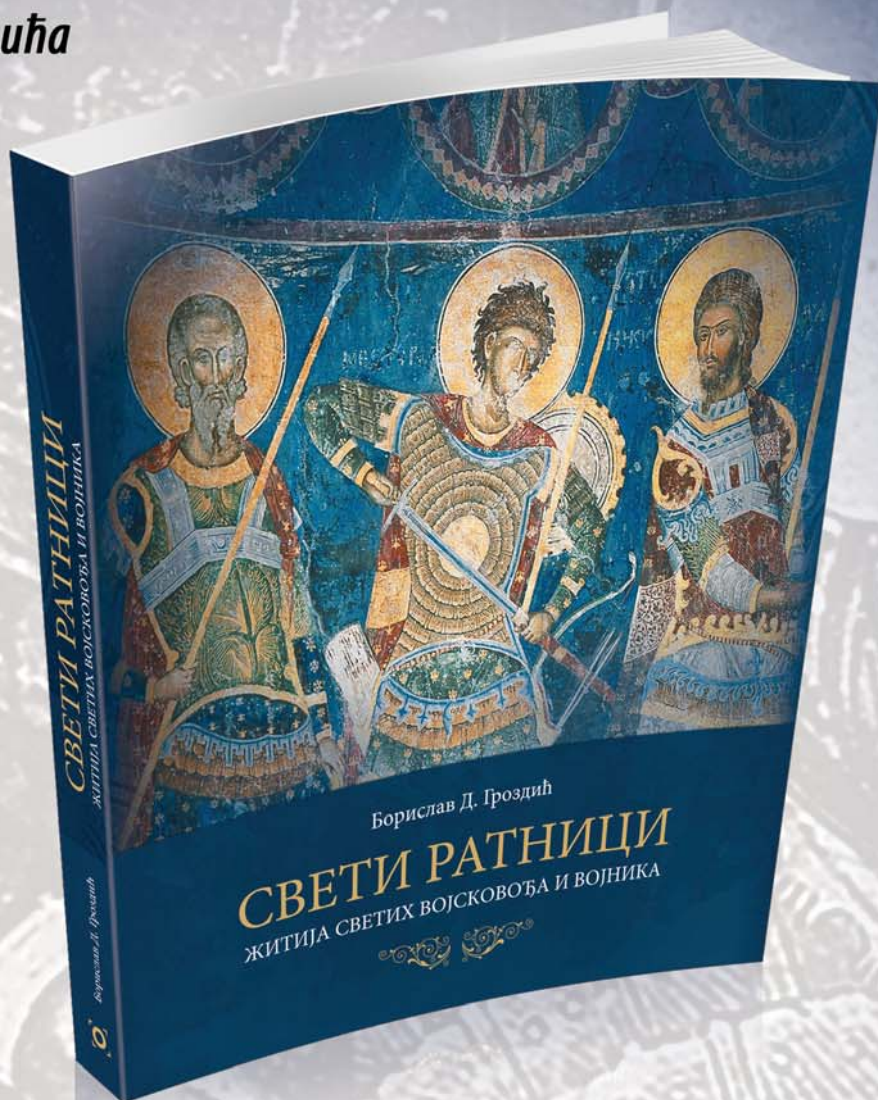
СВЕТИ РАТНИЦИ

ЖИТИЈА СВЕТИХ ВОЈСКОВОЂА И ВОЈНИКА

аутора Борислава Гроздића

Са 182 житија светих ратника аутор оживљава бисере православне духовности, етоса, мудрости и снаге, који су водили наше свете претке. Плејада светих војника кроз векове, од Христа до наших дана, потврда је да православље, у коме се мир истиче као једна од врховних вредности, није апсолутно пацифистичко становиште, јер Христос истиче љубав, а од ове љубави заиста „нема веће да ко душу своју положи за пријатеље своје“ (Јн 15, 12–13).

Броширано / ф. 22,5×26, 448 стр.
шифра: 111291
Цена: **1.760,00**

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:

1. Шифра 111287/„СВЕТИ РАТНИЦИ–ЖИТИЈА СВЕТИХ
ВОЈСКОВОЂА И ВОЈНИКА“, по цени од 1.760,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о улази целокујној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књије. Купљена издања биће достављена поштомексресом на шереш куйца.

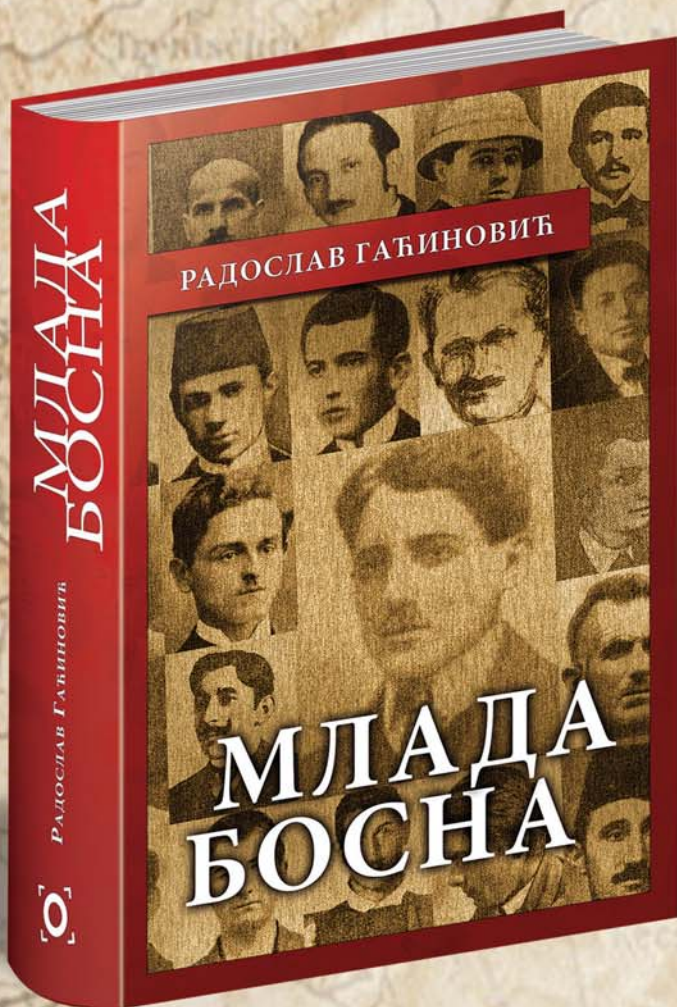
ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: [komercijala@odbrana.mod.gov.rs](mailto:kommercijala@odbrana.mod.gov.rs), www.mod.gov.rs

Радослав Гађиновић

МЛАДА БОСНА

Проф. др Радослав Гађиновић настоји да интердисциплинарно осветли дубинске димензије догађаја с почетка XX века који су, уз велике жртве, променили ток историје. На основу исказаних чињеница, може се јасно утврдити да је организација „Млада Босна“ била омладински ослободилачки покрет који су чинили припадници свих народа у Босни и Херцеговини, те да је тај покрет настао искључиво у Босни и Херцеговини, као одговор на деценијско брутално насиље које је спроводила Аустроугарска монархија.

Монографија даје аргументе за тврдњу да Србија није одговорна за атентат у Сарајеву и чињенично доказује да би Аустроугарска напала Србију и да Сарајевског атентата није било.

Књига је обogaћена бројним фотографијама учесника и места на којима су се одвијали описани догађаји, као и факсимилима значајних докумената.

Тврди повез, 596 стр. / Шифра: 111301 / Цена: 880,00 дин.

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs
www.mod.gov.rs

ОДБРАНА

ОДБРАНА

Специјални прилог 107

БИТКЕ СРПСКЕ ВОЈСКЕ 1914.

ЈУНАЦИ СА ЦЕРА, ДРИНЕ И КОЛУБАРЕ

Аутори:

Пуковник Марко ЗЕЛЕНОВИЋ

Пуковник Миљутин ПУШАРА

Потпуковник др Слободан БУКИЋ

Др Станислав СТОЈАНОВИЋ

ОДНОСИ ИЗМЕЂУ ВЕЛИКИХ СИЛА У ЕВРОПИ

Међународни односи у Европи на почетку XX века били су сложени и оптерећени бројним нерешеним проблемима. Велике силе континенталне Европе биле су груписане у два супарничка савеза. Немачка, Аустроугарска и Италија склопиле су Тројни савез, а Француска и Русија Двојни савез. Затегнутост између двају савеза настала је, у великој мери, услед новог курса немачке спољне политике крајем XIX века.

Уједињена Немачка је за релативно кратко време успела да пре-стигне Француску и Енглеску, које су важиле за водеће индустријске силе и највеће колонијалне државе у свету. Њен капитал незадрживо је продирао у привреду других земаља, потискујући Француску и Енглеску у борби за нова тржишта, изворе сировина и сфере утицаја.

Снажан развој индустрије подстицао је и убрзани развој јаким копнених и поморских снага, што је утицало на снажење милитаристичког духа међу главним актерима политичке сцене у Немачкој. Њена светска политика била је израз економске и војне снаге,

а делимично и израз империјалистичког расположења. Немачка више није била задовољна својим положајем у Европи. Уместо тога, тежила је да постане светска сила са глобалним амбицијама. Међутим, до часа када је Немачка почела да тражи ново место у светској дистрибуцији моћи, процес колонијације готово да је био завршен.

Великим делом због тога што јој је недостајао вентил за империјалистичке амбиције, као и због неодлучности на који део света да усредреди своје амбиције, немачка светска поли-

тика попримила је изузетно несталан карактер. Несигурност је била последица географског положаја Немачке у срцу Европе, што ју је приморавало да се суочава са могућношћу вођења рата на два фронта. Британија је пораст немачке моћи првенствено схватала као угрожавање своје превласти на мору, Русија као изазов свом утицају на

међународним односима због бурног развоја Немачке. Срдачан споразум (Антанта) претворио се у одбрамбени савез против Немачке, коме се 1907. године прикључила Русија. Тако је почетком XX века створен систем савеза, који ће Европу одвести у ратни сукоб невиђених размера. Два главна ривалитета која су поделила ове савезе

били су француски реваншизам према Немачкој и руско-аустријско ривалство на Балканском полуострву, настало као последица географског положаја ових двеју сила и прогресивног распадања Турског царства.

Аустроугарска, главни немачки савезник, била је заокупљена проблемима очувања свог хете-

рогеног царства и настојала да неутралише идеје и националне покрете народа који су живели на њеним територијама. Србију, која је себе отворено сматрала језгром будуће југословенске државе, аустријски државници доживљавали су као директну опасност која угрожава опстанак Аустроугарске. Територија Краљевине Србије била је веома значајна за Аустроугаре, јер су преко ње водили важни путни и железнички правци према Солуну, Цариграду и Блиском истоку. Од прокопавања Сипског канала 1896. го-

блиском истоку, а Француска је сматрала да се угрожава њен интерес на Средоземљу. У Великој Британији се веровало да њена моћ јача јер је ван свих европских савеза. Иако то није желела, Британија се убрзо уплела у дипломатске борбе и сукобе држава континенталне Европе. Енглеска је 1904. године потписала споразум са Француском, који је требало да отклони несугласице које су дуго компликовале англо-француске односе у северној Африци. Овај споразум постао је прекретница у ме-

Спољна политика Србије

После Мајског преврата 1903. године и ступања на престо краља Петра I Карађорђевића, у спољнополитичкој оријентацији Краљевине Србије наступиле су значајне промене. Иако је дуго била под хегемонијом Аустроугарске, Србија је после 1903. године тражила политички ослонац у Русији, а у финансијском погледу све се снажније везивала за Француску. Незадовољна таквим променама, Аустроугарска је наметнула Србији снажну економску блокаду и започела царински рат. Даље заоштравање односа између две државе уследило је након анексије Босне и Херцеговине 1908. године. Успеси Србије у балканским ратовима 1912/13. године утицали су на јачање југословенске идеје, што је представљало најдиректније поткопавање темеља Аустроугарске монархије и урушавање њене доминантне позиције на Балкану.

дине Дунав је постао значајна речна комуникација, а Београд једна од најзначајнијих трговинских раскрсница између Средње Европе и Мале Азије.

Аустроугарска политика систематског сузбијања националних осећања у Босни и Херцеговина изазивала је отпор тамошњег становништва. Млада Босна, која је представљала тајну организацију Срба, Хрвата и Муслимана, залагала се за рушење аустроугарске власти и стварање услова за формирање јединствене државе јужнословенских народа. Да би угушила националне ослободилачке тежње народа, а у склопу припреме за све извеснији рат, Аустроугарска је крајем јуна 1914.

године одржала велике војне маневре у Босни и Херцеговини. Током свечаности Гаврило Принцип, припадник Младе Босне, без знања и помоћи званичне Србије, 28. јуна 1914. године извршио је атентат и усмртио аустроугарског надвојводу Франца Фердинанда и његову супругу. Атентат је убрзо попримио размере догађаја који ће бити повод за коначан обрачун Аустроугарске са Србијом.

Геостратегијски и војногеографски положај Краљевине Србије на Балкану био је веома неповољан. Граница Србије са Аустроугарском износила је око 600 км, што је непријатељу омогућавало да свеобухватним дејствима са

територије Војводине и Босне, долинама Велике Мораве, Колубаре, Јадра и Западне Мораве, дејствује ка стратегијским објектима од виталног значаја у централној Србији. Додатни проблем био је непријатељски став Бугарске према Србији, што је граничну линију са непријатељем повећало за додатних 500 км. Краљевина Србија је била удаљена од границе руског фронта 600 км, а од француског фронта 2.200 км ваздушном линијом, што је онемогућавало директну војну сарадњу и отежавало дотурање помоћи у ратном материјалу. ■

РАТНИ ПЛАНОВИ СРБИЈЕ И АУСТРОУГАРСКЕ

Прве мере за одбрамбени рат против Хабзбуршке монархије Србија је предузела после 1878. године, када је Аустроугарска окупирала Босну и Херцеговину. Вршена су многа генералштабна путовања и детаљна студија граничних фронтава, али је коначна разрада ратног плана завршена тек 1908. године. Начелник Главног генералштаба генерал Радомир Путник и његов помоћник пуковник Живојин Мишић били су творци српског ратног плана, који је у основи био дефанзиван.

Географско-стратегијски положај Србије био је неповољан јер је она са севера и запада била обухваћена територијом Аустроугарске. Осим тога, у будућем сукобу било је неизвесно држање Бугарске, па је могла запретити опасност и са истока. Неповољан стратегијски положај Србије био је ублажен очекивањем да Русија у будућем сукобу Аустроугарске и Србије неће остати неутрална. Руководећи се тим чињеницама и проценом опште политичке и стратегијске ситуације, у којој ће се Србија наћи у почетку рата, српски Генералштаб је усвојио је основну идеју ратног плана: Држати се одбране док се политичка и стратегијска ситуација не разјасни, а тада дејствовати према ситуацији.

Будући да је наступање главних аустроугарских снага очекивано са се-

вера, преко Дунава и доњег тока реке Саве, главнина српске војске груписана је између Велике Мораве и Колубаре, на линији Ваљево–Лазаревац–Аранђеловац–Свилајнац. На основу тога одређене су улоге и задаци армија: 1. армија – да под заштитом истурених одреда на Дунаву брани линију Смедеревска Паланка – Топола; 3. армија – да под заштитом истурених одреда на Сави и Дрини брани Ваљево; 2. армија – као маневарска група, да из централног положаја, са линије Аранђеловац–Лазаревац, дејствује у противнички бок и позадину, било да се непријатељске снаге појаве на фронту 1. или 3. армије; Ужичка војска добила је задатак да осматра и брани гранични фронт: Бајина Башта – Мокра гора – Прибој и да затвара све

правце који воде у долину Западне Мораве и Лима.

Аустроугарски Генералштаб био је присиљен да планира рат на два фронта. Пошто се није тачно знало да ли ће ратовати само против Србије и Црне Горе или истовремено и против Русије, Генералштаб је поделио целу оперативну војску у три групе: главне снаге (I, III и IV армија), развијене у Галицији, предвиђене су да предузму офанзиву против Русије; помоћне снаге (Минимална група Балкан – V и VI армија) намењене су за рат против Србије и Црне Горе; маневарске снаге (II армија) имале су двоструку намену, у случају рата само против Србије и Црне Горе биле би употребљене на балканском ратишту, у противном за рат против Русије. ■

ОРГАНИЗАЦИЈА И ФОРМАЦИЈА СРПСКЕ ВОЈСКЕ

Законом о војсци из 1883. године у Краљевини Србији уведена је општа војна обавеза личног служења у кадру, без могућности откупа или замене. Прихваћен је мешовити систем организације војске, у којем се стални кадар у случају мобилизације попуњава обученом резервом. Народна војска била је подељена на: први, други, трећи позив и последњу одбрану.

Први позив чинили су обвезници од 21 до 31, други од 32 до 38, а трећи од 39 до 45 година старости. Последњу одбрану сачињавали су младићи од 18 до 21 године и старије људство од 45 до 55 година. Први и други позив образовали су оперативну

Радомир Пућник

војску, а трећи позив и последња одбрана служили су за заштиту и затварање границе и за унутрашње службе и обезбеђење земље. У Оперативној војсци (први и други позив) било је 275.368 војника, а укупно у сва три позива 369.406 обучених војника.

Да би се постигла максимална брзина приликом мобилизације, концентрације и стратегијског развоја прихваћен је пруски принцип попуње: ратне јединице попуњаване су по територијал-

ној припадности, тј. из најближе околине. У складу с тим, земља је у територијалном погледу била подељена на пет дивизијских области: Моравска, Дринска, Дунавска, Шумадијска и Тимочка. Свака дивизијска област делила се на по три пуковска округа, а они на четири батаљонска среза. Пуковски окрузи носили су бројне ознаке I–XV, а батаљонски срезови означавани су арапским бројевима од 1 до 4. У случају рата свака дивизијска област образовала је по две пешадијске дивизије, и то једну првог и једну другог позива.

Обука у српској војсци у првој деценији XX века извођена је у потпуности – од регрутне школе до дивизијских маневара. Садржаји и методе обуке српских војника били су савремени и исти као у другим европским војскама. Постигнути су високи резултати у јединачној обуци војника, дисциплини и изградњи војничког духа. Старешине и јединице увежбане су да у реалним временским и земљишним условима изводе сложене покрете и маневре. Посебна пажња посвећена је ватреној обуци, јер су ватра и маневар били пресудни елементи у борби. Да би се старешине и војници обучили у управљању ватром, 1909. године основана је Пешадијска и Артиљеријска школа гађања. Српска војска је стекла драгоцену војно искуство у балканским ратовима 1912/13. године и на тај начин била у предности у односу на Аустроугаре, који нису ратовали од 1866. године.

Образовању старешинског кадра у српској војсци посвећивало се доста пажње. Полазници Артиљеријске школе од 1850. године, која је 1880. годи-

не преименована у Војну академију, и подофицири који су положили одговарајући испит, постајали су официри. Више војно образовање официри су стицали на Вишем курсу Војне академије и на припреми за генералштабну струку у Главном генералштабу. Известан број српских официра школовао се у иностранству (у Русији, Француској, Немачкој, Белгији, Италији, Аустроугарској и Енглеској). Већи део нижег официрског кадра био је из резерве. Мада су имали слабије војно образовање него активне старешине, потпуно су одговорили својим дужностима. Подофицири су долазили из подофицирских школа и из трупе. У националном погледу старешински кадар био је потпуно хомоген.

Живојин Мишић

У априлу 1914. године издата је Директива за утврђивање граничних рејона, али је због исцрпљености земље, до почетка ратних дејстава, на том плану мало урађено. У пролеће исте године урађене су уобичајене припреме и провере брзине мобилизације српске војске по данима према северном фронту и преглед тока концентрације 2. армије по данима.

Пошто су у балканским ратовима 1912. и 1913. године утрошене знатне количине наоружања и опреме, Србија је из ових ратова изашла материјално исцрпљена. Због тога је, када је 1914. године ступила у нови рат, била у врло

лошем материјалном стању јер за годину дана није могла да набави и попуни потребну опрему и наоружање. У оквиру општег опремања и припрема за ослободилачки рат од Турске, српска пешадија је 1899. године опремљена петометном пушком маузер 7 мм, а 1909. године набављени су митраљези „максим“. Српска артиљерија је 1907. године опремљена брзометним топовима 75 мм снајдер-кане, купљеним у Француској.

Дакле, 1914. године Србија се нашла у рату који није желела, нити је за њега била спремна. Српској војсци

је за рат недостајало 120.000 пушака, које је требало допремити из Русије. Војска је располагала са 184.000 брзометних петометки, 45.000 заплених, углавном турских и нешто бугарских пушака и 65.000 старих једнометки. Поред недостатка пушака за пешадију, великих проблема имала је и српска артиљерија. У свим артиљеријским јединицама осећао се недостатак запрега, а најозбиљнији проблем био је недостатак артиљеријске муниције. У погледу одеће и друге опреме стање је било још лошије. Први позив народне војске био је снабдевен истрошеним оделима, преосталим из балканских ратова, која су после демобилизације враћена у магацине. Други позив није имао комплетну одећу, већ је неко имао блузу, неко шињел, неко панталоне, а појединци само шајкачу. Трећи позив био је у свом народном оделу. Поред тога, велика оскудица владала је и у логорској опреми, храни, понтоњирском материјалу, телеграфско-телефонској опреми, санитетском материјалу, колима, коњима и многим другим средствима и опреми. ■

САСТАВ СРПСКЕ ВОЈСКЕ

Када је 1914. почео Велики рат, српска Оперативна војска имала је шест дивизија првог позива (пет територијалних и Комбиновану дивизију састављену од прекобројних регрута) и пет дивизија другог позива. У састав Оперативне војске улазила је и Коњичка дивизија, која је образована са целокупне територије Краљевине Србије. До почетка Првог светског рата 1914. године Србија није стигла да Нове области, стечене у балканским ратовима 1912/13, интегрише у своју војску. На подручју тих пет нових дивизијских области (Битољска, Брегалничка, Вардарска, Косовска и Ибарска), формираних августа 1913. године, није био завршен попис обвезника.

ВОЈНОГЕОГРАФСКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПРОСТОРА

Геопростор на коме су извођене ратне операције 1914. године обухватао је северозападни део Краљевине Србије, Београдски, Ваљевски, Подрињски, Ужички, Чачански и Руднички округ и Град Београд, као посебну административну целину.

Тај геопростор омеђен је природним границама: рекама Дрином на западу, Савом и Дунавом на северу, Шумадијском гредом (планине Рудник, Букуља, Космај и Авала) на истоку, а јужну границу представљала је природно проходна зона, кроз коју пролази путна комуникација Бајина Башта – Ужице – Пожега – Чачак. Те природне границе представљале су солидну препреку и ослонац за организацију одбране српске војске.

Геопростор обухвата 16.689 км², што је представљало око 20% укупне територије Краљевине Србије. Од најсеверније (Мачванска Митровица) до најјужније тачке (Гуча) дубине је око 145 км, а од најзападније (Мали Зворник) до најисточније тачке (Варовница) око 130 км. Чињеница да је само једна петина простора Краљевине Србије била захваћена ратним операцијама омогућила је да се у градовима као што су Крагујевац, Ниш и Скопље несметано спроводе све активности ради подршке снагама у захвату фронта. Тај геопростор је прикупљеног (скоро четвртастог) облика, са битним препрекама на северу – реке Сава и Дунав, као и јаким ослонцима по дубини за снаге браниоца у захвату планина Цер и Влашић и стратегијске греде коју чине планине (Гучево, Соколске планине, Повлен, Маљен и Суворор) у случају напада осом север–југ.

С друге стране, у случају напада осом запад–исток, река Дрина је лакше савладива, посебно у летњим месецима на појединим деловима тока, а природно проходне зоне уз реке Саву, Тамнаву и Јадар омогућавају брз продор у долину реке Колубаре, као следеће препреке за нападача, којем у наредној фази, пре избијања у долину

реке Велике Мораве, преостаје савлађивање снага бранилаца на Шумадијској греди.

Хоризонтална рашчлањеност рељефа овог дела Краљевине Србије имала је велик војни значај. Низијско земљиште преовлађивало је у северном и северозападном делу, а планинско је распрострањено у унутрашњости, на источним и јужним границама простора на којем су извођене операције, што је Краљевину Србију чинило изразито осетљивом у граничном појасу према Аустроугарској. Северни део простора припадао је панонском рељефном макрорегиону и обухватао је простор Мачве, Јадра, Поцерине, Там-

наве, Колубаре и Шумадије. Већи део тог простора чини релативно компактна низија, надморске висине од 70 м до 200 м. За део простора где су извођене операције карактеристична је: добра проходност; зависно од климатских услова, повољни услови за маневар снагама и ватром; велика рељефна отвореност према северном и западном суседу. У низијским деловима, због заравњености и благе заталасаности рељефа, осматрање и организација ватреног система били су отежани, што је наметало употребу средстава за извиђање из ваздуха.

Јужни део простора на којем су вођене операције припада брдско-пла-

ПРИВРЕДНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Стање привреде у Краљевини Србији на почетку XX века је, такође, веома значајан елемент из аспекта војногеографске процене. Основне карактеристике привреде у годинама пре почетка Првог светског рата су: екстензивна пољопривредна производња и њен подређен положај у односу на развој трговине и индустрије; укрупњавање пољопривредних поседа и удруживање српских сељака у задруге; изложеност привреде стресним условима услед царинског рата са Аустроугарском, анексионе кризе и балканских ратова; интензивни развој извозне и увозне трговине; снажан продор страног капитала; интензивни развој саобраћајне инфраструктуре (у последњих 30 година изграђено 1.664 км железничке пруге); развој српске индустрије – млинарске и пиварске, као и индустрије шећера, меса, коже, стакла, цемента и текстила (вредност производње је са 8.900.000 динара 1904. године, порастао је на 74.300.000 динара 1910. године); развој индустријских капацитета за производњу наоружања у Крагујевцу; акумулација домаћег капитала; стабилност домаће валуте (динар је у разматраном периоду изједначен са француским франком); ниска потрошачка моћ српског тржишта; раст државног дуга, на једној страни (по основу зајмова за наоружање, градњу железничких пруга и ликвидацију расхода у ратовима 1912–1913. године), али и редовно измиривање дуга према страним повериоцима, на другој страни. Београдски и Ваљевски округ располагали су значајнијим индустријским капацитетима, док је у преосталим окрузима преовлађивала пољопривредна производња.

нинском рељефном макрорегиону, са надморском висином од 200 до 1.500 м. Основни облици рељефа су пошумљене планине, мање или веће котлине, композитне и клисурасте речне долине. Брдско-планински макрорегион пружа повољније услове за онемогућавање брзих продора снага, сламање нападне моћи и успешно извођење различитих операција. До изражаја долази употреба посебно обучених и опремљених брдских јединица.

Највећи део простора на коме су вођене битке у првој ратној години припадао је панонској климатској области, укључујући брдско-планинске пределе до 800 м надморске висине, као и ниске планине. Ову област карактерише континентална клима, у којој су изразито топла лета и изразито хладне зиме. Стога су услови за извођење борбених дејстава претежно повољни. Такође, борбене способности јединица и могућности извођења борбених дејстава у брдско-планинском макрорегиону могу бити знатно умањене у периоду ниских температура ваздуха.

Водени токови са својим карактеристикама (ширином, дубином, брзи-

Највеће жртве у Првом светском рату

О размерама страдања српског народа у Првом светском рату уверљиво сведочи упоредна табела о губицима у другим зараћеним државама.

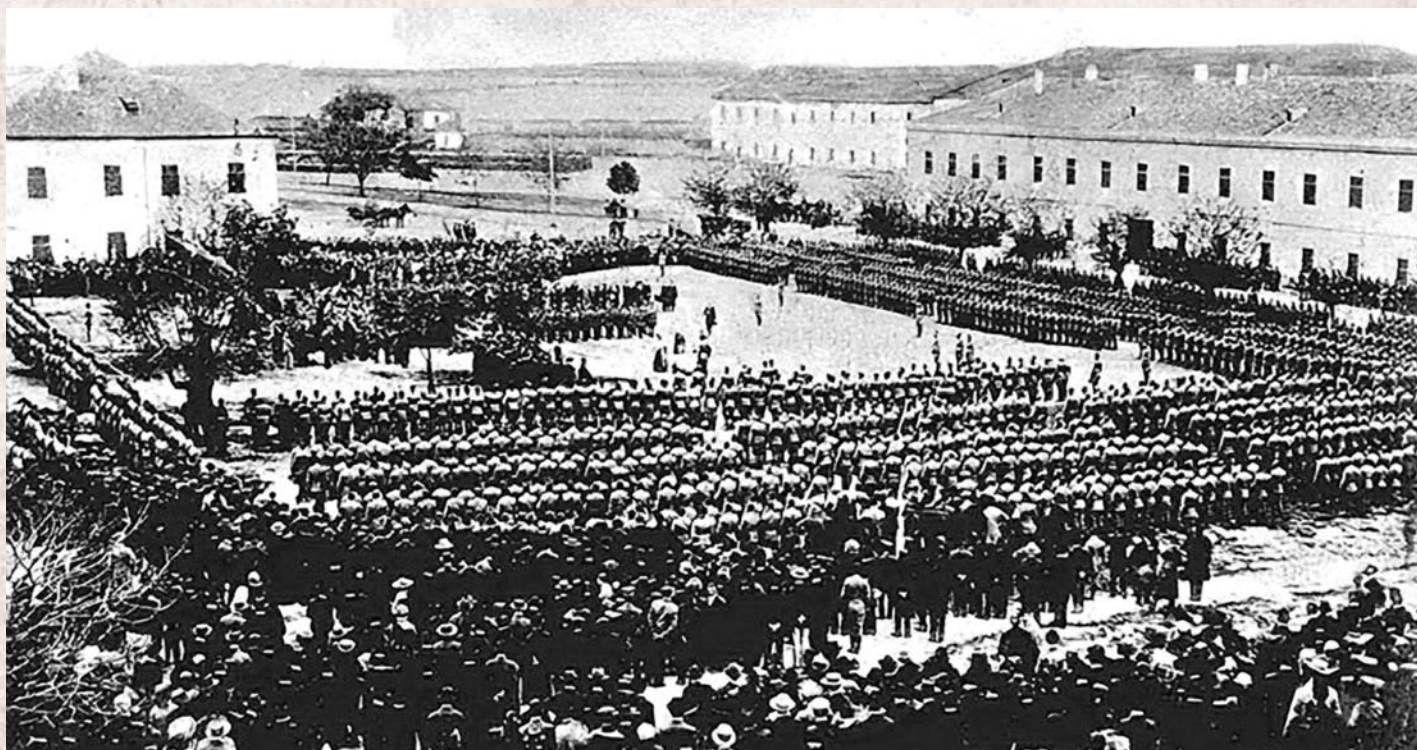

Србија:	1.247.435 (28 одсто)
Француска:	1.400.000 (10,5 одсто)
Немачка:	2.000.000 (9,8 одсто)
Аустроугарска:	1.542.000 (9,5 одсто)
Русија:	2.000.000 (1,2 одсто) (до Октобарске револуције 1917. године)
Енглеска:	744.000 (5,1 одсто)
Белгија:	50.000 (1 одсто)
САД:	68.000 (0,2 одсто)

Извор: Александар Недок, Милисав Секулић, Епиглог Првог светског рата у бројкама, посебни број часописа „Војносанитетски преглед“, бр. 65 („Српски војни санитет 1917-1918“)

ном тока, саставом дна корита и обале) имали су значајан утицај на припрему и извођење борбених дејстава. При отапању снега и обилним кишама у пролеће и јесен, у низијским деловима разматраног геопростора вода се често излива из речних корита, плавећи велике површине, па то може довести до озбиљног ограничења покрета и маневра снага. Укупан потенцијал посматраног геопростора у погледу броја становника износио је око 1.015.598 људи, од којих 524.000 мушког пола.

Када се упореде статистички подаци из 1905. и 1910. године значајно је истаћи да су сви поменути окрузи у Краљевини Србији бележили уочљив пораст становништва и да је највећи део становника био у добу од 16 до 45 година (43,17%). Из тога се види да је Аустроугарска извршила агресију на Краљевину Србију управо у правцу округа који су, према доступним подацима, имали највећи број становника. ■

Закљешва српске војске у Београду

МОБИЛИЗАЦИЈА СРПСКЕ И АУСТРОУГАРСКЕ ВОЈСКЕ

Наређење за мобилизацију целокупне српске војске издато је 25. јула 1914. године. Упркос свим недаћама и лошим путевима, мобилизација је текла брзо и уредно, о чему сведоче бројни извештаји команданата јединица упућени Врховној команди.

Први извештаји о завршеној мобилизацији стигли су само четири дана касније, а комплетна мобилизација окончана је до краја месеца. Паралелно са мобилизацијом одвијале су се и друге активности: граница је затворена и обустављен је сваки саобраћај са суседним земљама, планом предвиђене јединице поселе су граничне фронтове ради заштите мобилизације, деловима последње одбране и трећег позива предузето је унутрашње осигурање мобилизације и концентрације – обезбеђење железничких пруга, мостова, тунела, телеграфских линија, магацина и опреме од диверзантских акција. Специјално за потребе мобилизације возови су саобраћали на свим линијама ради убрзања тока мобилизације. Ипак, због хитне

евакуације Београда и недовољно развијене железничке мреже, само је пет дивизија превезено на овај начин, док су остале стигле маршевањем.

Концентрација српске војске извршена је од 31. јула до 10 августа. Главне снаге – две армије груписане су између Велике Мораве и Колубаре, на подручју Свилајнац–Аранђеловац–Лазаревац, са истуреним одредима за одбрану Саве и Дунава. Помоћне снаге – једна армија груписана око Ваљева, са истуреним одредима за одбрану Саве и доњег тока Дрине, а један армијски одред око Ужица, са истуреним деловима на горњем току Дрине и на Лиму.

Аустроугарска је 25. јула 1914. године објавила мобилизацију, а затим је започела концентрацију за рат против Србије и Црне Горе. Међутим, 31. јула

1914. године, када се аустроугарска II армија превозила према српском фронту, Русија је објавила општу мобилизацију, па је постало јасно да ће ступити у рат. Поставило се питање куда упутити II армију, па је решено је да се заврши њена концентрација на Сави и Дунаву, а затим да отпочне њено превозење у Галицију. Иако је имала повољан обухватни положај за груписање снага према Србији и Црној Гори, Аустроугарска га ипак није искористила због сталне бојазни од устанка у Босни и Херцеговини и војне помоћи коју би Србија пружила устаницима. Руководећи се више политичким него стратегијским обзирима, аустроугарски Генералштаб се одрекао повољног положаја који му је пружала граница на Дунаву, Сави и Дрини и груписао снаге Минималне групе Балкан (V и VI армију) у Босни.

Аустроугарска Врховна команда је, пре почетка ратних операција, изменила основну стратегијску концепцију за рат против Србије. Наиме, ступањем Русије у рат требало је да аустроугарска Балканска војска (V и VI армија) остане у дефанзиви, али је њен командант генерал Оскар Поћорек одлучио да искористи привремено присуство II армије у Срему и пређе у напад. Сматрао је да Србија, исцрпљена у балканским ратовима, неће представљати озбиљнијег противника, да ће снаге Минималне групе Балкан прегазити Србију и да ће тиме непосредно утицати на Бугарску, Румунију и Турску да се одреде за Централне силе. Са овом одлуком сложила се и аустроугарска Врховна команда. ■

ОБАВЕШТАЈНЕ И ИНФОРМАЦИОНЕ ОПЕРАЦИЈЕ

После српско-турских ратова 1876/78. дошло се на идеју да се у Главном генералштабу српске војске оснује посебно одељење које би се бавило проучавањем своје земље и суседних држава у војном, војногеографском, војнотопографском и војностатистичком погледу.

Уредбом из 1884. године, у оквиру Оперативног одељења Генералштаба, основан је Спољни одсек, који је био намењен за проучавање суседних и других европских држава и њихових оружаних снага. Изменама закона о војсци и уредбе о структури Генералштаба Спољни одсек је 1901. преименован у Обавештајни одсек, који је обухватао обавештајну и контраобавештајну функцију.

Крајем прве деценије XX века организовани су обавештајни центри у пограничним областима. Обавештајни официри са седиштем у Шапцу, Лозници, Ужицу, Рашкој и Врању имали су задатак да врбују присталице за обавештајни рад на територији Аустроугарске и Турске царевине. Захваљујући обавештајном раду српских агената Врховна команда српске војске је почетком августа знала тачан распоред и јачину аустроугарских снага које су биле одређене за напад на Србију.

Обавештајни одсек српске војске добијао је корисне информације и од дипломатских представника своје земље, савезника или представника неутралних држава, па чак и од представника непријатеља. Поред ових, значајни извори информација о непријатељу пре и у току Првог светског рата били су картографски, статистички и историјски материјали, потом зва-

Михаило Петровић Алас

нична и обична приватна преписка, затим искази становништва, заробљеника, бегунаца, преговарача, спроводника и других.

Опасност по српску војску представљало је прислушкивање, односно могућност директног прикључивања непријатељских агената на телефонске и телеграфске линије. Због тога је у

Обавештајном одељењу штаба Врховне команде српске војске формирано одељење за шифре. Истакнута личност у том периоду био је професор математике Михајло Петровић Алас. Његове шифре биле су карактеристичне по томе што су биле једноставне за употребу, а тешке за дешифровање и пресецање.

Врховна команда српске војске је по отпочињању Великог рата формирала и „сликарска одељења“, односно одељења војних фотографа, сликара и писаца који су имали важан задатак да сликом и речју непосредно прикажу најширој јавности шта се дешавало на бојишту. Тако је вођење психолошко-пропагандног рата постало саставни део рада обавештајаца. У Обавештајном одељењу Врховне команде био је ангажован и истакнути српски писац Бранислав Нушић. ■

КОМАНДОВАЊЕ СРПСКОМ ВОЈСКОМ У БИТКАМА 1914.

Аустроугари су били убеђени у брзу и laku победу у рату са Србијом, те су због тога са недовољним снагама предузели офанзиву на балканском ратишту. Одлука аустроугарске Врховне команде да са Минималном групом Балкан (V и VI армија) започне офанзиву против Србије била је основна стратегијска грешка, која је представљала главни узрок неуспеха аустроугарске војске.

Приликом израде почетног операцијског плана аустроугарско командовање се трудило да надокнади почетни недостатак, правећи притом нове грешке. У намери да искористи привремено присуство II армије у Срему, командант аустроугарске Балканске војске генерал Поћорек наредио је Петој армији да 12. августа пређе у офанзиву преко Дрине, у време када VI армија није била спремна за напад. Минимална група Балкан кренула је у напад на Србију 12. августа раздвојеним, дивергентним правцима, са армијама чије дејство није било ни просторно ни временски усклађено.

Чим је 12. августа отпочео напад аустроугарске војске преко Саве и Дрине, српска Врховна команда је знала да непријатељ предузима нешто озбиљно на северозападном фронту. Извештаји о преласку Аустроугара преко Саве код Шапца и преко доње Дрине, поклапали су се са подацима Врховне команде о распореду непријатељских снага у Срему и Босни и Херцеговини. Веровало се да је непријатељ започео прелаз преко Саве својом јачом групом из Срема и слабијом са доњег тока реке Дрине. Пошто су први извештаји стигли у Крагујевац, војвода Радомир Путник је са генералом Мишићем и пуковником Павловићем започео проучавање новонастале ситуације. После дуже расправе Врховна команда је донела одлуку да напусти првобитни план и да делом снага из дефанзиве – одбране, крене у сусрет непријатељу, у уверењу да наспрам себе има слабије аустроугарске снаге. Приликом доношења ове судбо-

Церска бишка

носне одлуке војвода Путник се највише колебао.

У тренутку када су подаци о непријатељу били непотпуни требало је напустити одбрану централне Србије и главне снаге упутити на северозапад. Напуштањем одбрамбених положаја и марш-маневром у правцу доњег тока Дрине, главнина српске војске излагала се обухватном дејству Аустроугара.

Пошто је на основу развоја догађаја и извештаја команданта 3. армије стекла утисак да главна опасност прети из рејона Шапца, српска Врховна команда је одлучила да прво ликвидира непријатељски мостобран код Шапца, па тек онда да се оријентише према непријатељским снагама које наступају преко Дрине. Аустроугарска V армија отпочела је 14. августа наступање у шест паралелних колона, развучених на фронту од 70 км. Њен распоред био

је плитак, јер није имала никаквих снага у другој линији. То је одговарало тадашњем аустроугарском и немачком схватању да у офанзиви нема потребе за резервама и дубоким распоредом, већ да све снаге треба развити у првој линији, тежећи да се непријатељ обухвати са крила. У ноћи између 14. и 15. августа Врховна команда српске војске добила је детаљније извештаје о догађајима у току дана, на основу којих је дошла до закључка да непријатељ на северном фронту врши демонстрације и да главним снагама надире са запада. Врховна команда српске војске издала је ново наређење трупама: 3. армија у долини Јадра имала је задатак да постепено и упорно задржава надирење непријатеља ка Ваљевоу; 2. армија добила је задатак да у правцу планине Цера и Иверка енергично нападне непријатеља у његов леви бок и позади-

ну, обезбеђујући са једном дивизијом свој десни бок и позадину од стране Шапца; 1. армија, као стратегијска резерва, требало је да се групише код Уба, да се утврди и да уједно обезбеђује главнину српске војске од могућег напада непријатеља форсирањем реке Саве из правца Обреновца. На овај начин Врховна команда српске војске је у року од три дана, прилагођавајући се постепено ситуацији, успела да прегрупише снаге и створи план за битку. Она је ово могла да постигне захваљујући погрешном груписању аустроугарских снага, као и њиховој општој спорости и неумешности у раду.

Церска битка

Церска битка започела је ноћним бојем код Текериша 15/16. августа 1914. године, између аустроугарске 21. дивизије VIII корпуса и српске Комбиноване дивизије. У изненадној конфузној ноћној борби 21. дивизија била је разбијена и натерана на повлачење према Дрини. У фронталној сусретној борби српска Комбинована дивизија претрпела је велике губитке, из строја је избачено 47 официра и 2.995 подофицира, војника и редова.

Фронталним ударом 2. армије на VIII аустроугарски корпус на Церу слоњено је лево крило V армије и угро-

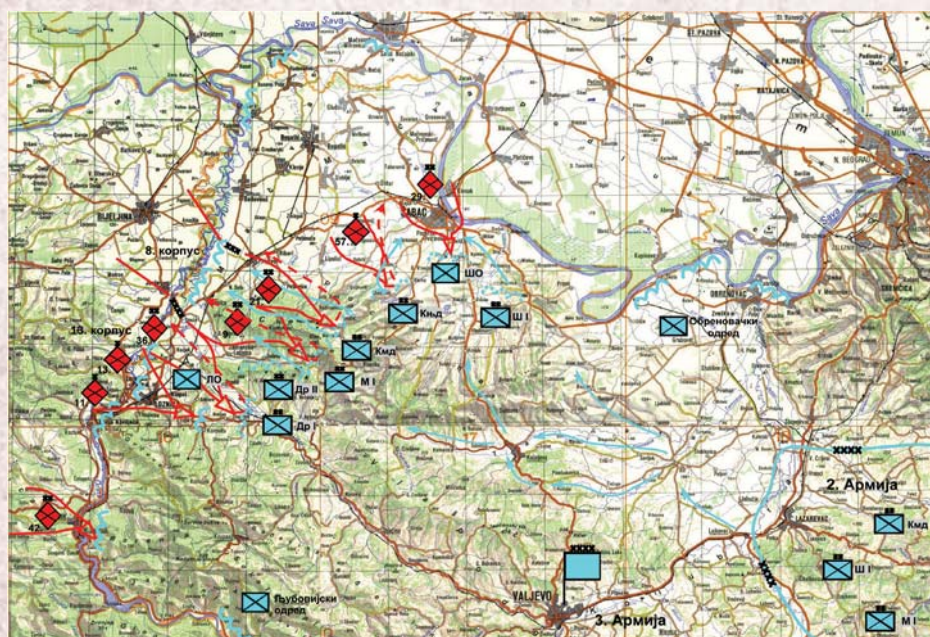
жен леви бок аустроугарских снага у долини Јадра. То је натерало команданта аустроугарске V армије да 19. августа нареди повлачење својих снага. Гоњење поражене аустроугарске војске вршено је споро и без довољно енергије, што је Аустроугарима дало времена да се извуку из борбе и у реду пребаце на леву обалу Дрине. Моравска дивизија I позива пропустила је прилику да у долини Јадра пресече одступницу VIII корпусу, што би после његовог пораза на Церу довело до потпуног уништења V армије.

Церску операцију карактерише изузетно сложена и нејасна ситуација. Битка је вођена приближно једнаким снагама, с том разликом што су аустроугарске трупе од почетка биле све развијеније, док су српске постепено ангажоване. Аустроугарске снаге постигле су изненађење у погледу правца напада главних снага и с обзиром на почетни распоред јединица српске војске, али нису обезбедиле услове за његово експлоатисање. На другој страни јединице српске војске које су изводиле офанзивна дејства пропустиле су прилику да после оствареног почетног успеха у току Церске битке пресеку одступање делова V армије аустроугарске војске и нанесу јој озбиљније губитке, већ су се концен-

трисале на фронтално потискивање непријатеља. Због свега тога аустроугарске снаге ће за релативно кратко време након прегруписивања бити у могућности да покрену нову офанзиву против Србије. Српска војска је, за разлику од аустроугарске, имала велико ратно искуство, које се нарочито испољило у почетним дејствима. Недостатак ратног искуства осећао се и код виших команданата аустроугарске војске, који су се налазили далеко иза својих трупа, док су српски команданти били непосредно са јединицама. Командант српске 2. армије генерал Степа Степановић је 16. августа изјутра, за време кризе код Комбиноване дивизије, био у предњим редовима и својим присуством повратио ред код потресених јединица, док се командант аустроугарске V армије у то време налазио чак на левој обали Дрине. Командант српске 1. армије генерал Петар Бојовић рањен је пушчаном ватром у борбама за ослобођење Шапца.

После церске операције српска Врховна команда није имала тачну представу о стању на балканском ратишту. Веровало се да је остварена одлучујућа победа над аустроугарском Балканском војском. Добром расположењу ишла је на руку вест да је започело превозиње аустроугарске 2. армије из Срема на руски фронт, у Галицију. Стварна ситуација на балканском ратишту била је сасвим другачија. Церска операција није имала решавајући значај, јер су Аустроугари после само две недеље предузели нову офанзиву на Србију. После повлачења из Србије, аустроугарска V армија се брзо опоравила на левој обали Дрине и припремила за нови напад на Србију. Аустроугарска VI армија била је потпуно свежа и спремна за дејство, јер није ни учествовала у првом нападу преко Дрине. После Церске операције положај српске војске се погоршао, јер се главнина војске затекла на простору Мачве и Јадра, изложена обухватном дејству аустроугарске V и VI армије.

Недовољно обавештена о стању на ратишту, охрабрена успехом на Церу, а у намери да помогне операцијама савезника на Западном и Источном

Битка на Церу

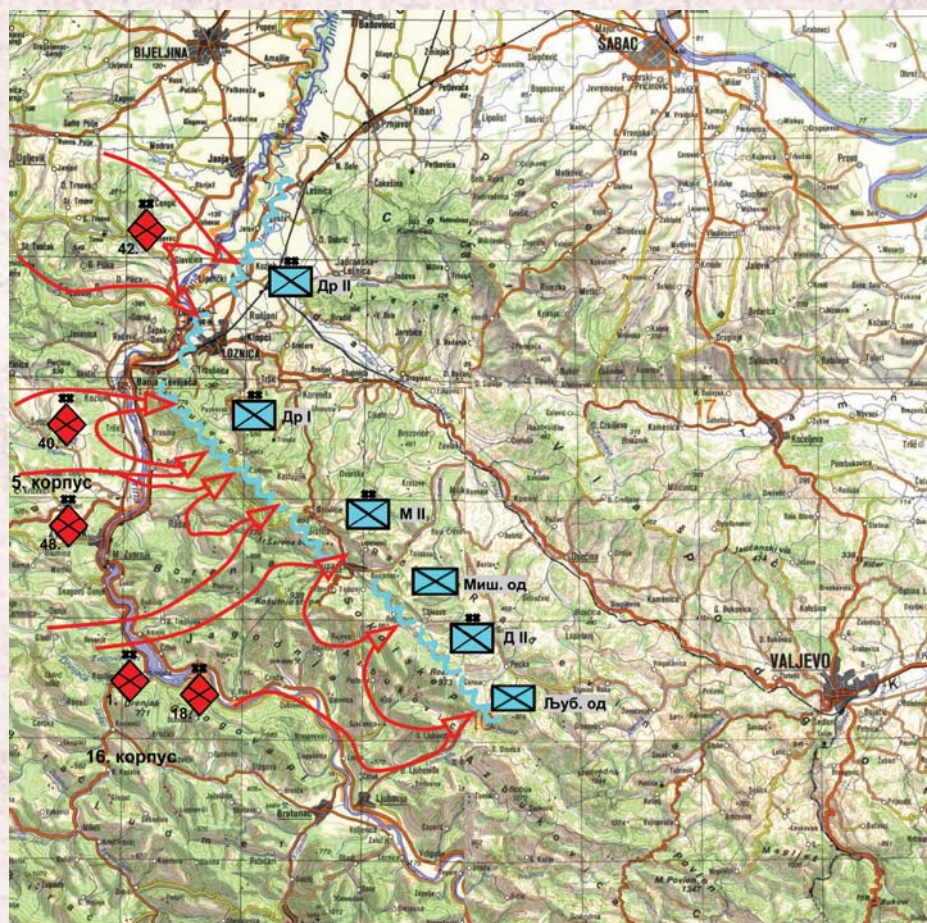

фронту, српска Врховна команда наредила је прелазак српске војске у офанзиву и преношење операција на територију Аустроугарске. У раним јутарњим часовима 6. септембра 1914. године 1. српска армија форсирала је Саву код Новог Села и прешла у Срем. Српска војска, под командом генерала Петра Бојовића, успешно је прешла реку и успоставила мостобран уз незнатан отпор изненађеног ландштурма. На помоћном прелазу код карауле Чеврнтије, близу Сремске Митровице, Тимочка дивизија I позива, под командом генерала Владимира Кондића, доживела је праву катастрофу, изгубила је 46 официра, 159 подофицира и 3.611 каплара и војника, од којих је највећи број заробљен. Тимочка дивизија I позива није имала довољно материјала за изградњу понтонског моста. Њена улога требало је да буде демонстративна, али је њен командант на леву обалу реке пребацио цео XIII пук. У тренутку изненадног напада 29. аустроугарске дивизије XIII пуку се није могло помоћи, нити се могао повући на десну обалу реке. Место преласка 1. армије било је удаљено од места преласка Тимочке дивизије I позива, тако да у одсудним тренуцима није могло доћи до борбене сарадње.

Борбе на Мачковом камену

Да би осујетио постигнути успех и зауставио даље српско напредовање у Срему, Поћорек је наредио да Минимална група Балкан 8. септембра започне нову офанзиву преко Дрине. Потпуно изненађена правцем напада главних снага непријатеља, српска Врховна команда била је приморана да обустави офанзиву 1. армије у Срему и организује противофанзиву, како би спречила надирање Аустроугара према Ваљево. Снаге аустроугарске VI армије постигле су изненађење нападом преко тешко проходног терена форсирањем Дрине код Зворника и овладавањем планинама Гучево, Борања, Јагодња, Соколске планине.

Противофанзива српске војске достигла је врхунац током борби на Мачковом камену од 17. до 22. септембра 1914. године. Недостатак у на-

Бишка на Дрини

оружању и опреми српска војска покушала је да надокнади масовним ангажовањем пешадије и применом узастопних јуриша, што је довело до великих губитака. У борбама на Мачковом камену Дунавска дивизија првог позива, којом је командовао пуковник Миливоје Анђелковић Кајфа, изгубила је 107 официра и 5.585 војника. На Мачковом камену тешко је рањен и принц Ђорђе Карађорђевић.

Врховна команда српске војске дозволила је непријатељу да по други пут оствари изненађење у погледу правца напада, постављајући релативно слабе снаге да бране простор у захвату планина Гучево, Борања и Јагодња. Да би зауставила аустроугарски напад на Дрини, искористила је све расположиве снаге и остала без стратегијске резерве. После исцрпљујућих борби на Мачковом камену, крајем септембра у Србији је наступио двомесечни период позиционог рововског рата. На достигнутој линији од Љубо-

вије до Мачве противници су се укљупали у тесном додиру. Понегде су ровови били на 50, чак и на 10 метара удаљености. Период рововског или позиционог рата, без великих догађаја, обележен је мноштвом ситних акција, које су држале трупе у сталној напрегнутости. Била је то врло исцрпљујућа фаза рата, нарочито за српску војску са оскудном материјалном спремом и без резерви. Недовољно одевени војници били су изложени хладној јесењој киши, у вишим пределима и на снегу. Артиљеријска муниција била је на измаку.

Под претпоставком да се у исцрпљујућој рововској борби снаге подједнако троше, победи је ближа она страна која је располагала већим људским и материјалним резервама. На балканском ратишту Аустроугарска је имала очигледну и апсолутну предност. Изложена дејству аустроугарске тешке артиљерије на Дрини, која је располагала са готово неограниченим

количинама муниције, српска војска је полако слабила. Ограничена животна снага српске војске истрошена је скупим јуришима на доминантне аустроугарске положаје на Церу и Мачковом камену.

Војвода Радомир Путник описао је 12. октобра председнику владе Николи Пашићу тешку ситуацију у којој се српска војска налази. Влада је, затим, развила живу дипломатску акцију у Петрограду, Паризу, Лондону и Атини, не би ли дошла до одела и муниције. Резултати су били сасвим слаби, јер су и савезници су у томе оскудевали. Док је влада у Београду повела дипломатску борбу за набављање неопходног материјала за наставак рата, Врховна команда није ништа предузела да извуче српску војску из тешке ситуације на Дрини. Остављена без стратегијске резерве, Врховна команда је пасивно чекала даљи развој догађаја, уместо да правовремено извуче војску из борбеног додира са непријатељем.

Колубарска битка

Почетком новембра 1914. године српска војска је започела повлачење са Дрине на положаје погодне за одбрану. Када се уверио да није могуће организовати одбрану на положајима испред Ваљева, војвода Путник је наредио одступање на колубарске положаје. Одступање српске војске преко Колубаре почело је у ноћи између 14. и 15. новембра. Сложен маневар преласка на десну обалу Колубаре требало је да се изведе тако да српска 2. ар-

мија остане на левој обали, све док се 1. и 3. српска армија не повуку на њену десну обалу. Супротно наређењу, војвода Степановић се први повукао и оставио 1. и 3. српску армију да одступају под врло тешким условима, у великом нереду. На раскрсницама и мостовима стварали су се готово неразрешиви чворови возова и стоке, коморе, артиљерије, избеглица. На сву срећу, преморени Аустроугари нису искористили прилику да ударе на одступајуће колоне у најкритичнијем моменту повлачења српске војске.

Војвода Путник је планирао извођење одбрамбене операције на колубарским положајима, очекујући да ће се у току борбе појавити погодан тренутак за прелазак у противнапад. Он је знао да су Руси у Галицији водили одлучујућу битку, са великим изгледима на успех, чији би исход повољно утицао на догађаје у Србији. Даље повлачење довело би до напуштања Београда, што би могло имати негативне последице на пољумани морал српске војске. План српске Врховне команде за Колубарску битку заснивао се на комбинацији одбрамбених и нападних дејстава. У почетку је требало бити у задржавајућој одбрани, а касније, када се непријатељ исцрпи, предузети противофанзиву, потући га и избацити из Србије.

Врховна команда српске војске обратила се 17. новембра командантима армија и дивизија са захтевом да се отклоне сви недостаци и пропусти које је војска показала у дотадашњим биткама. Од официра се тражило да

учине све да се у одсудној бици на Колубари по сваку цену избори победа: „Треба бити убеђен и чврсто решен, да се са ове линије не може даље ићи; да је било доста попуштања и да сада у интересу нашега угледа и до сад стеченог гласа ваља извојевати победу. Са овим убеђењем треба отпочети битку“. Врховна команда је од својих потчињених тражила да редовно предузимају извиђање и обавештавају се о непријатељу испред себе, да се на сваки начин обезбеде од изненађења и препада непријатеља, да стварају резерве и воде активну, маневарску одбрану. На крају су команданти армија и дивизија упућени на узајамно потпомагање и обавештавање о току борбе.

Током Колубарске битке најтеже борбе вођене су на положају Враче брдо–Човка, вису на ушћу реке Љиг у Колубару. Овај положај, који доминира долином Колубаре и Љига, бранила је Моравска дивизија I позива. После вишедневних борби генерал Илија Гојковић предложио је Врховној команди да се Моравска дивизија I позива повуче са Човке на Кременицу. Војвода Путник се није сложио са овим предлогом, већ је 18. новембра наредио да се „Човка мора држати по сваку цену“. Нападач је имао велику надмоћност у артиљерији, која је дејствовала са полукружне основе на истакнуте српске положаје на Човки, што је Моравску дивизију првог позива доводило у неповољан положај. После упорних и крвавих борби Аустроугари су 25. новембра заузели Човку, положај на којем је Моравска дивизија I позива изгубила 4.000 људи.

Фронт на Колубари био је предугачак за снагу српске војске. Врховна команда желела је да затвори и осигура све правце, што је слабило одбрамбену снагу и онемогућавало стварање резерви. Развучен положај на Колубари, без резерви, није се могао дуго бранити. Српска Врховна команда извлачила је снаге са појединих делова фронта и слала их на оне секторе који су били угрожени нападом аустроугарске војске. Војвода Радомир Путник издао је 26. новембра припремну заповест, којом је предвидео повлачење српске вој-

Колубарска битка

ске на нове положаје. Путник је оклевао са доношењем коначне одлуке, јер би даље повлачење неминовно довело до напуштања Београда.

У међувремену је војвода Радомир Путник донео веома значајну одлуку и 15. новембра поставио генерала Живојина Мишића за команданта 1. армије, уместо генерала Петра Бојовића. Ситуација у српској 1. армији била је најтежа. Оперисала је на тешко проходном земљишту Маљена и Сувобора, а иза себе је имала најтеже борбе са Аустроугарима. У њеним редовима забележени су видни знаци растројства и недисциплине. Када су Аустроугари после неколико дана начели центар одбране 1. српске армије на Сувобору, да не би дочекао пробој фронта, Живојин Мишић је наредио повлачење своје армије на положаје западно од Горњег Милановца. Пошто је издао наређење за повлачење 1. српске армије, Мишић је о свему известио српску Врховну команду 28. новембра увече: „Моје мишљење је, обзиром на све ово: трупе ове армије при сутрашњем нападу од стране непријатеља не би могле одржати садашње положаје. А с погледом на развучен фронт од преко 30 километара у оваквом терену, принуђене на одступање, не би могле уредно одступити због изломљености терена и ко зна у каквом би реду и способности стигле на положај. Због свега овога, позват да о својим трупама водим рачуна, као и о даљим противдејствима, налазим да је мудрије постепено сутра отпоче-

ти повлачење на нове положаје, у реду, него сачекати да на повлачење будем приморан и ово да извршим у нреду. Нови положај је упола краћи и верујем да ћу на њему моћи дати јак отпор непријатељу”.

Тако је генерал Мишић применио искуство са школовања у иностранству и размишљање пруског краља, Фридриха II Великог (1712–1786), који је изјавио: „Људи који површно размишљају покушавају да бране све одједном; они који се у проблем удубљују концентришу се само на оно што је главно, избегавају најтеже ударце и трпе слабије, ако ће на тај начин избећи безизлазну ситуацију. Ако покушаш да држиш све – нећеш задржати ништа”.

Одлука генерала Мишића изазвала је велико узнемирење у Врховној команди, тим више што су нови положаји на које се повлачила 1. српска армија били даљи и краћи него што је Путник предвидео својим припремним наређењем. Стављен пред свршен чин, у драматичном телефонском разговору у ноћи између 28. и 29. новембра, Путник је тражио од Мишића да повуче своје наређење и остане на сувоборским положајима. Војвода Путник био је против напуштања сувоборских положаја, јер је рачунао да су они најпогоднији за евентуалну српску противофанзиву. Осим тога, повлачење 1. српске армије довело би до повлачења осталих српских трупа и неминовно до напуштања Београда. Бранећи свој став, генерал Мишић се руководио здравим разумом и одба-

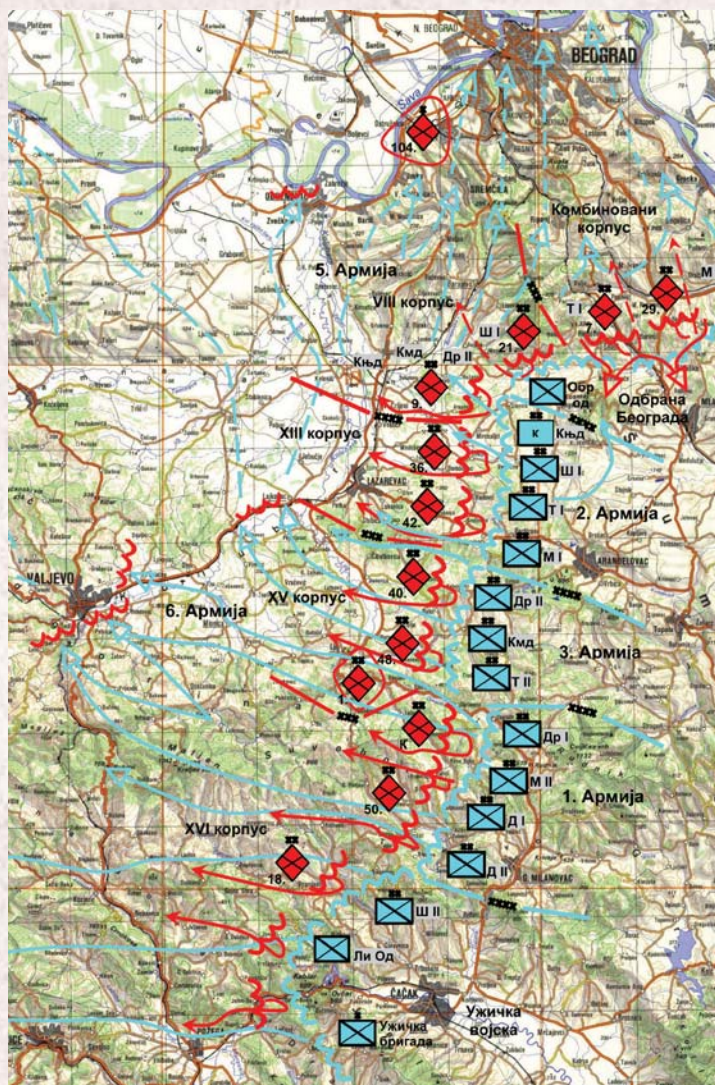
цио све мирнодопске догме о стратегијској важности Сувобора и Београда. Ако се сачувају животи српских војника, у које је Мишић имао поверења, увек остаје могућност да се противофанзивом поврате изгубљени положаји. У супротном, ако српска војска страда на Колубари, Аустроугари ће освојити не само Београд, него целу Србију.

Уместо одсудне одбране, Мишић је заговарао еластичну одбрану по дубини, до момента када се створе услови за противнапад. Да би се противофанзива могла предузети, требало је претходно извући трупе из додира с непријатељем, прикупити их на ужем фронту, одморити, нахранити и попунити. На крају је Путник прихватио Мишићеве разлоге и издао наредбу за повлачење целокупне српске војске на линију: Варовница–Космај–Таково–Овчар–Каблар.

После повлачења са колубарских положаја и напуштања Београда, у српској Врховној команди се није знало у ком правцу ће бити упућене главне аустроугарске снаге: према слабој 1. српској армији, што би било војнички оправдано, или према напуштеној престоници Србије. Оскар Поћорек је своје снаге оријентисао ка Београду, у циљу да обезбеди нормалан дотур материјала за Балканску војску, која се до тада снабдевала лошим и дугим комуникацијама из Босне и Срема. У штабу Минималне групе Балкан владало је уверење да су се главне српске снаге повукле северно од Рудника, јер су Аустроугари на том правцу наишли на највећи отпор током борби на Колубари. Занимање за крајњи североисток Србије показали су и аустроугарски савезници. Немачка Врховна команда била је заинтересована за отварање Дунава као комуникацијске линије за снабдевање Турске. Без обзира на оправданост разлога који су навели Поћорек да заузме Београд, стиче се утисак да су Аустроугари стекли погрешну представу о способности противника и потценили његову офанзивну способност. Поћорек је Комбиновани и VIII корпус упутио североисточно, да заузму Београд, што је довело до рокирања на север и XIII и XV корпуса. Шеснаести корпус до-

Колубарска бишка – офанзивна фаза

био је тродневни одмор, с тим да се предњим деловима постави источно од сувоборске греде и једну дивизију упути преко Косјерића на Чачак. Један мањи одред аустроугарске војске прешао је Дунав и заузео Смедерево. Тако су Аустроугари крајем новембра, у намери да обухвате српску војску, раширили свој фронт од Смедерева, Београда, Горњег Милановца до Чачка. Наспрам четири дивизије 1. српске армије на Суворору, остале су само две дивизије XVI аустроугарског корпуса.

ПРОТИВОФАНЗИВА СРПСКЕ ВОЈСКЕ

На новој линији одбране Варовница – Космај – Овчарско-кабларска клисура, поседнутој 30. новембра, српске трупе су се одмориле и делимично попуниле, а почела је да пристиже и ду-

гоочекивана муниција. Борбени морал српске војске знатно је порастао, а скраћеном фронтом повећане су њене офанзивне могућности. С друге стране, стање аустроугарске војске се погоршало. Удаљавањем од база расле су тешкоће у снабдевању; недостајало је муниције, хране и одеће. Услед губитака и масовних обољења, бројно стање јединица је преполовљено. Генерал Мишић је у току повлачења са Суворора на положаје код Горњег Милановца, извршио груписање својих снага за прелаз у напад. Мишић је сматрао да је противофанзиву требало

предузети пре него што непријатељ преброди тренутне тешкоће. Због тога је 2. децембра издао наређење својим дивизијама за противнапад. Своју одлуку саопштио је српској Врховној команди телефоном, када су трупе биле већ прикупљене на полазним положајима. Генерал Мишић је од Врховне команде затражио да у противнападу учествују и друге српске армије. Његова иницијатива наишла је у српској Врховној команди на одушевљен пријем.

У раним јутарњим часовима 3. децембра, после снажне артиљеријске припреме, 1. армија је са све четири дивизије, развијене у линији, прешла у жесток напад и до 5. децембра овлада целим гробом Суворора, и тако пробила фронт аустроугарске VI армије. Не чекајући да се расветли ситуација на фронту осталих армија, генерал

Мишић наредио је енергично гоњење разбијеног непријатеља. Офанзивом 1. српске армије на Суворору непријатељ је погођен на најслабије место, јер је његов борбени поредак, раздвојен испресецаним земљиштем, био слабији него на осталом делу фронта. Успех 1. армије омогућио је 2. и 3. армији и трупама Одбране Београда да осујете обухватни маневар аустроугарске V армије, усмерен против српског десног крила на Космају и да је присиле на одступање.

Током дванаестодневне офанзиве српских армија, аустроугарске снаге су претрпеле тежак пораз и биле принуђене да напусте територију Србије: VI армија је прешла Саву код Шапца и повукла се у Срем 12. децембра, а V армија је напустила Београд ноћу 14/15. децембра. Ујутро 15. децембра српске трупе су ушле у Београд, чиме је завршена Колубарска битка. Српска Врховна команда могла је да објави кратко саопштење: На територији наше отаџбине нема ниједног аустроугарског војника, сем 60.000 заробљеника.

Повлачењем са колубарских положаја – маневром уназад, а затим изненадним противнападом, српска војска је вештином савладала снажнију аустроугарску војску. Заслуга генерала Живојина Мишића за успех у Колубарској бици је двострука: уочио је момент када је требало напустити Суворор и када га је требало преотети. Успех његове армије покренуо је сав фронт напред. За заслуге у Колубарској бици генерал Мишић унапређен је у чин војводе. Колубарска битка представља једну од најсјајнијих победа српске војске. Извојевана је против бројно и материјално надмоћнијег непријатеља у веома тешкој ситуацији, захваљујући моралној снази читавог једног народа који се бори за слободу и независност земље. Овом победом углед Србије је још више порастао. Њоме је учвршћен положај Антанте на Балкану. Бугарска је одложила улазак у рат, а тиме је осујећено успостављање непосредне везе између Аустроугарске и Турске. ■

ОДНОС САВЕЗНИКА ПРЕМА СРБИЈИ

Значајну улогу у унапређењу билатералних односа са државама у окружењу имала су посланства Краљевине Србије у иностранству и српска војна дипломатија. Развој српске војне дипломатије отпочео је у години стицања независности Кнежевине Србије 1878. године отварањем првог војног изасланства у Бечу. Након тога успостављено је војно изасланство у Цариграду (1881), Санкт Петербургу (1897), Софији (1897) и на Цетињу (1903).

Српско државно и војно руководство је, на основу дотадашњих искустава и указаних потреба, препознало значај војнодипломатског присуства у различитим државама. Тако су непосредно пре почетка балканских ратова успостављена војна изасланства у Букурешту (1911) и Атини (1913). Последња промена пре почетка Првог светског рата у погледу ширења мреже војнодипломатских представништава учињена је отварањем војног изасланства у Италији 1914. године. Војна изасланства Краљевине Србије у Француској и Великој Британији, државама оснивачима Антанте, отворена су тек током 1915. године, што је засигурно утицало на ниво развијености односа са савезницама, као и на развој ситуације у првој ратној години на простору Балкана.

Аустроугарски напад на Србију 1914. претворио се у велики европски рат, сукоб између два супротстављена тора Тројног савеза и држава Антанте. Иако је Србија ратовала против на страни Антанте, савезници нису подржавали идеју о промени граница Аустроугарске након завршетка рата. Меморандум Краљевине Србије из септембра 1914. године и Нишка декларација из децембра исте године о уједињењу Срба, Хрвата и Словенаца у једну државу остаје ратни циљ Краљевине Србије, али не и савезника. Савезници у том периоду не само да су били за „status quo” у погледу граница Аустроугарске, већ су у више наврата предлагали за Србију неприхватљив предлог да се одрекне дела своје територије на југу у корист Бугарске, како би она пришла силама Антанте. Русија је вршила притисак на Краљевину Србију, а Велика Британија и Француска на Румунију и Грчку да учине територијалне уступке Бугарској. Различити погледи на ратне циљеве осликава-

ли су се и на војном пољу. У глобалној стратегији Антанте није постојао заједнички ратни план, него је свака од чланица имала сопствени операцијски план.

Српска и црногорска Врховна команда усагласиле су заједнички операцијски план тек 6. августа 1914. године. Суштина плана се сводила на везивање што већег броја аустроугарских снага на балканском ратишту, како би се растеретио источни фронт. Везујући снаге аустроугарске V и VI армије, као и непланираним укључивањем јединица II армије у борбена дејства на балканском ратишту, српска војска је пружила значајну помоћ савезницима, посебно Русији. Победа српске војске у Церској бици одложила је улазак Бугарске у рат на страни Централних сила. Због наведеног развоја ситуације, Румунија и Грчка, такође, нису прихватиле немачко-аустроугарски план о стварању савеза са Турском и Бугарском и сврставању на страну Тројног савеза.

После Церске битке савезници су од Србије тражили да експлоатише остварени успех и предузме офанзиву у Срему и Босни и тако веже знатне аустроугарске снаге за балканско ратиште. Савезници су очекивали да би једна таква офанзива на простору Аустроугарске могла да изазове устанак јужнословенских народа који су отворено изражавали жељу за националним ослобођењем. Офанзива српске војске у Босни и Срему није била успешна, јер су захтеви савезника били нереални, а могућности српске војске после Церске битке прецењене.

После успеха српске војске у Колубарској бици водеће силе Антанте нису препознале значај фронта на Балкану, већ су решење рата тражиле на Западном и Источном фронту. Предлог Аристиде Бријана, француског министра правде, о слању 400.000 француских и

енглеских војника у Солун ради помоћи Краљевини Србији није наишао на подршку команданта француске војске генерала Жозефа Жофра. До реализације те идеје дошло у јесен 1915. године, после неуспеле Дарданелске операције. Иницијатива је стигла касно, јер је српска војска већ била приморана да се повуче са своје државне територије.

Иако није било директне сарадње на војном пољу, савезници су помогли српску војску слањем ратног материјала. Србија је прве ратне године примала помоћ савезника у наоружању, муницији и сточној храни: 20.000 артиљеријских зрна из Француске (од тражених 326.000); једну обалску батерију од три топа калибра 140 мм, са комплетном посадом од 25 официра, подофицира и војника (два топа су распоређена у Београду, а један топ у Нишу) из Француске; једну обалску батерију од два топа из Енглеске; једну батерију од два противоклопна топа са посадом; четири морнаричка топа 150 мм и 1.260 артиљеријских метака 150 мм, 14.000 артиљеријских метака 80 мм, 25.000 артиљеријских метака 75 мм, 3.000 метака 120 мм (средства заплена од аустроугарске војске) и 3.000 пушака и 20.000 одела из Русије. Помоћ из Русије стизала је речним транспортом Дунавом, а из Француске и Велике Британије преко Солуна.

После првих битка на Западном и Источном фронту, утврђено је да јединице троше много више муниције него што су то војни стручњаци предвидели пре почетка Великог рата. Због тога је помоћ коју су савезници упутили Србији у првој ратној години била мала. Иако помоћ коју је Србија добила од савезника није била довољна, она је била значајна за успех српске војске у Колубарској бици. ■